

România literară

Apare săptăminal sub egida
Uniunii Scriitorilor

Editor:
Fundația România literară
Director general
Nicolae Manolescu

15-21 mai 1996
(Anul XXIX)

19

EDITORIAL

de Nicolae
Manolescu

La o nouă lectură:

A.E. BACONSKY

(pag. 12-13)

Căderea drepte în stînga

(pag. 3)

50 de ani de la moarte

POMPILIU CONSTANTINESCU

(pag. 11)

Document

Nichifor Crainic și P.E.N.- Clubul Român

(pag. 10)

Nu ne vindem Tzara

(pag. 19)

Poezii de Liviu Antonesei și Mibai Ursachi

(pag. 8, 11)

Anna Ahmatova:

Teribila spovedanie

(pag. 22)

Păstorul crimelor

(pag. 16)

Mărturie tîrzie

MI S-A ÎNTÎMPLAT, nu o dată, să fiu întrebat de ce, într-un anumit moment al vieții mele profesionale, am ales într-un fel sau în altul. Cum (sau de ce) ați devenit critic literar? Cum (sau de ce) ați intrat în politică? Întrebări firești, la care și răspunsurile par firești. Doar că am observat un lucru: în tonul întrebărilor era totdeauna ceva care voia să-mi sugereze fie necesitatea, fie fatalitatea opțiunii cu pricina. Pentru simpla întîmplare, pentru hazard, nu rămînea nici un loc. Ciudățenia acestei sugestii se datora, în ochii mei, faptului că eu însumi n-am avut niciodată sentimentul clar al caracterului inevitabil sau irevocabil al opțiunii. Din contra, am fost de fiecare dată convins că e vorba de un eveniment absolut banal, aș spune chiar umil, peste care am trecut cu lejeritate.

Explicația este oarecum simplă. Viața noastră poate fi privită din două perspective diferite. Una este aceea interioară, a noastră, a celor care o trăim și pe măsură ce o trăim. Din acest unghi, toate întîmplările par mai mult sau mai puțin lipsite de semnificație, chiar dacă sînt fericite sau dureroase, uneori tragice. Semnificația nu apare de obicei decît din cea de a doua perspectivă, care transformă viața în destin. Este o perspectivă ulterioară, tîrzie și deseori postumă. Citite astfel, evenimentele cele mai mărunte sînt scăldate într-o lumină orbitoare, care le schimbă rangul și le plasează în istorie. Și e, de regulă, perspectiva altora asupra noastră.

Cînd, pe la începutul lui 1962, G. Ivașcu mi-a solicitat să scriu cronică literară a *Contemporanului*, propunerea m-a surprins și m-a emoționat. Am luat-o însă ca pe un lucru mai degrabă stupefiant decît semnificativ. Mă credeam prozator. Nu-mi trecuse prin minte că aș putea deveni critic literar. Mi-am zis în sinea mea că, după cîteva luni (nici vorbă de ani!), mă voi consacra romanului. Încredințarea lui G. Ivașcu ("Ești critic, domnule!"), am luat-o, cum se spune, sub beneficiu de inventar. Nici o adiere istorică nu se simțea în decizia mea momentană de a comenta cărți. Dacă aș fi știut atunci că voi ține săptămînală cronică vreme de treizeci și doi de ani, altfel aș fi privit probabil propunerea. Cine știe? Chiar și astăzi îmi vine destul de greu să-mi schimb impresiile din acele clipe, în care un tînăr necunoscut primea o ofertă generoasă și utilă pentru formarea lui. Vîrstnicului de azi (ce să fac, aceasta e situația!), care își vede viața legată de acea rubrică, notorietatea i se pare importantă mai degrabă prin durată ei neobișnuită decît prin notorietatea pe care i-o atribuie alții. În ochii mei, diferența dintre cei doi nu este foarte mare. Sînt la fel de uimit cînd constat ce a ieșit din propunerea lui G. Ivașcu, precum eram, din alte motive, cînd mi-a făcut-o.

CONTRAFORT

de Mircea
Mihăilescu

O moarte care nu dovedește nimic (2)

DUPĂ cum era de prevăzut, apărarea lui Vadim urma să-i incrimineze și pe alții. În fața argumentelor clare (cu oricâtă strângere de inimă le-ar fi adunat și prezentat amicului de pînă mai ieri al inculpatului, ministrul Chiuzbaian, fost colaborator, dacă nu ne înșală memoria, al revistei *Săptămîna*), *tribunul* nu a prea avut ce să răspundă. Comedia jalnică jucată în fața Senatului, rolul de clown trist în care a intrat ar fi putut impresiona, poate, pe niște papuași. În măsura în care unii dintre ei au pătruns în Senatul României, i-a și impresionat. Masca justițiarului, pe care Vadim se încăpățînează s-o poarte, nu e decît o spoială de onorabilitate menită să ascundă realele motive ale mîrșavelor sale atacuri.

E uimitor, totuși, că nimeni nu s-a găsit să-i reamintească lui Vadim că argumentele prin care se apără îl pot incrimina cel mai tare. De pildă, bancul răsuflat al *justițiarismului*. În numele cărei legi acționează el? Căror instituții ale statului se substituie? Să-i confere, oare, cele trei la sută din voturi prin care a intrat în Senat dreptul de a trage picioare în fund statului de drept? Numai această pretenție, și el ar fi trebuit trimis demult în fața tribunalului.

Ca orice nelegiuit, Vadim se grăbește să vorbească el cel dinții de nelegiuire și nesocotire a drepturilor omului. Tristul paradox face ca primul act cu adevărat legiuit, în cel privește, să fie ridicarea imunității sale parlamentare. Cel care demult trebuia luat de guler și trimis la plimbare a ajuns, astăzi, să proclame o activitate corectă, legitimă și vitală a Senatului drept nelegiuire! Folosind aceeași logică, Vadim pretinde că prin ridicarea imunității parlamentare a fost anulat "scrutinul popular" care, cică, l-ar fi adus în scaunul de senator. Din nefericire, votul colegilor săi parlamentari nu a anulat nimic. Spre marea rușine a României, Vadim încă rămîne senator!

Ar fi palpitant, totuși, să aflăm dacă electorii l-au însărcinat să spurce tot ce e valoare în țara asta, să calomnieze fără pic de rușine oameni nevinoși, să se îmbuibie mișelește și să joace comedia de prost-gust a "justițiarismului". Aș fi curios să știu cînd i-au cerut lui Vadim așa-zișii lui susținători să aducă în prim-planul scenei politice românești (ba chiar, prin consecințe, internaționale) năravurile de groapa lui Ouatu, agresivitatea, indolența și nesimțirea de cea mai joasă speță.

După același tipic deprins pe cînd ucenicea la revista Securității, *Săptămîna*, Vadim Tudor confundă libertatea opiniilor cu insulta mîrșavă. Incapabil să aducă cea mai firavă probă în sprijinul acuzațiilor sale, el a ajuns o simplă rîșniță de improșcat înjurături, menite să semene confuzie și, în cele din urmă, să discrediteze instituțiile statului. Într-atît se amestecă minciuna și iluzia în mintea lui Vadim, încît nu poți să-ți dai seama cît e impostură, cît lașitate și cît iresponsabilitate. Pentru el, terfelirea unor oameni, criminalizarea

opoziției, ura viscerală împotriva minorităților etnice ("teroarea ungurească", "mafia țigănească", "dușmanii evrei" etc.) sînt simple... *opinii politice*. "Opinii politice" similare aveau și Hitler, și Mussolini, și Stalin. Ba chiar și Ceaușescu.

Simțind, probabil, din pulsul sălii că hărmălaia dezaxată care țîșnea din coardele sale vocale rămîne fără nici un ecou, perorația lui Vadim a virat, de cîteva ori, și spre aria lingușelii. Și pe cine putea el să lingușească dacă nu pe Popa Tatu? Adică tocmai pe unul dintre cei mai dubioși membri ai Senatului! Creditul moral - egal cu zero - al starețului de la Plumbuita nu face decît să coboare și mai mult nivelul unui discurs pe cît de analfabet (vezi prezența virgulei între subiect și predicat), pe atît de fantasmagoric. Oscilînd între ipostaza de *tribun al neamului* încolțit de "liftele străine" și aceea de acar Păun, Vadim Tudor e, ca să zic așa, în afara chestiunii. Nu are nici o importanță, pentru dosarele sale penale, că pe lume mai există și alți ticăloși. Ar fi chiar minunat ca procesele lui Vadim să fie doar începutul unei serii de aduceri în fața justiției a ticăloșiei naționale.

Dar a pretinde că nu știe pentru ce e chemat în fața Senatului e, totuși, puțin prea mult. Oricît de apocaliptic i-ar fi tonul și oricît ar fi împrumutat din retorica biblică a lui Jules, asasinul din capodopera lui Tarrantino, *Pulp Fiction*, Vadim Tudor rămîne, totuși, un găinar de mică anvergură.

Ca mulți alți stîlpi ai regimului comunist, Vadim e incapabil să se debaraseze de vechile reflexe. Pentru el, "Europa Liberă" e în continuare un post de radio care vizează distrugerea României, după cum evenimentele din martie 1990 de la Tîrgu Mureș sînt parte a unui scenariu internațional care viza compromiterea marilor realizări ale țării. Astfel privite lucrurile, Vadim Tudor și direcția pe care o reprezintă sînt niște pietroaie afirmate de grumazul țării. Aproape că nu mai are importanță că el îi terfelește pe unul sau altul din politicienii din opoziție, atîta vreme cît ținta cea mare e țara însăși.

Poate învățătura cea mai importantă a dezbaterii privind ridicarea imunității parlamentare a lui Vadim Tudor e faptul că acesta nu e singur. Prin votul unor partide precum P.U.N.R., P.D.A.R., P.S.M. sau chiar P.D.S.R., democrația din România primește o lovitură de ciomag în moalele capului. Să nu uităm că oamenii care împărtășesc convingerile lui Vadim, adică aproape o treime din Senatul României, conduc de șase ani încoace destinele țării. Și s-ar putea să le conducă încă multă vreme de aici înainte. Optimiștii care vorbesc despre triumful democrației în România s-ar putea, așadar, să fie doar niște simpli naivi.

Dacă ar fi să reiau metafora *morții anunțate dinainte*, folosită de către Vadim Tudor, aș spune că e vorba mai degrabă de o *moarte clinică*. Și că pacientul poate fi înviat oricînd. Cine are urechi de auzit, să audă!

POST-RESTANT

de Constanta
Buzea

AVETI un loc în cer pentru faptele dv. bune, și care, iată, se repetă, întemeindu-vă sublim bucuria pe creația lirică a doi copii cu adevărat dăruți. Nimic în timpul care vine nu ar trebui să-i tulbure și nici să le întunece elanul. Ei sunt puri dincolo de puterile noastre de a percepe puritatea. Ei sunt triști mai mult decît am putea noi îndura. Ei sunt înțelepți și încă nemuritori și au dreptate în tot ceea ce imaginează și mărturisesc. Puterea lor mare nu este în mâinile noastre, s-o recunoaștem măcar! E numai a lor, pe ei îi doare, ca și răbdarea de a o purta cu o uimitoare seninătate în această lume neagră și grăbită să se remarce prin orice. Ei se roagă cu ardoare și fără efort, făcând folositor Cuvântul din care mereu se vor revărsa minunile ca și durerile, numele dar și verbele, greșeala și frica, păcatele și căința. Aveți dreptate să vă întristați cînd, plină de entuziasm citind și altora din versurile acestor copii de 13-14 ani, reacția celor mai mulți e de complezență și chiar de nedumerire. Am subliniat versuri multe și poezii întregi pe care le-aș arăta aici pe toate dacă spațiul mi-ar permite. Copiii aceștia oare de unde știu peșul "libertății de a fi disperat" și aleg fără greș, între stările de grație, tocmai "libertatea de a te năruți în cuvinte". Poezia, între multe ei definiții, este, într-adevăr, "sunetul unei vieți netrăite". Și iată un autoportret al poetului: "Crud -/ culoarea morții îmbobocite/ într-o garoață -// Pierdut -/ Vântul zbătându-se,/ tulburând marea,/ cenușa/ purtând în sine necuprinsul/ lăcaș de demoni./ Ofilit,/ decolorat, albit,/ răpit de moarte/ crucificat în lumină/ hrănit cu stele/ adăpat cu raze/ legat cu funii de luceferi împlețiți/ blestemat de îngeri/proslăvit de nimeni/ trăiesc versuri". Și iată acest *Poem de iarnă*, frumos, lapidar, ca și cînd ar fi fost scris la sfârșitul unei lungi vieți, și nu acum, la începutul ei. Aș putea să recunosc că mi-e întotdeauna frică pentru soarta lor, atunci cînd mi-e dat să citesc poezii perfecte scrise de copii: "Iarna așterne/ pe mese zăpadă și frunze/ fantasmale verii/ covoare de ierburi sticloase./ Furci de copaci despuiați/ crengi însângerate de sevă/ zac la pămînt./ Curg munții spre noi/ ne renasc în alb/ în lumea morții./ Buzele acelea crăpate/ strivesc un sărut". Să fim drepti, să nu fim trufași, să ne bucurăm și mai ales să recunoaștem că multora dintre noi ne-ar fi plăcut să scriem la 13 ani asemenea versuri. Și ale noastre erau meritorii, și ale noastre erau frumoase, dar semnul lor bun era parcă mai puțin luminos decît al acestora. Cu *Arta prezentului* încheie citatele din Dan Marian Ciopec, semnalându-i, dacă vrea să țină seama de sugestiile mele, neapărat, micile imperfecțiuni (care se pot remedia atît de ușor prin schimbarea topicii), existente în *Peisaj* și *Natura*. Tocmai pentru că aceste texte sunt scrise în manieră clasică, accentul trebuie să cadă corect, exact pe silaba care-l cere. *Arta prezentului*, deci: "O silă îndelung stăpînită,/ o revoltă,/ versuri/ culori se ridică/ împotriva științei/ Arta - arcă a lui Noe/ în oceanul adînc al științei -/ nesfârșituri/ purtând în sine/ sunetul/ zămbetul vag al pieirii/ șoapta deșartă/ disperată, negândirea/ amestec de arte/ prea multe/ spre a fi înjosite/ sau venerate/ bătînd la poarta lumii". Luminița Popescu, elevă tot într-a VII-a, este autoarea unor poezii scrise cu talent. Chiar și în jocurile lirice, în textele mai ușoare, dezinvolve, adolescente, scapă din loc în loc metafore care îți taie răsufarea. Mă gândesc la *Portocala* și la *Nud*, articulate de altfel acum doi, trei ani, dar și la *Program în rai*, *Fructul interzis* și *Fracție*. Cele reușite, grave, și care arată punctul cel mai înalt la care poezia ei a ajuns sunt *Zăpada albastră*, *Iluzii* și *Rugăciune*, cu care și încheie: "Apă/ Doamne, fă-mă apă/ sfârșitul să îmi fie început./ Cruce/ Doamne, fă-mă cruce/ din lemn bătrîn, suflet uscat./ Apoi/ Doamne, nu mă mai face!" (Prof. Rodica Popovici, Turnu-Severin).

România literară

Editată de:

- Fundația "România literară" director general Nicolae Manolescu;
- cu sprijinul Fundației Soros pentru o Societate Deschisă

Redacția: Nicolae Manolescu - director, Gabriel Dimisianu - director adjunct, Alex. Ștefănescu - redactor șef, Mihai Pascu - secretar-general de redacție, Ioana Părvulescu, Andreea Deciu (critică și istorie literară), Constanța Buzea (poezie, proză), Cristian Teodorescu, Mihai Minculescu (publicistică), Eugenia Vodă (film, muzică), Marina Constantinescu (teatru, plastică), Adriana Bittel (externe), Anca Fireescu, Mihai Grecu (secretari de redacție), Nina Pruteanu, Ruxandra Dinu, Alexandra Voicu, George Șipoș (corectură), Victor Ciupuliga (fotoreporter).

Administrația: Fundația "România literară", Calea Victoriei 133, sector 1, București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod 71341. Cont în lei: B.R.D., filiala Pipera, 4072996100089. Cont în valută: B.R.D., filiala Pipera, 1520796100089. Mihai Pascu (director executiv), Elena Raicu (contabil șef), Corneliu Ionescu (șef serviciu difuzare, tel. 650.33.69.), Andriana Fianu (correspondență și difuzare în străinătate), Elena Hurducaș (secretariat).

Corespondenți: Gabriela Melinescu (Stockholm), Dumitru Radu Popa (New York), Tudor Olteanu (Amsterdam).

Tehnoredactare computerizată: Fundația "România literară" - Anca Fireescu, Mihai Grecu. Introducere texte: Geta Gheorghiu.

E-MAIL: romlit@romlit.sfos.ro și romlit@buc.soros.ro (INTERNET)

Căderea drepteii în stânga

OMUL, ca și boul, cade. Există asemănări și deosebiri între căderile celor două ființe. Boul cade, realizează actul căderii, și se ridică. Oricum, încearcă. Actul este pur fizic. La om este mult mai complicat. Uneori cade și se ridică și el. De cele mai multe ori cade și este cuprins de beția căderii. O ia, chiar, drept ridicare. Aceasta este căderea în stânga. Cea mai groaznică dintre toate. O istorie a căderii boului nu există. Ea nu a fost necesară. O istorie a căderii omului nu există în mod explicit. Ea era necesară. Există, în schimb, o istorie a căderii și ridicării omului ca mulțime definită. Aceasta este cea a popoarelor și este istoria obișnuită. Istoria consemnează multe căderi dar, din păcate, nu realizează încă grozăvia căderii din dreapta în stânga.

Noțiunile de dreapta și stânga par, la prima vedere, pur denominative. Aceasta înseamnă că este posibil ca lucrurile să se fi derulat întâmplător, în sensul că noțiunile puteau fi schimbate între ele. Posibil, dar puțin probabil. Dacă admitem, totuși, că denumirile au fost întâmplătoare, ceea ce s-a petrecut ulterior nu mai motivează această presupunere. Spunem că un om are spiritul DREPTĂȚII și nu al "stângătății". Vorbim despre statul de DREPT și nu despre statul de "stânga". Platon, în *Republica*, referindu-se la drumul sufletului după moarte, precizează că omului bun îi este PERMIS să apuce drumul din DREAPTA (mai poți încă alege, eu chiar te sfătuiesc să mergi pe aici dar, dacă ești tâmpit și nu înțelegi, te poți duce în altă parte), în timp ce păcătoșii sunt ÎMPINȘI spre drumul din STÂNGA (n-au altă șansă, ei trebuie să plătească pentru ce-au făcut). În *Istoria credințelor și ideilor religioase*, citându-l pe A. Boulanger, Mircea Eliade spune că indicații asemănătoare se află în inscripțiile de pe foițele de aur găsite în mormintele din Italia meridională și Creta. Persephone întâmpinând sufletul celui bun spune: "...Mântuire, mântuire, mântuire ție, ia drumul din DREAPTA către câmpiile sfinte și codrii sacri ai Persephonei". Concluzia: ca să mergi pe drumul din dreapta nu este suficient să fii bun; trebuie să recurgi și la creier pentru a înțelege direcția potrivită.

În anul 1848, an cunoscut îndeobște ca anul marilor schimbări europene, Louis Pasteur făcea următoarea constatare: "ÎNTR-UN UNIVERSUL NOSTRU, DE LA MICROCOSMOS LA MACROCOSMOS, ESTE ORIENTAT DE DREAPTA". Ce semnifică acest lucru? Există două reguli în Fizică, deci în natură (Physis=Natură). Regula mâinii drepte, sau a șurubului drept, și regula mâinii stângi, sau a șurubului stâng. Orice, sau aproape orice, șurub ca să înainteze îl rotim spre dreapta. Aceasta este regula mâinii drepte. Evident că regula mâinii stângi constă în rotirea spre stânga. Altfel. Dacă avem un obiect și o oglindă plană, atunci obiectul este dreapta-orientat iar imaginea lui în oglindă

este stânga-orientată. Conjectura lui Pasteur a rămas nevădită în seamă aproape 100 de ani. Cercetările biologilor au demonstrat că toate celulele vitale sunt orientate de dreapta. Spiralele de pe cochiliile de scoici și de melci, de exemplu, sunt în conformitate cu regula mâinii drepte. Plantele agățătoare, fasolea de pildă, se urcă pe arac după regula șurubului drept, și această regulă nu este încălcată niciodată. Fizica modernă a descoperit că particulele elementare, cu excepția neutrinelor (o mare necunoscută), sunt dreapta-orientate. Nu se știe, deocamdată, de ce întregul nostru univers prezintă această asimetrie de dreapta. Poate că nici nu este așa de important să știm de ce, mult mai important este să știm că ea există. Poate părea curios că această orientare se află în noi și totuși atracția spre stânga este dominantă dar, explicabilă. După cum am văzut mai sus, alegerea drumului spre dreapta necesită un efort mental, efort pe care puțini oameni sunt dispuși să-l facă, pe când spre drumul din stânga sunt împinși or, pentru asta nu este nevoie de un asemenea efort.

Cred că primul om care realizează necesitatea folosirii elementului rațional la găsirea drumului spre dreapta a fost Socrate. Dar, și prima victimă celebră a căderii drepteii în stânga. Este ucis de atenieni în numele democrației, democrație înțeleasă prost ca "demos kratos". Noțiunea de popor este o noțiune difuză. Ea scapă definiției. Or, nu poți încredința puterea cuiva despre care nu știi nici ce, nici pe cine reprezintă.

Paradigma "Peșterii" îi prilejuiește lui Platon esențializarea deosebirii dintre "obiect" și "imagine". Un om crește în peșteră, și care avea voie să vadă numai umbrele celorlalți pe un perete, reușește să evadeze. Realitatea, lumea obiectelor, îi provoacă un șoc; pas cu pas se obișnuiește cu ele și încântat de descoperirea sa, se întoarce în peșteră spre a o împărtăși celorlalți. Dar vai! suferă un alt șoc. Se manifestă stângăci într-o lume de stânga, este ridiculizat, nimeni nu-l crede pentru că lumea imaginilor, a umbrelor, era pentru ei cea "reală". Dreapta este înfrântă de stânga. Imaginea este înfiptă în obiect, ba chiar este luată drept obiect. Omul din acea vreme, și din păcate și acum, era prea înșurubat în direcția greșită, în stânga.

Conștient de ceea ce se întâmplă, Platon scrie *Republica*, unde vede statul guvernat de DREPTATE, ca valoare juridico-politică, concertată cu ÎNTELEPCIUNEA ca valoare logică, CURAJUL ca valoare morală și CUMPĂTAREA ca măsură a armoniei. Știind ce s-a întâmplat cu Socrate în numele democrației, Platon redefineste democrația în termenii de mai sus. Democrația nu are nimic comun cu egali-

tatea. Într-o dreaptă ierarhie fiecare e la locul său. Orice om este un UNICAT prin naștere. Egalitatea funcționează numai în fața legilor și a lui Dumnezeu. În rest este nenaturală. Este de stânga.

O altă mare cădere a drepteii în stânga este legată de anul 1789. Locul? Franța. Atunci începea cel mai groaznic sofism ce avea să fie desăvârșit abia în secolul XX. Atunci în numele egalității, fraternității și solidarității (răul leagă mult mai durabil ca binele) are loc una din marile distrugerii de valori.

Cea mai mare cădere a drepteii în stânga începe în 1917 și avea să fie desăvârșită în anii patruzeci ai secolului XX. Este căderea catastrofală. Este căderea care a dat naștere celui mai abject sofism: comunismul. Comunismul este considerat ca o manifestare a extremei stângi. Corect! Nazismul este considerat ca o manifestare a extremei drepte. Incorect! Atât comunismul cât și nazismul nu au de-a face nici cu armonia nici cu înțelepciunea și deci, nici cu dreptatea. Ele au de-a face cu bestialitatea, cu răul, cu crima, cu nenaturalul, cu anormalul. NEDREPTATEA vine numai din STÂNGA. Există o ceață, o ceață mentală care ne pune, de multe ori, în incapacitatea de a face distincții. Nu știm că prin naștere suntem de dreapta. Ne este și teamă să declarăm acest lucru, pentru că suntem prea cantonați în clișee, pentru că cineva, odată, fără absolut nici o motivare, fără să fi înțeles semnificația cuvântului "dreapta", a decretat că manifestările de tip nazist sunt de dreapta, uitând că în chiar titulatura partidului Hitler exista cuvântul SOCIALIST. Cum poate să fie de dreapta ceva ce nu este legat de dreptate? Ce diferență este între naționalismul lui Hitler și naționalismul lui Stalin, chiar dacă acesta din urmă era mascat în internaționalism? Nici una. Ele, amândouă manifestările, nu pot veni decât din STÂNGA. Un alt exemplu de încremire într-o idee greșită este aceea conform căreia intelectualii ar fi de stânga. Această teză a fost lansată de ideologia comunismului, care au speculat faptul că o parte infimă a intelectualității, în special franceză, aflată atunci sub influența lui J. P. Sartre, de altfel, un continuator al ideilor "roșii" ale lui R. Rolland, reușește să-și facă mai cunoscute simpatiile pro-sovietice. Cum poate un om, familiarizat cu instrumentul gândirii, să caute drumul adevărului în stânga? Cum poți fi de stânga atunci când știi că într-o limbă importantă cum este italiana, stânga este desemnată prin "sinistra"? La acest punct, nu știu de ce, îmi vine în minte răspunsul lui Eugen Ionescu, la întrebarea lui Gabriel Liiceanu referitoare la părerea sa despre Sartre. Nu-l reproduc întrucât nu este prea elegant, dar este răspunsul lui Eugen Ionescu. Nu al unui oarecare.

Richard Feynmann, laureat al premiului Nobel pentru Fizică, referindu-se la asimetria de dreapta a universului nostru, spune că am putea construi, să zicem, o broască la fel ca imaginea ei într-o oglindă plană. Aceasta ar fi o broască de stânga. Însă, ea ar muri deoarece toate alimentele necesare făcând parte din lumea noastră și deci, fiind de dreapta, nu i-ar folosi la nimic. Broasca de stânga ar muri de inaniție. La fel s-a întâmplat cu fascismul. Broasca de stânga a lui Hitler a murit dar, până să se întâmple asta, a "mâncat" zeci de milioane de oameni. Ce să mai spunem despre această hidoasă broască de stânga a lui Stalin! Ea a depășit recordul stabilit de cealaltă, înghițind sute de milioane de oameni.

Dacă în ceea ce privește broasca nazistă și-a asumat cineva răspunderea pentru "construirea" ei, pentru "hrana" ei, de ce oare nu-și asumă nimeni răspunderea pentru cea comunistă? Oare Lenin a venit, în Rusia, fără ajutor în 1917? Oare Stalin nu a fost susținut ba, chiar încurajat și tratat ca un egal, în anii patruzeci? Aproape că-ți vine să tragi concluzia că a fost un experiment necesar. Ca să educi bine un copil este necesară existența altuia rău pe care să-l dai mereu drept exemplu. Îl vezi? Dacă faci ca el, ca el o să pățești! Totuși, dacă a fost așa, să sacrifici jumătate de lume pentru a o salva pe cealaltă, nu este un preț prea mare?

Oare ce-o fi vrut să spună Nichita Stănescu în versurile următoare?

"Boii, cu ochii lor de bou,
Văd un alt firesc al naturii,
Lupii, cu ochii lor de lup,
Văd un alt firesc al naturii,
.....
Omul, cu ochii lui de om,
Vedere trădătoare are..."

Pană de curent

DEFINIREA exactă a stadiului în care se află societatea românească în anul de grație 1996 pare a fi o chestiune extrem de dificilă. A afirma că sîntem «în tranziție» nu mai spune nimic convingător: pentru că societatea umană se găsește pururi în tranziție, după cum ea se găsește pururi în criză. Este, se pare, o condiție a existenței sale. Chiar și cele mai opresive regimuri, care își fac din imobilism o religie, atunci cînd se definesc aplează la termeni sugerînd schimbarea și transformarea. În ultimii ani de ceaușism, visul «celui mai iubit fiu al poporului» devenise, în mod vizibil, acela de a domni veșnic peste o Românie în care să nu se schimbe nimic; totuși, amorțita și sclerozata societate românească era oficial definită în termeni dinamici («construirea societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintarea României spre...» - spre ceea ce știm cu toții, doar am văzut!).

Ca entitate de filozofie socială, «tranziția» ar trebui să ne spună clar unde vrem să ajungem. Or, la acest capitol, discreția (ca să nu spunem confuzia) pare totală. «Economia de piață», fie și «socială», nu mai înseamnă nici ea mare lucru: domnește, aparent, în Suedia ca și în Gabon, este propovăduită atît de comuniștii mascați din Italia, cît și de republicanii de dreapta din Statele Unite, din ea se revendică și liberalii din Cehia (astăzi una dintre cele mai prospere țări), dar și activiștii de partid din țara noastră, grupați acum în PDSR și experți - de cînd se știu - într-o unică specialitate, în asigurarea mierii multilateral dezvoltate.

Dacă «economia (socială) de piață» a ajuns simplă etichetă pe o sticlă goală, care ar fi deci stadiul dezvoltării - ori al decăderii - României? Greu de spus. Și pentru că teoria stîrnește tentații speculative, cred că o banală istorie din viața de toate zilele ne poate lămuri.

Într-o epocă pe care unii o numeau «normală», iar alții - «de dominație a regimului burghezomozieresc», dacă se stîngea pe neașteptate lumina, oamenii ziceau: «Ia te uită! O pană de curent!». În «epoca de aur» comunistă, la aceeași scenă oamenii reacționau: «Ia te uită! Iar au oprit aștia curentul!». Pentru că lăsarea orașelor și satelor în întuneric și frig devenise sportul preferat al Tovarășului.

În după-amiaza zilei de 5 mai, într-o bună parte a Capitalei, curentul electric a fost întrerupt timp de o oră. Nu fusese, evident, o întrerupere programată, fiindcă a durat prea puțin. Nu fusese nici o banală pană de curent, fiindcă a durat prea mult. Atunci?

Fără îndoială, un nou tip de întrerupere, propriu «tranziției». La origine, o simplă avarie probabil, dar... Deși tariful energiei electrice a ajuns exorbitant, pînă cînd echipa de intervenție RENEL a fost convinsă să se apuce de treabă, a trecut destul de mult timp. Ce vreți, era doar duminică după-amiază, băieții își sorbeau în liniște sprițul și aveau cu totul alte griji decît nenorocitul de serviciu public.

MIC DICȚIONAR

de Mihai Zamfir

Vasile Dorobanțu

Actualitatea culturală

De dragul festivalului

ÎN PERIOADA 9-18 mai se desfășoară, la Iași, Festivalul național de teatru "I. L. Caragiale". Mărturisesc că nu mi-e foarte limpede ce vrea să analizeze și să reflecte această ediție plasată când încă stagiunea în curs nu s-a încheiat. Amînat din noiembrie acum, festivalul strînge laolaltă spectacole realizate atît în stagiunea trecută, cît și spectacole din această stagiune, care nu s-a încheiat și care nu poate fi, încă, discutată. Așadar, ce urmează să se pună în scenă nu mai interesează pe organizatori și lasă să se vadă cu ochiul liber o confuzie a criteriilor care stau la baza festivalului, o lipsă de profesionalism, o acțiune de dragul acțiunii. "Orfanul Zhao", "Cabala bigoților", "Fuga", de exemplu, aparțin stagiunii trecute, "Profesionistul", "Woyzeck", "Patul lui Procust", celei care încă se derulează. Cum a operat selecția, în cazul acesta, spectacole importante, din trecut sau din prezent, nefigurînd pe listă? Impactul unui festival național de teatru pare știrbit din start, din modul neclar și superficial în care a fost gîndit. Oare Trofeul orașului București, transmisibil, va fi decernat sub ce formă la Iași? Ce va oglindi el? Sau se va renunța și la acest lucru, ca la atîtea altele? Festivalul "Caragiale" a însemnat foarte mult pentru mișcarea noastră teatrală de după '89. Ce se întîmplă acum, însă... (M.C.)

De la poartă și pînă la "Librăria din fundul curții..."

...n-aveai loc să arunci un ac, vineri 3 mai, la lansarea celei de a treia cărți a lui H.-R. Patapievi, *Politice*, apărută la Ed. Humanitas: numeroase figuri marcante ale vieții culturale bucureștene, dar și mult tineret, ziaristi sau pur și simplu oameni de pe stradă, atrași de adunare și care, aflînd ce se petrece acolo și știind despre cine e vorba, i se alăturau. Gabriel Liiceanu, Al. Paleologu și Al. Atanasiu au vorbit neconvențional despre autor și despre carte, ce conține patru scrisori adresate în 1990-91 lui Al. Paleologu, pe atunci ambasador la Paris, articole de analiză a regimului Iliescu, publicate în "22" și "Dilema", precum și interviuri apărute în "Cuvîntul". "L.A. & I" și "Alfa & Omega" după scandalul Soare. Din nota biobibliografică a volumului, apărut în condiții grafice deosebite, cu ilustrații de Dan Perjovschi, aflăm că alte două volume purtînd semnătura lui H.-R. Patapievi sînt în curs de apariție: romanul picaresc *Viața la 17 ani* la Nemira și eseul *Imaginarul filosofic al fizicii* la Humanitas. (A.B.)

Constantin Ciopraga - 80

LA 12 MAI, profesorul universitar ieșean Constantin Ciopraga, reputat critic și istoric literar, cunoscut, în același timp, și ca autor de poezie și proză, a împlinit 80 de ani. Îi urăm "La mulți ani!" și îl omagiem în modul cel mai simplu și elocvent, reproducînd lista cărților sale.

Calistrat Hogaș, București, ESPLA, 1960, *Mihail Sadoveanu*, București, Ed. Tineretului, col. "Mici monografii", 1966, *Mihail Sadoveanu*, București, Ed. Meridiane, 1966, *G. Topîrceanu*, București, EPL, 1966, *Portrete și reflecții literare*, București, EPL, 1967, *Literatura română între 1900 și 1918*, Iași, Ed. Junimea, 1970, *Personalitatea literaturii române*, o încercare de sinteză, Iași, Ed. Junimea, 1973, *Hortensia Papadat-Bengescu*, București, Ed. Cartea Românească, 1973, *Ecran interior*, poeme, cu un portret de Corneliu Baba, Iași, Ed. Junimea, 1975, *Între Ulysse și Don Quijote*, reflecții despre literatură, Iași, Ed. Junimea, 1978, *Propilee - cărți și destine*, Iași, Ed. Junimea, 1984, *Nisipul*, roman, București, Ed. Cartea Românească, 1989, *Poezia lui Eminescu - arhetipuri și metafore fundamentale*, Iași, Ed. Junimea, col. "Eminesciana", 1990.

Constantin Ciopraga a mai colaborat la diferite lucrări cu caracter didactic și a scris prefete la cărți cuprinzînd texte de Vasile Alecsandri, Mihai Eminescu, Ion Creangă, Garabet Ibrăileanu, G. Bacovia, Otilia Cazimir, Mihai Codreanu, Lucian Blaga, Cezar Petrescu, Magda Isanos, Tudor Vianu, Nicolae Dabija, H. de Balzac, Jean Giono, Jean Boutière ș.a. (Alex. Ștefănescu)

FOTOTECA "ROMÂNIEI LITERARE"

Ion Iuga, Nichita Stănescu, Grigore Hagiu, Petre Bucșa. (Fotografie de Ion Cucu)

Lansare

Luni 6 mai, la Uniunea Scriitorilor a avut loc lansarea romanului istoric *Corăbiile destinului* de Sylvain Rivière, scriitor canadian din Quebec, apărut în coeditie la Editura *Libra* din București și *Humanitas* din Montreal. Traducerea aparține Tamarei Sabin. În 1994 romanul a fost distins cu premiul

Corăbiile destinului

France-Arcadie. Prezentarea autorului și a cărții a fost făcută de Laurențiu Ulici, președinte al Uniunii Scriitorilor și de prof. univ. dr. Romul Munteanu. Manifestarea s-a încheiat cu un scurt recital al poetului și șansonetistului Jean-Pierre Bérubé.

CALENDAR

23.V.1871 - s-a născut *G. Ibrăileanu* (m.1936)
23.V.1902 - s-a născut *Vladimir Streinu* (m.1970)
23.V.1909 - s-a născut *Dorina Rădulescu* (m.1982)
23.V.1913 - s-a născut *Olga Caba*
23.V.1937 - s-a născut *Octavian Georgescu*
23.V.1940 - s-a născut *Elena Vătămanu*
23.V.1946 - s-a născut *Valeriu Armeanu*

24.V.1812 - s-a născut *George Barițiu* (m.1893)
24.V.1871 - s-a născut *Vasile Gr.Pop* (m.1912)
24.V.1923 - s-a născut *Victor Felea* (m.1993)
24.V.1924 - s-a născut *Alexei Marinat*
24.V.1931 - s-a născut *Christian Maurer*
24.V.1954 - s-a născut *Florin Iaru*

25.V.1898 - s-a născut *Constantin Balmuș* (m.1957)
25.V.1899 - s-a născut *Georgeta Mircea Cancicov* (m.1984)
25.V.1923 - s-a născut *Remus Luca*

25.V.1932 - s-a născut *Mihail Garaz* (m.1990)

25.V.1933 - s-a născut *Eugen Simion*
25.V.1940 - s-a născut *Elena Curescheru-Vatamanu*
25.V.1984 - a murit *Henriette Yvonne Stahl* (n.1900)

26.V.1916 - s-a născut *Vintilă Corbu*
26.V.1994 - a murit *Tiberiu Utan* (n.1930)

27.V.1899 - s-a născut *Petre Strihan* (m.1990)
27.V.1928 - s-a născut *Tudor Țopa*
27.V.1933 - s-a născut *Constantin Georgescu*
28.V.1907 - s-a născut *Marin Iancu Nicolae*

28.V.1912 - s-a născut *Anișoara Odeanu* (m.1972)
28.V.1913 - s-a născut *George Macovescu*
28.V.1918 - s-a născut *Werner Bossert*
28.V.1921 - s-a născut *Mirco Jivcovic*
28.V.1922 - s-a născut *Zamfir Vasiliu*

29.V.1930 - s-a născut *Gh. D. Vasile*
29.V.1933 - s-a născut *Stan Velea*

29.V.1945 - a murit *Mihail Sebastian* (n.1907)
29.V.1956 - s-a născut *Teo Chiriac*

30.V.1883 - s-a născut *G. Ciprian* (m.1968)
30.V.1935 - s-a născut *Ovidiu Zotta*
30.V.1966 - a murit *Oscar Walter Cisek* (n.1897)
30.V.1984 - a murit *G.T. Niculescu-Varone* (n.1884)

31.V.1883 - s-a născut *Onisifor Ghibu* (m.1972)
31.V.1938 - s-a născut *Adriana Iliescu*
31.V.1938 - a murit *M.Blecher* (n.1909)

1.VI.1895 - s-a născut *Gheorghe Eminescu* (m.1888)
1.VI.1909 - s-a născut *Ionel Marinescu* (m.1983)
1.VI.1929 - s-a născut *Veress Dániel*

2.VI.1909 - s-a născut *Grigore Bugarin* (m.1960)
2.VI.1939 - s-a născut *Romulus Guga* (m.1983)
2.VI.1944 - s-a născut *Ana Selena*
2.VI.1964 - a murit *D. Caracostea* (n.1879)

3.VI.1904 - s-a născut *Athanasie Joja* (m.1972)
3.VI.1922 - a murit *Duiliu Zamfirescu* (n.1858)
3.VI.1934 - s-a născut *Andi Andrieș*
3.VI.1940 - s-a născut *Anatol Ciocanu*
4.VI.1904 - s-a născut *Ioan Massoff* (m.1985)

4.VI.1921 - s-a născut *Nicolae Țirioi*
4.VI.1937 - s-a născut *Gh. Peagu*
4.VI.1941 - s-a născut *Vasile Vlad*
4.VI.1948 - s-a născut *Marcela Benea*
4.VI.1950 - s-a născut *Constantin Munteanu*
4.VI.1961 - a murit *Alice Voinescu* (n.1885)

5.VI.1779 - s-a născut *Gheorghe Lazăr* (m.1823)
5.VI.1865 - a apărut prima serie a revistei *Familia* (1865-1906)

5.VI.1871 - s-a născut *Nicolae Iorga* (m.1940)
5.VI.1941 - s-a născut *Ion Popa Argeșanu*
5.VI.1948 - s-a născut *Aureliu Goci*

5.VI.1933 - s-a născut *Dan Grigore Mihăescu*
5.VI.1951 - s-a născut *Ion Cașaveică*
5.VI.1988 - a murit *Gheorghe Eminescu* (n.1895)

6.VI.1886 - s-a născut *Cezar Papacostea* (m.1936)
6.VI.1899 - s-a născut *Franz Liebhardt* (m.1989)
6.VI.1914 - s-a născut *Ion Șugariu* (m.1945)

6.VI.1921 - s-a născut *Dan Constantinescu*
6.VI.1931 - s-a născut *Miron Georgescu*

6.VI.1933 - s-a născut *Ion Bolduma* (m.1993)
6.VI.1934 - s-a născut *Gheorghe Malarciuc*

6.VI.1937 - s-a născut *Marta Bărbulescu*
6.VI.1939 - s-a născut *Dumitru Coval*

6.VI.1949 - s-a născut *Felix Sima*
6.VI.1991 - a murit *Gheorghe Pituț* (n.1940)

Cronica unui cronicar

LA ÎMPLINIREA unei vârste, cum se zice, rotunde, nu pot a nu-mi aminti reacțiile, într-o împrejurare analoagă, ale unor iluștri predecesori, spre a le confrunta cu ceea ce simt, cu ceea ce aş putea spune eu însumi. Rog insistent a nu-mi fi interpretat gestul altminteri decât ca al unei melancolice reverențe a unui învățcel întîrziat față de magistrii săi. E. Lovinescu considera că se află la “un prag ultim” al existenței, G. Călinescu auzea încă urările ce i-au însoțit începutul de drum, Tudor Vianu nu-și înregistra nici o modificare în senzația de sine a ființei. Nu-mi e străină nici una din aceste mărturisiri. Întrucît ritmul timpului interior se accelerează mereu - Schopenhauer a comentat fenomenul - senzația de “prag ultim” e iminentă. Răsucit “artistic” ca o cochilie în care se conservă vuietul mării, trecutul își poate strecura în noi glasul său de sirenă ce atrage neconștient în profunzimile fără scăpare ale neîmplinitului. Iar ființa nu poate fi decât egală cu ea însăși, chiar dacă purtînd stigmatul imposibilului, “această nemăsurată rană”, cum se rostea J. Derrida. Ce e nou, totuși, la această vîrstă? E ceva nou? Dinlăuntrul, lucrurile nu se văd prea clar, năclăite într-un continuum amorf și aproape salvator. Din afară, adică din foisorul fragil al lucidității analitice care pretinde a-și supraviețui viața emitență, s-ar putea afirma că e o etapă năzdrăvană, frustrată deopotrivă de bătrînețe și de tinerețe. Să fie atunci maturitatea solară, clasică? Ei așa! Aceasta a alunecat, la rîndul său, cu o viclenie demnă de Ulise, în prea puțin interval, ce ne rămîne, după cum s-a spus, între cele două extreme, cînd sîntem ori prea inexperți ori prea obosiți, sfiindu-se a se recunoaște, mai întîi din neîncredere, apoi din deziluzie. Pentru subsemnatul, maturitatea e postura cea mai oșioasă. Ea ar trebui să rezulte din atîtea echilibruri și cîntăriri, din atîtea deliberări soluționate și frămîntări integrate, încît sînt nevoit a o socoti posibilă doar la capătul capătului. Sau, spus pe șleau, o utopie.

Nimeni nu m-a ajutat să-mi croiesc drumul. La terminarea facultății, cu toate că dobîndisem, în anul penultim, premiul întîi pe țară, profesorii mei - cu singura excepție a unuia prea puțin influent - nu s-au închisit cîtuși de puțin de ce ar urma să fac. Unul dintre ei, steril și cîrcotaș, cu rol dominant în acel moment tulbure, nu-mi ierta o oarecare înclinație spre independență. Altul, pe care-l prețuiesc profund pentru ce scrie, m-a tratat, surprinzător, cu o răceală de gheață. Redactorii șefi ai celor două reviste clujene, *Steaua*, în coloanele căreia publicam, și *Tribuna*, nu s-au arătat dispuși a mă angaja, nici cînd eram proaspăt absolvent, nici mai tîrziu. Nu mi-a fost de nici un folos măcar titlul de doctor în științe, despre care un fost coleg de la *Familia* mi-a spus că mă pot spăla cu el pe cap. A avut dreptate. La un moment dat, am crezut că-i pot fi recunoscător lui Al. Andrițoiu, pentru că m-a primit la revista orădeană, abia reînființată. Dar același Al. Andrițoiu n-a pregetat a-mi lua cu două mîini ceea ce mi-a oferit cu una singură. Sub pretextul unei reduceri de schemă, m-a lăsat pe drumuri, cînd, la o mișcare a plăcii turnante ideologice, devenisem, din nou, un indezirabil. Și, culmea bărbăției, poetul șef de revistă nici nu și-a recunoscut vreo răspundere. L-a pus pe adjunctul său, Radu Enescu, să-mi semneze desfacerea contractului de muncă, pentru ca semnătura d-sale, așezată sub omagii, să rămînă imaculată. Iar ca să nu-i fac dificultăți, purtîndu-l prin tribunale (cu toate că rezultatul unui atare proces, oricît de

solide ar fi fost argumentele mele, era, în condițiile regimului ceaușist, cu totul incert), mi-a spus că sînt reprimat în slujbă, pînă cînd...a trecut termenul de acționare în justiție. A fost o lecție dură și memorabilă. E drept că mă refer la un fapt consumat cu mai bine de două decenii în urmă. Dar el m-a azvîrlit într-un exil ce încă n-a luat sfîrșit. Nici conducerea Uniunii Scriitorilor, nici alți factori de decizie, la care am apelat insistent, nu mi-au dat posibilitatea de a găsi o locuință în capitală, unde, din 1990, am serviciu. La rîndul lor, confrății “cu priză” nu par a fi deloc tulburați de această nouă-veche anomalie din preajma lor. Nu doresc a-mi indispuce acum cititorii, descriind condițiile mele de existență. Nu cred, totuși, că sînt foarte pretențios: am nevoie nu de o statuie, ci de o locuință, în care să-mi adăpostesc unica mea avere, miile de cărți care se distrug vîzînd cu ochii.

Fiind nu doar poet, ci și critic, raporturile mele cu scriitorii sînt, evident, delicate. Unde se termină sinceritatea, unde începe *captatio benevolentiae*? Acel seducător joc de coadă de pînă ori de caleidoscop răsfrîngînd cîteva biete cioburi în oglinzile mirajului de-o clipă. Acel somptuos buchet de orhidee, în care e strecurat, ca o aspidă, bilețul ce conține doleanța precisă. Caligrafia dedicațiilor nu reprezintă oare o delicioasă junglă, în desigurile ticluite ale căreia cei lipsiți de experiență se pot pierde ușor? Ceea ce nu vrea să însemne că nu există în lume o bună credință și o lealitate, în absența cărora chiar și prezențele rînduri ar fi o curată zădărnici... Aș vrea să semnez aci trei categorii de autori. a) Cei ce bat la porțile afirmării, cu mai multă ori mai puțină îndreptățire, pe o gamă mergînd de la timiditatea atroce la aplombul desfigurant. Le stau, profesional și sufletește, la dispoziție. Mă străduiesc să găsesc și să susțin, din mijlocul lor, acele condeie, care vor întrupa mîine nu doar autenticitatea, ci și performanțele literaturii noastre. Cu toate că sînt la curent, nu de azi, de ieri, cu tinerii care, după ce te asaltează cu primul, eventual și cu al doilea volum, te uită cu dezinvoltură, mai cu seamă dacă se bucură de succes. Un succes la care și tu, comentatorul lor, ți-ai adus modesta contribuție. b) Scriitorii, aș zice, purtători ai “slavei stătătoare”. Îndeobște sînt personalități cunoscute, “nume” impuse printr-o operă ce contează și printr-o atitudine civică onorabilă. Cîțiva au fost chiar disidenți sau opozanți notorii în “epoca de aur”. Însă nu pot a nu constata cu tristețe o anume emfază a centralității unora din ei. De unde alunecarea spre un oportunism fie și subtil, spre suficiență oficioasă (ori chiar oficială). Spre un olimpanism ale cărui note de plată sînt achitate uneori în locuri nu tocmai stimabile. Cea mai puțin gravă vină: trecerea sub o abilită tăcere a unor chestiuni inconvenabile sau socotite lipsite de interes. Teama de-a nu-și pierde relațiile e la ordinea zilei. Uitînd că o reputație nu se obține o dată pentru totdeauna, ci se verifică pe parcursul întregii activități, tind a se sprijini excesiv pe clișeu caracterului beton armat, al demnității și curajului ce ar intra în definiția lor didactică, *ne varietur*. Adorm pe lauri iar visul lor e, firește, unul de apoteoză egolatră. c) Posedații. Asupra acestora nu se pot face nici un fel de iluzii. Sînt purtători *en titre* ai oportunismului, așa cum cucuta e purtătoare de otravă. Unii s-au înfățișat astfel din capul locului, pe alții s-a întîmplat ca subsemnatul să-i dibuie înainte de decembrie '89, cînd nu atrăgeau atenția ori, aplicînd o tactică a disimulării, aveau parte chiar de elogii. “Specialitatea

casei” este la ei iraționalitatea. Conservatori fanatici, mînuitori de concepte solemne, panglicari senatorial-universitar-directorial-academici, totdeauna naționali, sînt de fapt crînceni administratori ai propriilor interese și năzuințe de carieră (toți au făcut cariere foarte apăsate). Răspund în afara obiectului, umoral și țiños. Invecivează și calomniază cu voluptate. Împrejurare ce divulgă inconsistența poziției lor. Li se potrivește ca o mînușă următoarea apreciere a lui Diderot: “La invective se recurge numai cînd nu există dovezi; dintre doi oameni care sînt în controversă, cel care nu va avea dreptate se va supăra”.

M-a urmărit, precum o umbră grotescă, învinuirea de negativism. Ca și cum negația n-ar fi o pîrghie inalienabilă a conștiinței criticului, ci o cultură ilicită de plante din care se extrag halucinogene. Ca și cum afirmînd conformist, adulator, fătarnic, nu ne-am asuma o negație perfidă la adresa opiniilor sugrumate, a valorilor nedreptățite prin afirmarea excesiv dilatată sau exclusivă a altora. Nu cred că, de pildă, dl. Eugen Simion e mai puțin *negativist* decât mine. Postura conjuncturală, chiar dacă se exprimă printr-un discurs apologetic sau onctuos, include o contestare pasivă, cu un enorm potențial exploziv. Cei ce-i exaltă pe Marin Preda sau pe Nichita Stănescu sau pe Marin Sorescu, tratîndu-i hagiografic, minimalizează concomitent pe Radu Petrescu, pe Ion D. Sîrbu, pe Leonid Dimov, pe Mircea Ivănescu, pe Emil Brumaru, pe Șerban Foartă, pe Florin Mugur, ca și pe alții. Fără a urmări aprioric o proporție între “buni” și “răi”, cu intenția de-a umfla artificial numărul celor dintîi, așa cum li se cerea dascălilor, în regimul comunist, să obțină cu orice preț cît mai mulți promovați, constat că în scrisul meu predomină de departe “promovații”. Unii chiar în premieră sau măcar cu o perseverență ce ar merita reținută. Critica pe care am practicat-o reflectă un proces în cadrul căruia momentele de refuz, niciodată satisfăcute

de sine, exhibiționiste, formează doar un piedestal pentru impunerea altora, compensator-pozitive. Îmi permit a cita aci cîteva rînduri ale unuia din cei mai înzestrați critici tineri, Caius Dobrescu, apărute în *Vatra* (nr.1/1996): “Mersul sinuos al istoriei literaturii pare să ducă de rîpă încet încet templul ridicat «energeticului», «oracularului», «orficului» Nichita Stănescu, în timp ce un fantezist și un ironist «obscur», marginalizat printr-un consens spontan de criticii «tenebros-metafizici» ai generației '60, ca Mircea Ivănescu, se dezvăluie tot mai mult drept o personalitate de o forță și de o complexitate ce vor reclama, fără îndoială, tomuri și tomuri de exegeză.” Iată o confirmare netă a ceea ce am susținut încă din anii '60! Și nu e unica pe care aş putea-o extrage din comentariile celor ce m-au urmat în timp. Prin urmare, stimați interlocutori, n-are rost să vă grăbiți a pune punct unei dezbatere ce abia a început. Pentru a trage, într-un chip mai limpede, concluziile ei, n-ar fi mai bine să ne întîlnim... peste un veac?

În prezent, scopul și întregul conținut al vieții mele este scrisul, acea “veche și foarte geloasă practică”, după spusa lui Mallarmé. Geloasă pe cine? Pe viață, desigur. Dar viața mea se reduce, se chircește, se topește, și așt cît a mai rămas dintr-însa i se închină trudei cuvîntului literar. Mă despart, treptat, de ambițiile lumești ca de niște haine pe care le afirm în cuier. Sting în inima mea, aidoma unor becuri uitase aprinse în plină zi, nesăbuitele visuri (dar există oare visuri care n-au cel puțin un grăunte de nesăbuită?). “Gelozia” scrisului pare deci fără obiect. Viața mea s-a pus în slujba lui, între o aprigă (ah cît de aprigă!) dorință de-a fi ea însăși și o profundă (ah cît de profundă!) uitare de sine. Sau cum zicea Cocteau: “Prea am vrut să fiu, prea am uitat să trăiesc”. Primul timp e revolut, al doilea e contras în prezența scriptică ce se vrea, sărmana, fără timp.

EDITURA NEMIRA

prezintă

CĂLĂTORII ÎN LUMEA DE DINCOLO

de Ioan Petru Culianu

Colecția OPERE COMPLETE,

Ediția a II-a revăzută

Traducere de Gabriela și Andrei Oisteanu

Orizonturile gândirii umane, din preistorie și până astăzi, n-au rămas nicidecum limitate între granițele impuse de timp și de spațiu; omenirea a nutrit dintotdeauna visul unui „dincolo”, al unei lumi diferite de realitatea terestră, loc al extazelor și al viziunilor necorporale. Acest vis își are istoria sa, precum tărîmul visat – geografia sa. Cu o remarcabilă ușurință de mișcare și într-un mod captivant care maschează o impresionantă erudiție, Culianu ne poartă din paleolitic la Einstein și de la Ghilgameș la Borges, printre șamani și magi, fascinat de lumea de dincolo, unde apariția acestei ultime cărți avea să-l găsească.

CLUBUL CĂRȚII NEMIRA C.P. 26-38 BUCUREȘTI

Descrierea unui drum

DUPĂ Constantin Abăluță, Gh. Pituț, Leonid Dimov, Gellu Naum, Ioanid Romanescu și Mircea Ivănescu, un alt poet de referință al liricii românești contemporane este publicat de Editura Eminescu, în deja prestigioasă colecție "Poetii români contemporani": Ilie Constantin.

Deși este intitulată ca volumul din 1964, actuala ediție este de fapt o antologie de versuri publicate de Ilie Constantin de-a lungul timpului, atât în țară cât și în Franța. Sunt adunate aici poeme selecționate din cele șapte volume apărute în țară: *Vântul cutreieră apele* (1960), *Desprinderea de țarm* (1964), *Clepsidra* (1966), *Bunavestire* (1968), *Coline cu demoni* (1970) și *Celălalt* (1972), dar și cinci poeme nepublicate până acum în volum - *Ocheane*, *Un dor de Unul, infinit*, *Evanescențe*, *Zorii* și *Planeta*, grupate sub titlul *Intermediu* (1972-1973). Partea franceză adună, la rândul ei, așa-numite "tălmăcirii de sine" (variantele autorului la poemele apărute în Franța) din volumele *L'Ailleurs* (1983), *Rivage antérieur* (1986), *Le lettré barbare* (1994), precum și alte zece poezii publicate direct în limba de împrumut a lui Ilie Constantin: *Dix poèmes en français* (1982-1994). Deci un volum care acoperă întreaga activitate poetică a autorului.

Destinul lui Ilie Constantin ar putea fi considerat cel puțin ciudat. El este unul dintre acei temerari care a părăsit țara deși aici era apreciat și, mai mult, instituționalizat. Născut la București, în 1939, Ilie Constantin va absolvi Liceul "Sfântul Sava" și mai apoi Facultatea de Filologie a Universității București, secția italiană. Până în 1974 este redactor la *Scânteia* (1962-1965), la Cinematografie (1965-1967) și la *Luceafărul* (1968-1973). În același timp desfășoară și o prodigioasă activitate literară. După debutul editorial din 1960 cu volumul de versuri *Vântul cutreieră apele*, urmat în 1964 de *Desprinderea de țarm* și în 1966 de *Clepsidra*, îi apare în 1967 un roman în patru părți - *Tinerii noștri bunici*, iar în 1968, 1969 și 1970, alte trei volume consecutive de versuri: *Bunavestire*, *Fiara* și *Coline cu demoni*. Tot în 1970 îi este publicat și volumul în proză *Căinele înlăcrimat*, urmat în 1971 de un debut editorial în critica literară - *Despre poezii*. 1972 marchează apariția ultimului său volum de poezie din România: *Celălalt*, pentru ca în 1973 să-i mai apară un volum în proză: *Vacanța, o plecare*, precum și *A doua carte despre poezii* (critică literară). Dacă la toate acestea mai adăugăm și traduceri, ne aflăm în fața unui volum impresionant de muncă bine receptată de critică. Iată cum descrie Al. Călinescu (în prefața antologiei apărute la Editura Eminescu) activitatea literară a lui Ilie Constantin în această perioadă: "Așadar, Ilie Constantin cunoaște în anii '60 și la începutul deceniului următor, o notorietate rapidă, facilitată și validată de sistemul rigid instituționalizat al vieții literare din epocă. I se tipărește carte

după carte: poezie, proză, critică, traduceri; primește premii literare, e titular de rubrici permanente în reviste de prestigiu. Îi place sau nu, e alăturat, în bilanțurile critice și în articolele mai mult sau mai puțin de circumstanță, lui Nichita Stănescu și Cezar Baltag (pe banca de rezervă aflându-se Grigore Hagiu), capi de serie în «promoția» deceniului șapte. Scriu despre el (favorabil, desigur) critici «de autoritate», cum se spunea pe atunci, și se bucură de sprijinul entuziast și necondiționat al lui Miron Radu Paraschivescu, personaj-cheie al momentului. Într-un cuvânt, e înscris pe o traiectorie care părea ferită de surprize și care l-ar fi menținut, cu certitudine, în prim-planul vieții literare".

În extrasele din referințele critice care încheie antologia găsim și confirmarea celor scrise de Al. Călinescu. În *Contemporanul* din ianuarie 1958, Miron Radu Paraschivescu scria: "Prin chiar condițiile originii sociale ca și prin trăsăturile caracterului său propriu, Ilie Constantin debutează în poezia noastră nouă cu o intransigență de străvezimea și duritatea cuartului, privilegiu de care numai poezii și revoluționarii au parte". "Origine socială", "intransigență", "străvezimea și duritatea cuartului", "privilegiu", "poet și revoluționar" - cu adevărat, se pare că viitorul îi era asigurat.

Dar, în 1974, fără vreun motiv aparent, Ilie Constantin alege libertatea ("fără ghilimele" - cum precizează Al. Călinescu, în prefața citată). Poetul care are totul în țară se simte apăsător, sufocat și preferă evadarea, deși trebuia să ia totul de la capăt. În țară... din nou, Al. Călinescu: "Între timp, în România, numele său dispăruse. Practică îndelung verificată, de o implacabilă eficacitate, exilatul (sau recalitrantul) era prompt expedit în neant, radiat din biblioteci și din cărți, din articole și din antologii, din manuale și din dicționare." Suntem în plin Orwell.

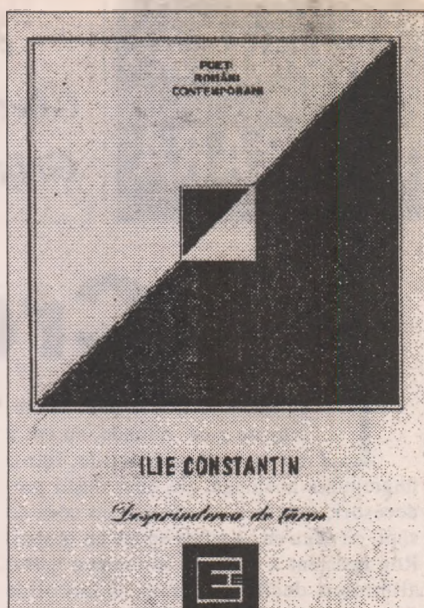
În Franța, așa cum era de așteptat, Ilie Constantin o ia de jos. Mai precis, de la meseria de... paznic într-un parking subteran parizian (și asta timp de opt ani, 1974-1982), mai apoi supraveghetor într-un liceu la Versailles (toamna lui 1982) și, după ce devine cetățean francez, ajunge funcționar superior într-un minister și redactor la o revistă bilunară. Poezie nu mai publică multă vreme, adică până în momentul în care consideră că limba franceză îi e îndeajuns de familiară pentru a se putea exprima în ea. Lupta cu limba i-a accentuat drama exilatului și în multe din poemele franțuzești se aude tânguirea poetului forțat să creeze în altă limbă decât limba maternă. În două din cele patru scrisori de la E. M. Cioran, publicate și ele în antologia de față, tocmai despre această necesară desprindere de limba română este vorba. În 21 ianuarie 1975, Cioran îi scrie lui Ilie Constantin: "Cher Monsieur, je vous remercie de m'avoir envoyé vos poèmes. Presque toujours, pour des raisons évidentes, ils sont mieux en roumain qu'en français. Quand vous

dites: «Ce souffrance, vai, să fii alcătuit», - cet alcătuit, si expressif, si riche de contenu saurait être rendu par *formé*, lamentable et plat. Je vous cite ce seul exemple mais je pourrais en citer beaucoup d'autres. Ceci dit, il n'est pas exclu que vous arriviez à manier très bien le français, comme le prouve cette tentative, en partie réussie, «Le scribe accroupi». Même là pourtant on sent que vous pensez encore dans notre langue... Ce qui est d'ailleurs inévitable."

Abia în 1983 își va mai vedea Ilie Constantin un volum apărut: *L'Ailleurs*, pentru ca în 1986 să-i fie publicat și *Rivage antérieur*. În 1992 apare *La complicité fertile*, tradusă și în românește de Liana și Valentin Atanasiu și apărută în 1994, an în care îi apare și ultimul volum de versuri de până acum - *Le lettré barbare*.

În revista *Limite* (nr. 46-47/1985), Basarab Nicolescu, comentând volumul *L'Ailleurs*, scrie: "În fond, Ilie Constantin e un poet al exilului, al celui mai monstruos și distrugător exil: exilul de sine. Pendularea între limba română - cea a subconștientului - și limba franceză - cea în care Ilie Constantin se exprimă în prezent, ni se pare a servi temerarei expediții, prin sinteza ideală între virilitate și eleganță, între o percepere dincolo de timp și o raționalitate a rigorii." Cu adevărat, versurile din *L'Ailleurs* sunt parcă expresia unei arderi interioare, a unei autocondamnări la "așteptare". Așteptarea este starea dominantă a lui Ilie Constantin din volumul din 1983: "Să aștepti ca timpul să treacă/ cu pasul unei mirese uriașe/ îmbrăcată cu un văl-lintolii de limpezimi/ și ieșind anevoios din orizont;/ să aștepti ca secunde să se adune/ în roiuri de timp încremenit -/ eu nu fac decât asta, adică nimic/ mă mimicsc în așteptare/ Viața mea e o sală de muzeu cu pereții goi/ în sectorul interzis pentru public./ Alții așteaptă altfel: luptând ori plângând/ ritmând de eșecurile lor fertile vidul/ alții se înțelenesc în viteza/ rătăcirii lor prin lume/ ca și cum ar avea vreo importanță/ dacă aștepti aici sau aiurea/ Așteptarea s-a pornit în clipa însăși/ când pieptul meu de nou-născut fu violat de aer./ Într-o zi, cumplita mireasă/ se va smulge, spre mine, din zare/ valul trenei sala imaculate/ mă va răpi ca pe un pai/ iar râsul meu va binecuvânta/ acest înec, mântuit de așteptare." (*Așteptare*)

Dar Ilie Constantin nu se oprește aici. "Literatul barbar" obsedat de ideea că este acceptat cu indulgență de cei din jur, datorită situației lui de emigrant: "Degeaba mă încurajați la fiecare pas/ ce-l îndrăznesc în vadul rostirii/ ochiul meu pânzește amabila grimasă/ de îngăduință față de un literat barbar." (*Literatul barbar*), "scribul subteran" dezorientat și închis în sine, preferând lumii subteranul, frânt între trecut și prezent: "Totul mă sfâșie, trecutul e o fiară de pradă/ o fiară la pândă, o fiară ce sare/ spre săracul și umilul și bolnavul de orgoliu/ - aiuritul scrib în așteptare." (*Scribul subteran*) se transformă total în *Rivage antérieur*. El își acceptă

acum (ceva) mai senin noua condiție, ba chiar are accese de "curaj" față de ceilalți: "În limpezimea de februarie/ șlepurile Senei deșteptate/ suferă inspecția solară/ Născit de claritatea nouă/ pe când iese din cezura umbrei/ la Pont de l'Alma, un marinăruș/ lung scrutează Malul Drept, vrând parcă/ deselor închipuiri să-l smulgă./ Arbori și firave stoluri, roți/ și picioare, ritmuri anonime/ ignorat și fericit, mi-arunc/ ancora în malul de multime." (*Șleपुरi*). Așteptarea? Aproape uitată: "Dacă aștepti/ nisipul s-o topi sub tălpi/ și el dezvăluie-o fântână/ în fundul căreia sticlesc/ câteva stele-n plină zi/ Ți-e frică de-acest lacom gol/ de ghizdurile mari, urlându/ ce și-ar trimite îndelung/ pia-tra unui trup, cândva al tău?" (*Oaza*).

În acest punct, Ilie Constantin pare aproape "integrat" noii sale situații poetice. Mai mult. Printre versurile lui se strecoară și accente protestatere, de răzvrătire împotriva unei ordini instituționalizate care limitează condiția umană. Deci, poetul ia atitudine: "În calea somnambulului zidit/ în invincibila-i celulă, se deschid/ porți și grilaje; astfel lasă-n urmă/ poarta cea mare a temnei de veghe./ Ci lampadarele din preajmă scriu/ pe hainele drumetului năuc/ linii adânci, vârgate, de neșters./ Când el se întinde iarăși/ pe așternutul silnic, înaintea/ zorilor, a vânt miroase ființa lui./ Închisoarea-i dragă: pentru ea/ își scuipă sufletul în mari inscripții/ obscene și sublime pe pereți." (*Închisori*). Și totuși... "De-a lungul unui mal de suferință/ eu trag după mine în susul râului/ luntrea destinului meu: rupt în două/ târându-mă aproape, cu lacrimi/ și dăre de sudoare înveninându-mi/ făgașele de vânt de pe obraz." (*Drum de halaj*) și "Cuvintele ce-mi fură peste ani/ limane succesive, azile în verb/ azi mă resping ca un pervaz pustiu/ Oh, monoton și-n felurite chipuri/ sufăr de starea mea neterminată." (*Limane în verb*, din *Le lettré barbare*).

În *Le lettré barbare* Ilie Constantin redescoperă iubirea. Dar și aici ca pe o salvare, ca pe o posibilitate de a-și înșela trecutul: "Dar, Doamne, dacă o femeie/ s-ar înșela și, luându-mă drept altul/ ca la începutul lumii m-ar iubi/ cu viață ea m-ar dăruia/ - și ce contează/ că mi-ar da viața altcuiva?" (*Limane în verb*).

Cele trei volume "franceze" ale lui Ilie Constantin sunt descrierea unui drum. A unui drum parcurs de sensibilitatea lirică (predispusă la reclusiune) către lume. Este drumul reintrării poetului în existență. Și, ca o dovadă că reintrarea (în cazul lui Ilie Constantin) s-a realizat, stă chiar antologia *Desprinderea de țarm*.

George Șipoș

Un tânăr poet

1965 - Premiile Uniunii Scriitorilor

Poezie : Marin Sorescu, *Poeme*
Ion Alexandru, Viața
deocamdată
Proză : Ștefan Bănuțescu, *În*
bărbaților
Constantin Chirliță, Cărașii
Critică și istorie literară :
Eugen Simion: Orientări în
literatura contemporană

MARIN SORESCU este primul abonat la premiile Uniunii Scriitorilor. Asemenea poștaşului care-i tot azvârle peste gard lui Moromete abonamentul la *Mișcarea* ("Nea Ilie, ziarul!"), deși acesta nu-l plătiise decât pe o lună, Uniunea îi aruncă periodic lui Marin Sorescu abonamentul la premii ("Nea Mărine, premiul!"), deși poetul se abonase numai pentru un an.

Volumul premiat în 1965 (*Poeme*, Editura pentru Literatură) este înrămat în câteva extrase dintr-o laudativă cronică a fostului mizantrop, acum optimistul Călinescu, intitulată *Un tânăr poet*. În ea se vorbea despre capacitatea "excepțională" a lui Sorescu "de a surprinde fantasticul lucrurilor umile", despre un lirism "entuziast și beat de univers, copilăros, sensibil și plin de gânduri până la marginea spaimei de ineditul existenței", despre "witz-ul, maliția" care-i condimentează versurile și despre valoarea unor poezii ca *Shakespeare, Capriciu, Trebuie să poarte un nume*. Cu un an în urmă, când premiul pentru poezie revenise lui Nichita Stănescu, Sorescu debuta cu un volumaș de parodii, *Singur printre poezi*, prezentat de Marcel Breșlașu. Prin contrast, girul lui Călinescu trebuie să fi atârnat greu în balanța unui juriu dornic de a-și regăsi optimismul și libertatea estetică. Or, aparent, cartea lui Marin Sorescu nu face nici o concesie politică, nu e scrisă asemenea

premiilor anterioare în cerneluri diferite, așadar poate fi scoasă în față fără nici o reținere. Într-adevăr, la o eventuală retipărire autorul nu ar avea de ce să dea o ediție "revăzută și împuținată". Totuși, poetul și Uniunea își plăteau în continuare "tributul de patriotism", însă într-un mod mai subtil. Există în volum câteva poeme din categoria celor cu care se începeau de obicei manualele de română (de altfel, aproape toate acestea au și intrat în cărțile de literatură), foarte potrivite pentru a deveni justificarea politică a întregului vădit apolitic: *Munții, Bărbații, Muzeul satului, Ctitorie* și celebrul *Trebuie să poarte un nume*. Deși nu mai au nici unul din poncifele patriotismului de paradă, aceste poezii sînt construite, din păcate, pe clișee de adîncime. *Munții* repetă într-o formulă mai senină lauda la adresa bogățiilor "solului și subsolului" țării, *Bărbații* e înșiruirea eroilor istoriei noastre (pe care o făcea, cu mereu reînnoită pasiune și pe-atunci proaspăt instalatul președinte Ceaușescu), *Muzeul satului* nu e decât o lacrimă pios picurată pe soarta necăjitului popor, *Ctitorie* un imn vieții, nașterii, *Trebuie să poarte un nume* o identificare a poetului național cu valorile naționale. Adică toate temele la modă și obligatorii în cei 45 de ani de comunism. De exemplu, ideea nașterii ca *ctitorie*, deci amestecul istoriei naționale (cu voievozi!) în intimitatea nașterii, e de un gust îndoielnic și explicabil numai prin lozincile timpului: copiii se nașteau nu din dragoste, ci din nevoi istorice: "Așa cum stai / Dreaptă / Cu brațele moi / Pe pîntecul plin / Pari o veche soție de voievod / Ținîndu-și ctitoria" (90). Culmea este că asemenea poeme cît se poate de conformiste au fost socotite, numai pentru că depășiseră discursul "poetic" al deceniului precedent (ceea ce, firește, nu era greu deloc), îndrăznește și detabuizănt.

Detabuizare există totuși în restul volumului din 1965 al lui Marin Sorescu și ea merita semnalată printr-un premiu. În ce constă schimbarea? Dilema la înce-

putul deceniului șapte era să alege între sonoritatea lozincii care dominase zece ani poezia românească și solemnitatea prea-plină a metaforei regăsite, ocrotitor spațiu de evaziune. Marin Sorescu alege cu totul altă soluție: își pune poemele în tiparul unui limbaj prim (prin opoziție la cel de "joc secund"), adică plin de impuritățile discuțiilor cotidiene, înțeles de toată lumea. Nu reînnoadă firul cu poezia interbelică, ci caută, pe cont propriu, un început, printre banalitățile spuse toată ziua de toată lumea: "Sănătoși? Voinici? Cum o mai duceți cu fericirea?" (5). "Mi s-a pus un junghi..." (74). "Azi am fotografiat numai copaci" (81). "În orice caz / Înceamnă că fiecare / Ne-am făcut datoria" (39). Nu lipsesc nici imperfecțiuni

pentru a fi apoi valorificată în fel și chip de optzeciști.

Desolemnizarea poeziei e dată în 1965 și de îndrăzneala tînarului autor de a desfășura în spații sobre coordonatele umoristice ale fiecărui poem: în cel filosofic (*Drum*) în cel religios (*Rame, Imn*), în cel istoric ori în cel artistic. Anxietatea (*Pașii*, *Cearcăn*), teama (*Fluierul*, *Dezvoltare*), dezabuzarea (*Printr-un ochi de sticlă*) sînt și ele potențate prin ris. Din breviarul destul de variat de teme din versurile lui Marin Sorescu lipsește dragostea. Este oarecum nefiresc, pentru că volumul ne dă o gamă cvasi-completă a ipostazelor poetului. Explicația stă probabil tocmai în coarda ironică a acestor poeme și într-o înghe-

Marin Sorescu (n. 19 februarie - data din dicționare, cea reală 29 februarie - 1936, Bulzești, Dolj)

1962 - Premiul revistei *Luceafărul* pentru critică
1965 - Premiul Uniunii Scriitorilor pentru poezie (*Poeme*)
1968 - Premiul Uniunii Scriitorilor pentru dramaturgie (*Iona*)
1968 - Premiul "I. L. Caragiale" al Academiei RSR (*Iona*)
1971 - Medalia de aur pentru poezie a orașului Neapole (*Tușiți*)
1973 - Premiul Uniunii Scriitorilor pentru poezie (*La Liliacei*)
1974 - Premiul Uniunii Scriitorilor pentru dramaturgie (*Setea muntelui de sare*)

1977 - Premiul "M. Eminescu" al Academiei RSR (*La Liliacei, II*)
1978 - Premiul internațional "La muse" pentru întreaga activitate (Florența)
1978 - Premiul Uniunii Scriitorilor pentru dramaturgie (*A treia teapă*)
1985 - Premiul Uniunii Scriitorilor pentru publicistică și reportaj (*Ușor cu pianul pe scări*)
1990 - Premiul Uniunii Scriitorilor pentru teatru (*Vârul Shakespeare*)
1990 - Premiul Herder pentru întreaga activitate

Notă: Cer scuze autorului și cititorilor în caz că mi-a scăpat vreun premiu. Pe acestea le-am putut strînge din presa vremii. (I.P.)

inerente acestui limbaj: "O cafea neagră voi servi totuși / Din mîna ta" (s.m., 6) sau verbul impersonal acordat din titlul poeziei despre Eminescu. Marin Sorescu descoperă că din simpla alăturare a două expresii necăutate, comune, se ivește o metaforă: "Mi s-a pus un junghi în norul de pe cer / Pe care pînă atunci nici nu-l observam" și că simbolul stă ascuns în banal: "O cafea neagră voi servi totuși (...) tu știi s-o faci / Amară" (6). Incipientă la Geo Dumitrescu, naturația limbajului poetic, altfel spus discursivitatea, e impusă de *Poemele* lui Marin Sorescu,

țare a afectivității (care n-ar avea ce să caute într-un context detabuizant). Sorescu a scris foarte rar (și tîrziu) "poeme de amor".

Poezia lui Marin Sorescu place enorm adolescenților: are exact atîta amestec de glumă și de gravitate, de cultură și superficialitate, de metaforă și de accesibilitate cît să-i cucerească pe cei care o folosesc pe post de oglindă. Nu e mai puțin adevărat că, din același motiv, prospețimea ei nu se tocește cu una cu două.

1) Care este, după opinia Dumneavoastră, însemnătatea unui premiu literar?

2) Ați fost, cel puțin o dată, membru într-un juriu care a stabilit cele mai importante premii literare românești ale anului. Din spectacolul de culise:

- vă amintiți de premii acordate din alte motive decît valoarea literară a cărții discutate?

- de presiuni conjuncturale cărora le-ați rezistat/nu le-ați putut rezista?

- de compromisuri pe care le-ați socotit necesare?

- de premii care au intrat în contradicție cu spiritul dvs. critic?

3) Gîndindu-vă acum la cărțile pentru care ați votat și la cele lăsate deoparte, cu care dintre ele credeți că ați greșit flagrant?

4) La orice juriizare intră în discuție un număr destul de mare de cărți. Le citiți pe toate în întregime sau vă bazați pe fierul dvs. critic, pe opinia generală despre autor, pe irezistibile afinități electivă?

Vă rugăm să răspundeți numai la întrebările care vă stîrnesc interesul și nu vă îngăduesc sinceritatea.

Adrian Marino:

1. Un premiu literar are, în principiu, două semnificații. Vorbesc la modul foarte general, deoarece sistemul dominant în "viața literară" - și trebuie adăugat imediat pe "piața literară" occidentală - este încă mult deosebit de sistemul, să-i spunem, "estic". Acesta rămîne încă puternic influențat de metodele și mentalitatea "culturii oficiale". Funcția cea mai importantă a unui premiu este publicitară. A doua are o semnificație "critică". Ea indică, în general, o creștere a recunoașterii "valorii" literare. Dar ambele efecte sunt foarte relative și practic efemere. Câți își mai aduc aminte de toate premiile literare, chiar și *Nobel*, nu mai vorbim de *Goncourt*? Trebuie să consulti lucrări specializate și bibliografii. Nu-mi mai amintesc bine nici măcar de... premiile mele.

Afinități electivă

2. Am participat o singură dată, prin anii '80, la decernarea unui premiu al *Uniunii Scriitorilor* și păstrez cele mai proaste amintiri despre această, să-i spunem, "deliberare". Atît de proastă încît am refuzat să mai fac parte vreodată dintr-o astfel de "comisie". Situația s-a schimbat doar recent, cu ocazia marelui premiu *ASPRO*. Dar acesta este expresia unor atitudini literare noi, radical schimbate, cu o altă psihologie și tehnică de selecție.

Aranjamentele de culise, târguiala deschisă, *lobbying-ul* impudic în favoarea unuia sau altuia m-au dezgustat definitiv. Argumentele pur literare nu erau cătuși de puțin invocate. Doar din sfera "cotei" personale: redacție, grup amical, "băiat bun", servicii reciproce etc. Bineînțeles, că nu citisem toate cărțile în discuție. De altfel, se vota exclusiv *persoana*, autorul, nu *opera*. N-aveam nici atunci, nici mai tîrziu, nici un fel de afinități pentru "viața literară". Față de acest mediu, care nu este al meu, m-am considerat totdeauna un marginal. Din care cauză, m-am dezinteresat constant de politica de premii. Chiar și după 1989. Deși, câteodată, pot interveni, să spunem, și unele seducții "economice". Rețineam uneori o informație, cu titlul anecdotic, apoi o uitam. Este ultima dintre preocupările mele.

Gabriel Dimisianu:

2-3. Deoarece am făcut parte din multe jurii ale Uniunii, începînd, cred, cu 1968, "spectacolul culiselor" îmi este destul de învîlmășit în memorie. Nu pot veni cu lucruri bine precizate, riguros date, pentru că nu mi-am notat, ca alți confrăți, amănuntele deliberărilor de la juriu, ce opțiuni am avut în cutare împrejurare etc. Nu mai știu deci ce am votat de fiecare

dată, dar e imposibil să fi rezistat totdeauna "presiunilor conjuncturale", uneori foarte mari. Pentru a da un premiu cuiva care merita, dar întîmpina opuneri, probabil că s-a întîmplat să cedez ceva "în schimb". Nu se putea altfel. Îndeajuns de jenantă a fost, totuși, într-un an, premiarea directorului administrativ al Uniunii cu un premiu destinat literaturii pentru copii și tineret. Nu au fost prea multe asemenea cedări ale juriilor la presiuni din afara literaturii, ca să vorbim astfel. Mai clare în minte îmi sînt, desigur, amintirile în legătură cu ultimul juriu al premiilor Uniunii din care am făcut parte, ba chiar l-am și prezidat: în 1995, pentru literatura din 1994. Cel puțin unul din premii a fost atribuit inadecvat, ce mai încoace și-n colo: cel de la literatura pentru copii (iarăși!) lui Ioan Buduca, pentru o carte care nu are comun cu respectivul gen decît cuvîntul *copii* din titlu. Motivul scuzabil, cît de cît, ce poate fi invocat, este acela că talentatul Buduca oricum merita un premiu. Același juriu cred că a greșit nepremiind, la capitolul eseu, cartea lui Octavian Paler, *Don Quijote în Est*. Se întîmplă.

4. A citi toată producția unui autor literar nu cred să-i stea cuiva în putere, nici chiar prodigioșilor L. Ulici sau Alex. Ștefănescu. Apelei atunci la elemente precum acelea pe care le amintiți, de ce nu? Eu m-am bazat pe experiența de observator din apropiere, vreme de mulți ani, a vieții literare curente, ca și pe aceea a celorlalți critici din juriu. Experiențele tuturor se completeau. Nu se trecea, de altfel, la votarea propriu-zisă înainte de a se discuta îndelung asupra întregii producții, discuții în urma cărora aveau loc primele trieri. Nu susțin că nu s-au făcut erori - pe unele le-am și amintit - dar nu privitoare la cărți necunoscute (necitite) de juriu, care ulterior să se fi dovedit mari cărți. Aceasta nu s-a întîmplat.

Liviu ANTONESEI

Şapte poeme dintr-o primăvară întârziată

Şi tu vii de acolo

Ceea ce se trezeşte afară este ceea ce simt acum -
cuvintele sosesc neanunţate, imagini fulgerate
dintr-un trecut pierdut. Nimic nu se pierde.
O, iată, puterea, iată gloria şi melancolia!
Iată, soarele negru, apa violetă a lacului ascuns,
iată liliacul explodînd lîngă gardul umed de răşină.
De undeva, de la sudul hărţii, un vînt calm invită
mesajele aruncate în mare de vechii noştri elini.
Şi, atunci, din lumina spartă, din sunetele
îndepărtate,
din pergamentele galbene şi calde, atunci, ei da,
atunci - iată-te! Tu ai revenit. Nebănuit este
drumul, rotitoare e vremea.

Ultim cîntec din gura Suabului

Nu mai este teroarea fioroasă şi aspră,
nu mai sînt fiorii ce-mi îngheţau trupul atunci.
O primăvară întunecată, o primăvară care nu mai
vine -
şi teroarea blîndă care ne cuprinde cu totul.
Nici noapte nu e, nici dimineţa nu va sosi -
un fel de amurg fără capăt, voci tăcute, voci
scalpate în guri ce se surpă înlăuntrul lor.
Peste mulţimi, se leagănă lent o mantie cenuşie,
un fel de pătură cazonă ţesută din nepăsare şi somn.
Hesperia strălucitoare se-ndepărtează în ceaţă -
ursul greoi se trezeşte din hibernare, zvîrlindu-şi
ghearele reci spre asfinţit. Iată, aici, o lume
fericită a pierdut iarăşi drumul. Se mişcă în cerc.
Se spală pe mîini şi apa îngheaţă. Se mişcă în cerc.
Îşi mîngîie chipul - rămîne încet fără faţă.

Din tenebre, ea a apărut

Nu vom uita plaja pustie, scaietii galbeni
pe fond auriu, nici valurile lovind stîncile
negre şi aburinde în lumina zorilor de purpură.
Nu vom lăsa gheaţa uitării peste aceste amintiri
ale unui început îndepărtat, verde de teamă.
Şi eu am spus: Doamne, nu lăsa peste noi dulcea
apăsare a libertăţii, şi nu ne lăsa pe noi -
să alegem. Noi mereu vom alege, vom sfîrşi
aplecaţi, striviţi de masivitatea libertăţii
noastre, pe care nu am dorit-o. Valurile foşnesc,
falduri grele la poalele falezei - cum altădată
paşii noştri înstrăinaţi pe podeaua Castelului.
Dintre copacii scheletici, luna. Poate, chipul
tău înfricoşat de atunci. Atunci, altădată.

În afara timpului

Tie, odinioară şi acum

Mătasea de apă pe pielea noastră şi nisipul,
şi spuma rece pînă la glezne - soarele perpendicular
limpezind nefiresc conturul unei lumi calcaroase.
Lucruri ce se despart cu precizie, care există,
care se pierd apoi în apăsarea amiezii.
Te-am privit înfricoşat, simţeam că se va întîmpla
ceea ce se mai întîmplase. Cu două mii de ani
mai înainte. Cu o mie de ani. Sau poate chiar ieri.
O umbră înaltă s-a apropiat încet de lagună -
ne-a acoperit amintirile şi chipul. Apoi a plecat
ca şi cum n-ar fi fost. Nicăieri, niciodată, unde
se refugiază toate întîmplările noastre. Atunci, da,
atunci am ştiut că tu erai semnul.
Şi m-am trezit pe malurile indigo ale iazului
din copilărie. Şi am văzut, în trecut,
tocmai ceea ce atunci văzusem.

Şi atunci el nu a mai fost

În memoria lui Nicky

Eram departe de izvoare - nu ştiam, dar eram
departe.
El, ghem viu ca o piersică, nu a auzit vocile noastre.
Nu s-a oprit, nu se va opri niciodată. Fulgera printre
crengile mari de arin. O săgeată, o nălucă roşie
şi asasină. De departe, în dimineţa aburoasă, un
strigăt
oprit, un scîncet retezat înainte de a începe. Cu
tăcerea
noastră, l-am vegheat. Am plecat la fel de tăcuţi.
Eram departe de izvoare - nu ştiam, dar eram
departe.
Şi n-am mai ajuns. Şi nu vom ajunge. O melancolie
sfîşietoare se strecura printre malurile reci şi
abrupte.
Dimineţile, ah dimineţile, fumegînd peste dealurile
veşnic verzi, verzi în memoria noastră. Acum, acum
şi de-a pururea. Amen.

Underground

Noi săpăm înguste galerii pe dedesupt, prin straturile
dense de calcar - prin pereţi, zumzetul apelor reci şi
vesele
izvorînd din subterane ametoitoare. Şi, apoi, muzica,
apoi,
muzica trepidantă dinamitînd bariera sonoră. Şi,
apoi,

CERSETORUL
DE CAFEA

de Emil
Brumaru

Scufiţe

(Ediţie îngrijită de Tom şi Huck)

2. Pînă la înghiţirea bunicuţelor, ambii lupi
s-au comportat destul de inteligent. După aceea
însă, lupul fraţilor Grimm dă dovadă de-o
imprudenţă inacceptabilă. Dacă nu cumva
autorii n-au forţat, în vederea unui deznodămînt
fericit. Pentru că altfel lupul, trebuie s-o spunem
pe şleau, nu poate fi considerat decît nătărău!
Prima eroare. Uitînd uşa deschisă, creează
Scufiţei senzaţia pericolului iminent ("Vai,
Doamne, ce-o fi azi cu mine, de mi-e aşa de
frică?...") şi riscă să-şi piardă prada. A doua
(fatală!). Odată săturat, nu găseşte altceva de
făcut decît să se culce din nou şi s-adoarmă cu
uşa, presupunem, tot vraiste, sforîind "de se
cutremurau pereţii". Profitînd de gafa enormă, e
la îndemîna fraţilor Grimm să trimită un vîntător
ce extrage, printr-o laparatomie executată c-un
foarfece, Scufiţa şi bunicuţa din abdomenul
lupului şi-apoi să i-l umple (toţi cinci!) cu bolo-
vani, fără ca acesta, datorită profunzimii somnu-
lui, să simtă ceva. Bineînţeles că trezindu-se şi
vrînd să fugă, pietroaiele îl vor trînti la pămînt şi
lupul va da, vorba fraţilor, "ortu' popii".
Sfîrşiturile basmelor diferă complet. Grimmii
omoară lupul, scot la lumină bunicuţa şi Scufiţa,
pătania terminîndu-se cu angajamentul ultimei:
"De-acu' înainte n-o să mă mai abat niciodată
din drum...". Perrault, modern şi crud, lasă per-
sonagiile-n burta întunecoasă a fiarei vii într-un
final oferit oricărei interpretări, indiferent de
morala lipită, pare-se, din complezenţă:

"Vedem aicea cum copiii deseori,
Şi mai cu seamă tinerele fete
Frumoase, graţioase şi cochete,
Fac rău dacă ascultă de orice trecători,
Şi n-are rost să fim măcar miraţi
Atuncea cînd de Lup ei sînt mîncăţi."

Preferăm Scufiţa lui Perrault şi pentru posi-
bilitatea de-a o salva chiar noi, Tom Sawyer şi
Huckleberry Finn!!

imaginile exuberante cu care nu eram obişnuiţi. Şi,
deodată,
dalele negre din podeaua Castelului s-au deschis -
am privit încremeniţi strălucirea neaşteptată, am
închis
ochii. Şi ne-am întors. Săpăm galerii, înguste galerii
prin straturile dense de calcar, cu sunetul apelor
negre
pipăind timpaneale. Noi, aici, vom rămîne, aici,
în cloaca augustă, dedesupt, în intermundii.

Trup în amurg - o amintire

Dar dacă moartea cea mică, dacă moartea cea mică
în finul rece, în lămîiţă şi iarba norocului?
Trupul tău luminînd în lumina amurgului, o mîină
care,
de la începutul lumii, îşi caută ţinta.
Greierii, şi cosaşii, şi pitpalacii - un cor antic
în amfiteatrul verde şi înflorit. Şi tipătul.
Şi tresărirea calmă şi ritmată. Moartea cea mică.
Numai ea pre moarte cu moartea o poate călca.

**CRONICA
EDIȚIILOR**

de
Z. Ornea

Dramaturgia lui Mușatescu

de iarnă din 1937) nu atingea, nici de departe, valoarea *Titanic Valsului*. Dar Mușatescu era infatigabil, alimentînd, cu producție, scena Teatrului Vesel pe care îl conduce împreună cu Sică Alexandrescu, apoi, în 1939, conduce, cu Maria Filotti, Teatrul din Sărințar (actualul Teatrul Mic), unde pune în scenă și piese proprii (cum a fost, în 1940, *Domnișoara Butterfly*). Și, mereu, tot așa, în fruntea unor companii teatrale, jucîndu-i-se piesele mai peste tot. Iar din 1945 începe să scrie, împreună cu un compozitor, comedii muzicale, și, neobosit, și comedii în proză, care i se joacă, avînd succes de public. Și, deodată, cum reiese din tragicul său jurnal, din 1949 se produce un blocaj, nemaicunoscut, în cariera sa. Avea numai 46 de ani și era proaspăt tată. Dramaturgul privea la masa de scris ca la un obiect inutil. Nu numai că nimeni nu-i mai solicită scrisul, dar cînd îl oferă e refuzat. Mușatescu pur și simplu nu înțelege de ce a devenit un excomunicat din lumea sa, a teatrului, și se tot lamentează în jurnal. Oficialitatea nu avea ceva anume cu el în mod special. Coborîse, ca un corset anormal, glaciațiunea proletcultistă și comediile sale nu-și mai aflau locul și căutarea. Scriitorul a ajuns rău de tot. Era sărac lipit și, pentru nevoile coșnice, și-a vîndut, pe rînd, obiectele de preț, hainele, cărțile mai de soi. Din cărțile rămase și din colecțiile de gazete făcea, apoi, pungi pentru o cooperativă. Nu se vedea cu mai nimeni (excepție făcea Iancovescu), devenise ursuz, ipohondru și bolnăvicios. Avea, în 1950, opt piese respinse. Nu erau, desigur, capodopere. Dar pînă mai ieri asemenea piese erau de îndată jucate și gustate. Continua să scrie, cînd nu confecționa pungi, și... aștepta. În 1951 i se oferă postul de prim redactor la *Urzica*. A lucrat o vreme, dar, neputîndu-se adapta la calitatea arțagoasă a umorului cultivat aici, își dă demisia. Reconsiderarea sa a venit în noiembrie 1952, cînd, la început, teatre din provincie îi joacă *...Escu* și *Titanic Vals*,

obținînd consistente succese de public. Au început să vină drepturile de autor. Apoi, piesele sale au fost jucate și de teatrele bucureștene. Material, se ogoise bine. Dar era furios că nu mai are de ce scrie, pentru că noile sale piese nu erau acceptate de Direcția Teatrelor de tristă amintire. Exasperat, cu nervii zdruncinați, în 1951 s-a înverșunat asupra jurnalului, scriind cu sete, fără măcar cu speranța publicării. Era singura modalitate de a se mai folosi de masa de lucru și unica modalitate de a mai scrie ceva. Aici, de prin 1956, se abate de la formula clasică a genului și inserează (tot nu avea unde scrie în altă parte) și elemente de creație propriu-zisă ("Fleacuri serioase", "Replici" etc.), adică acele maxime și aforisme care, din 1965, aveau să fie programate în *Contemporanul*. Mult gustate, erau cunoscute în epocă sub numele îndrăgit de "mușatismă". În 1970, la 67 de ani, moartea îl izbăvește de chinurile vieții, după ce apucase să vadă, în 1957, o antologie din creația sa dramatică, publicată, cu piese într-un act, în almanahuri, premiera filmului "Titanic Vals" (în 1964) în regia lui Paul Călinescu și inaugurarea, în 1969, a ediției sale de *Scrieri*. Jurnalul său, apărut postum în ciuda unor însemnări de acolo care interziceau publicarea, a fost și este o revelație. O revelație de talent evocator și inteligență creatoare. Păcat că nu i s-a acordat și nu i se acordă prețuirea meritată.

Teatrul său e al unui comediograf cu har înăscut pentru scenă. *Titanic Vals*, piesa care îl reprezintă cel mai bine, este o comedie amară, de atmosferă, cu răsturnări spectaculoase de destine și situații. Spirache Necșulescu, om cu patru copii, soată și soacră, e un ampoliat la prefectura unui tîrg de provincie. Una dintre fete, Miza, fișneată, rămîne însărcinată dintr-o aventură cu un ofițer de cavalerie. Cînd scandalul e gata să izbucnească, sora ei, urgisita familiei, ia totul asupra ei, asumîndu-și riscul de a o asista în altă localitate pe sora ei la naștere, declarînd,

apoi, că al ei e copilul. Familia o duce greu din leaful lui Spirache și pensia soacrei. Salvarea, așteptată, e în moștenirea probabilă a cîtorva zeci de milioane pe care le posedă fratele mai mare al lui Spirache, neînsurat. Norocul vine, nenea Tache murînd înecat pe vaporul care îl ducea în Hagialic la Ierusalim. Familia Necșulescu se îmbogățește dintrodată și tot traiul lor se schimbă total. Trăiesc pe picior mare, iar familia ține morțiș ca Spirache să devină deputat pentru a se muta, apoi, într-o vilă la șosea, la București. Acesta, om cumsecade, urăște politica mai mult decît orice, dar n-are scăpare și devine deputat. Singura sa dorință e să readucă pacea în familie. Și, cu bani, reușește. Gena, martira pe nedrept excomunicată, e readusă, cu copilul Mizei, acasă iar cele două fete, cu situația încurcată, sînt cerute în căsătorie de cei meniți. Și totul e aranjat cu dibăcie și, repet, cu bani - de aparent nevolnicul Spirache, care se demonstrează a fi un înțelept. *Visul unei nopți de iarnă* e o comedie ușoară, spumoasă, în care o tînără de condiție modestă, vinzătoare la o bijuterie, ajunge, în noaptea de revelion, să fie cerută în căsătorie de un romancier de succes, autor a patruzeci de romane. Răsturnările de situație și destin nu lipsesc și aici. Dar totul e ca o aventură, căreia îi lipsește tocmai autenticitatea și chiar verosimilitatea ei, dincolo de modestia subliniată a piesei, nu se pot face prea multe considerații.

Aceste două piese din teatrul lui Mușatescu au apărut într-o ediție în colecția centenară "Biblioteca pentru toți". E îngrijită impecabil de dl. Traian Radu, cel ce, ca redactor apoi ca editor, s-a îngrijit de amintita ediție de "Scrieri" din opera dramaturgului. Tabelul său cronologic e, de fapt, o surprindere cuprinzătoare a vieții și a operei lui Mușatescu. Dl. Valeriu Răpeanu, bun cunoscător al dramaturgiei interbelice, semnează o prefață exactă și lămuritoare.

PĂCATELE LIMBII

de Rodica Zafiu

SISTEMUL formelor de expresie a politeții se modifică permanent, chiar dacă procesul e uneori insesizabil pentru vorbitori. În limba română există pronume de politețe pentru persoana a III-a; fenomenul nu este deloc universal, pentru că politețea reprezintă în primul rînd un principiu al dialogului, un mijloc de menajare a interlocutorului - nu a persoanelor despre care se vorbește. Referirea politicoasă la alte persoane decît destinatarul e în limba română un fapt sociolingvistic specific - și care nu pare să manifeste în momentul de față nici o tendință de regres; dimpotrivă, alegerea se nuanțează prin existența mai multor forme: *el/ea* (non-reverentios), *dînsul/dînsa*, *dumnealui/dumneaei*, *domnia sa*. Fiecare termen al seriei se află într-un proces de modificare a valorii: *dînsul* a pătruns treptat în sfera politeții; *dumnealui* pare să cedeze locul, retrăgîndu-se în uzul familiar și multiplicîndu-și conotațiile ironice; *domnia sa* (formă refăcută, ceremonioasă) e o locuțiune tot mai des folosită (fără a se respecta convenția grafică actuală - de scriere cu majusculă); alte forme existente - *dumneasa*, *Domnia lui*, *Domniaei* - sînt cu totul marginale.

Un caz interesant este cel al pronumelui *dînsul*, pe care poziția conservatoare a multor gramatici și a școlii îl indică în continuare ca simplu pronume personal, fără legătură cu reverența. Al. Niculescu și Alexandra Roceric au descris încă de acum 40 de ani (într-un articol din 1957; ideile au fost reluate în *Structura morfologică a limbii române contemporane*, de Iorgu Iordan, Valeria Guțu Romalo, Al. Niculescu, 1967) atragerea pronumelui *dînsul* în seria politeții (ca termen intermediar, după modelul *tu - dumneata - dumneavoastră*), și, concomitent, tendința de depreciere a pronumelui *dumnealui*. Față de valoarea reverențială a pronumelui *dînsul* (inițial o trăsătură muntenească), mulți lingviști s-au arătat destul de sceptici: "Rămîne de văzut dacă se va mentine", conchidea Al. Graur în 1968 (în *Tendințele actuale ale limbii române*). În afară de uzul social, pronumele *dînsul* ridică și probleme de

"Dînsul"

folosire gramaticale. Ca urmare a originii sale (din *de + îns*), s-a observat că nu sînt acceptate anumite construcții prepoziționale (*din dînsul, în dînsul* - V. Guțu Romalo, *Corectitudine și greșală*, 1972), că în limba literară formele de genitiv și dativ nu sînt admise (Graur 1968) sau "sînt foarte puțin folosite" (M. Avram 1986), considera că, deși formele de genitiv-dativ sînt condamnate, acest lucru "nu împiedică cituși de puțin răspîndirea lor în limba vorbită și chiar în scris".

Valoarea de politețe a pronumelui pare să se fi confirmat și să se fi stabilizat în uz, chiar dacă la vorbitori instruiți apare o tendință de evitare, produsă de presiunea normelor și chiar de judecata de gust; în orice caz, pentru folosirea genitivului (sau a dativului) nu par să mai fie opreliști; exemplele actuale sînt numeroase: "fostul premier al dîșilor" ("Expres magazin", 11, 1993.5); "...rezumă intenția dînsului" (Radio Contact, jurnal, 11. III. 1995; e vorba de un prefect); "după știința dînzei" (= o cititoare; în "Vocea României", 588, 1995.4).

Mai rămîne, pînă la urmă, o problemă spinoasă: cea a condițiilor normale (mai exact, determinate cultural) în care e posibilă desemnarea politicoasă a unei persoane. Chiar în paginile ziarelor, *dînsul* nu apare oriunde - de pildă nu e de găsit în cronicile sportive sau în prezentarea infractorilor. Un exemplu ca: "omul care va juca rolul cel mai important pe anul 1990 în Europa este... M. Gorbaciov. Din R.F.G., 80% au citat numele dînsului..." ("Politica", Brașov, 1990, nr. 4, p. 4; articol tradus din "Paris Match"; sublinierea îmi aparține) - nu pare șocant, distonant, din cauza incertitudinii între valoarea de politețe și cea neutră, și nici pentru că pronumele e folosit în genitiv, ci pentru că amestecă analiza obiectivă cu tratarea deferentă. Autorul unui text intră întotdeauna într-o relație socială cu persoana desemnată prin *dînsul/dumnealui/domnia sa*. Ori de cîte ori apare, *dînsul* introduce o notă de implicare în actualitate.

Tudor Mușatescu a fost nu numai un dramaturg ci, înainte de toate, un om de teatru. A fost cronicar teatral, a creat și condus companii teatrale, a regizat, a făcut un număr imens de traduceri și prelucrări, a compus scenarii de revistă, librete. Pe scurt spus, viața sa a fost localizată în lumea scenei, fără de care nu putea trăi. Dl. Ov. S. Crohmălniceanu, analizînd opera lui Mușatescu, afirmă că, numărate atent, a scris (inclusiv piesele într-un act), peste o sută de creații originale. Și asta fără a pune la socoteală prelucrările și adaptările în care palpită, vibrant, efortul creator, original. După alte încercări (autorul mărturisea că au fost 24 la număr) prima piesă de teatru care i-a adus o oarecare notorietate a fost, în 1929, *Panțarola*, în care Lovinescu își pusese mari nădejdi. Dar viitoarea sa piesă, din 1932, *Sosesc diseară*, n-a justificat speranța lui Lovinescu. Piesa fusese scrisă pentru a fi jucată de Ion Iancovescu și actorul, excelînd în interpretare, a impus-o, deși substanța ei era destul de debilă. Dar în același an, tîrziu, în noiembrie i se joacă piesa care va fi creația sa cea mai rezistentă, *Titanic Vals*, la care se tot chinuia din 1927. Talentul său de comediograf își dă, aici, măsura. Numai în prima stagiune, piesa a avut parte de 83 de reprezentații cu casa închisă. Și va fi reluată, apoi, pe scena Naționalului clujean, apoi craiovean. A fost, indiscutabil, un mare succes de public, de stimă și de critică. Cariera îi era asigurată, chiar dacă tot ce a mai scris (inclusiv *Escu* din 1933 și *Visul unei nopți*

Nichifor Crainic și P.E.N.-Clubul Român

Memoriul pe care-l facem cunoscut cititorului provine din arhiva Nichifor Crainic, transmisă Muzeului Literaturii Române de către Serviciul Român de Informații și din care un corpus compact va apărea în curând în revista *Manuscriptum*. Este una din puținele mărturii de epocă asupra activității timpurii a P.E.N.-Clubului român în perioada interbelică, date mai bogate existând într-un registru de activități al asociației întocmit și ținut la zi în deceniul al patrulea de către secretarul său general, scriitorul Radu Cioculescu.

Documentul prezent, nedatat și nesemnat, dar cu ușurință databil în 1927, este un raport de activitate (probabil o ciornă) înaintat ministrului Cultelor și Artelor de către Nichifor Crainic, o dare de seamă privind modul în care se desfășurase Congresul mondial al scriitorilor de la Bruxelles, din același an și unde, împreună cu Marcu Beza și Emanoil Bucuță, reprezentase P.E.N.-Clubul român. Nu cu multă vreme înainte, Nichifor Crainic fusese secretar general în același minister (guvernul Averescu), împrejurare pe care o și povestește în memoriile sale, *Zile albe, zile negre*, unde precizează că participând în vara anului 1927 la respectivul congres, se dusesse și la Paris, spre a-l întâlni pe prințul Carol. De aici adversitatea ministrului de pe atunci al Culturii, dr. C. Angelescu, liberal, anticarlist - adresantul raportului de care vorbim. Însă nu tonul tensionat al raportului, pe alocuri chiar polemic, și nici dezvinovățirea că se delegase singur ca participant la Congres interesează, cât obiectul discuțiilor de la Bruxelles, polemicele care au avut loc, soluționarea lor. Și cu toate că de atunci au trecut aproape șapte decenii, problemele ridicate sunt la fel de actuale, fapt dovedit din plin de conferința asociației ținută în toamna lui 1995, la Neptun, pe tema *Scriitorul și puterea*.

Simona Cioculescu

Domnule Ministru,

În calitate de Secretar general al ministerului pe care îl conduceți azi Dv. și ca profesor suplinitor la Facultatea de Teologie din Chișinău, am cerut ministrului meu, d. Vasile Goldiș, o îndoită delegație:

1) de a reprezenta scriitorii români, împreună cu d. M. Sadoveanu, la congresul internațional al P.E.N.-Clubului ce se ținea la Bruxelles;

2) de a întocmi la Paris și la München primele liste de cărți pentru o specialitate de învățământ nou-creată la noi prin înființarea catedrei de Literatură religioasă modernă la Facultatea din Chișinău.

Am cerut eu delegația pentru congresul P.E.N.-Clubului dintr-un motiv foarte simplu: experiența a cinci ani, de când durează această importantă organizație a scriitorilor din toată lumea, îmi dovedise că scriitorii români se dezinteresează aproape cu totul de P.E.N.-Club. Cu un an mai înainte, eu însumi, ca Secretar general, dădusem delegație la trei dintre cei mai valoroși scriitori români: toți au încasat banii; nici unul n-a ajuns la destinație. Dacă nu mă înșel, experiența aceasta ați făcut-o și Dvs. înaintea mea. Voind să curm odată cu acest sistem, am luat delegația asupra mea, alături de d. M. Sadoveanu.

Cellalt motiv al delegației e atât de clar că mă dispensează să insist.

Cum însă din cercurile guvernului actual, cu condamnabila rea-credință și fără nici o dovadă, se vorbește încă de "jaful în averea statului", provocat de fostul guvern Averescu" și cum în lipsa mea din țară gazetele interesate au ponegrit și cinstea mea fără să fi văzut eu cavalierismul unei desmințiri oficiale de la cei în drept, vă declar că responsabilitatea întreagă a acestei delegații cade asupra mea care am cerut-o insistent, iar nu asupra dlui Vasile Goldiș, care mi-a acordat-o.

Am astfel onoarea să dau Ministerului, după regulă, următorul

Raport

La Bruxelles am fost singurul delegat oficial român. D. Mihail Sadoveanu, care în acel timp era la Amsterdam, nu s-a prezentat pentru motive pe care D-sa vi le va spune. Delegația română s-a completat, din fericire, cu dnii Marcu Beza venit din Londra și Emanoil Bucuță, care în acel timp studia în Apus regimul cărții, pentru Ministerul Artelor. (A și depus raportul). Conducerea secției București a P.E.N.-Clubului nu ne anunțase - cum trebuia - la Bruxelles, așa că, sosind acolo, am găsit înscris ca din partea României pe d. Panait Istrati. În ajunul congresului și în fața a jumătate din cei câteva sute de congresiști, d. Panait Istrati a ținut de datoria sa să facă o conferință la Liga Drepturilor Omului bruxelleză asupra ororilor din România. Ne pregătise astfel o atmosferă penibilă. Noi, cei din București, am intervenit imediat la biurul congresului să-i ridice dlui Panait Istrati calitatea de delegat român, după care D-sa a plecat la Paris fără să mai participe, din fericire, la lucrările congresului.

Aceste lucrări, prezidate pe rând de marele scriitor englez Galsworthy și de cunoscutul scriitor francez Georges Duhamel, s-au desfășurat în jurul a două chestiuni principale:

1) Organizarea secțiunilor naționale ale P.E.N.-Clubului,

2) Chestiunea traducerilor literare.

I. Prima chestiune mai ales ne atingea direct și pe noi români. Plecând de la conflictul local dintre scriitorii va-

loni și scriitorii flamanzi ai Belgiei, s-a pus problema dacă secțiunile P.E.N.-Clubului să fie organizate după criteriul *limbii* sau după criteriul *cetățeniei*. S-au născut firește discuții aprinse întrucât problema aceasta e strâns legată de problema mai generală a minorităților. Între cei care susțineau mai categoric criteriul *limbii* era zgomo-toasa, numeroasa și insistentă delegație maghiară, în frunte cu conțesa romancieră Teleky. Scopul acestei delegații era ca, odată acceptat acest criteriu, scriitorii maghiari din statele succesorale să alcătuiască un singur Club cu cei din patrie și cu centrul în Budapesta. S-ar fi creat astfel un organism centripetal idealului iridentei maghiare și centrifugal intereselor noastre, ale statelor succesorale.

În susținerea tezei lor, ungurii nu se jenau să mintă pur și simplu, afirmând că scriitorii maghiari din statele succesorale n-au măcar libertatea de a călători la Budapesta. N-au pierdut, firește, prilejul de-a se lamenta încă o dată, într-un mediu atât de distins și de sensibil ca al scriitorilor de pretutindeni, pe ruinele Ungariei desmembrate "pe nedrept".

Față de aceste năzuinți susținute cu minciuni, delegația românească a intervenit restabilind adevărul. Ea a dovedit nu numai că scriitorilor maghiari din statele succesorale nu le e interzisă trecerea în Ungaria, dar că adevărata persecuție față de scriitorii unguri o exercită regimul politic al Budapestei, care a exilat pe toți scriitorii și publiciștii de nuanță democratică. Am arătat în același timp că România în primul rând s-a arătat ospitalieră acestor nefericiți exilați și am citat nume.

Delegația română a susținut energic principiul *cetățeniei* la baza P.E.N.-Cluburilor naționale. Punctul nostru de vedere, favorabil și englezilor și sprijinit și de criticul francez d. Benjamin Crémieux, a triumfat. Congresul l-a admis. În covorbirile particulare cu factorii importanți ai P.E.N.-Clubului, noi, delegația română, ne-am luat angajamentul să organizăm astfel secția noastră națională încât ea să cuprindă pe scriitorii minoritari de orice limbă din țara noastră. În toamnă vom începe această nouă organizare și, cu legăturile personale pe care mulți dintre noi le avem cu scriitorii sași și unguri din Ardeal, credem că vom da o secție model cu centrul de gravitate în București.

Fiind la ordinea zilei unde se va ține congresul anului viitor, delegația română a susținut cu tărie propunerea

romancierului norvegian Johan Bojer: Oslo! - împotriva delegației ungare care propunea insistent Budapesta. Am evitat astfel unul din cele mai fericite prilejuri pentru propaganda ungară.

II. Altă chestiune importantă a fost aceea a traducerilor, cu alte cuvinte: a mijloacelor prin care literatura popoarelor mai mici să intre pe piața universală. Cineva s-a ridicat făgăduind un însemnat fond american și propunând ca opera aceasta să se înceapă cu literatura iberică. S-a mai propus ca întreprinderea să se facă în colaborare cu Institutul de cooperare intelectuală internațională de pe lângă Societatea Națiunilor. Chestiunea înfățișând dificultăți de ordin practic a rămas să fie ridicată și în congresul anului viitor.

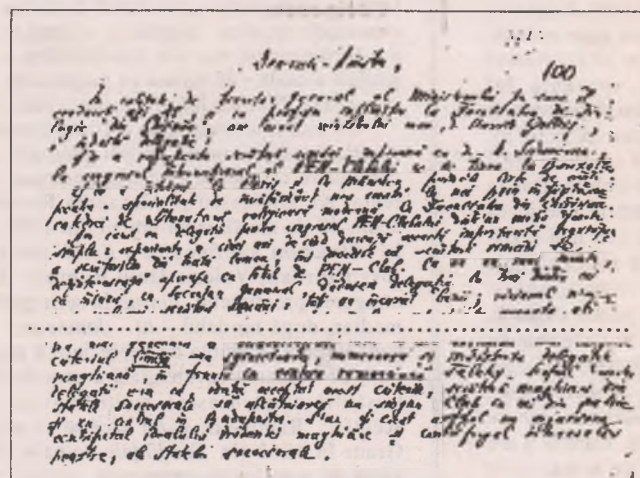
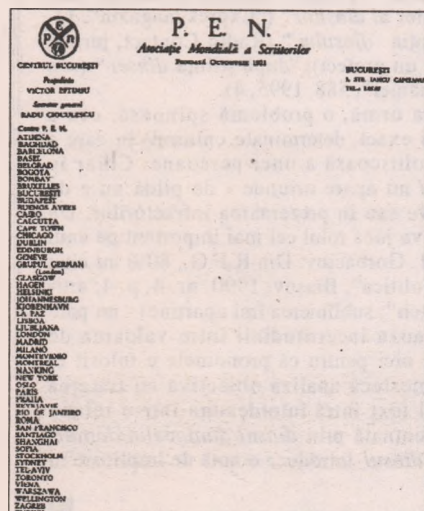
Cum se vede, P.E.N.-Clubul, deși organizație cu scop de înfrățire în artă, pe deasupra politice, nu e ferit întru totul de tendințele de a face dintr-însul o piață de propagandă a intereselor pe care fiecare le aduce de-acasă, cum s-a dovedit a proceda atât Panait Istrati cât și delegația ungară și cea flamandă. Având în vedere aceste tendințe precum și scopul lui ideal-cultural, și nu mai puțin faptul că e o asociație de factori de mână întâi ai opiniei publice - cum sânt scriitorii tuturor țărilor - noi românii, care pierdem de obicei prilejul tuturor intersecțiilor spiritului sănătos internațional, trebuie să cultivăm P.E.N.-Clubul cu atenție și răvnă tot mai încordată. Afară de aceasta, avantajul ce ni-l dau principiile lui de organizare pentru o politică culturală internă - prin alipirea de București a scriitorilor minoritari - se impune de la sine.

Adaug încă posibilitatea creării de legături mai strânse, personale, între diferiți scriitori, stabilirea colaborărilor reciproce între diferite reviste, precum și schimbul de conferințe - lucruri pe care delegația română le-a și pus la cale, cum se va vedea în timpul apropiat.

A doua parte a delegației ce am avut mi-am îndeplinit-o iarăși întocmai, alcătuiind la Paris și la München listele unei biblioteci speciale de Mistică și Literatură religioasă modernă pentru Facultatea teologică din Chișinău. Cartea franceză neavând o organizație de librărie sintetică, cum are de pildă cea germană, mi-a trebuit timp și răbdare destulă pentru alcătuirea unei liste cât mai complete.

Aducându-vă toate acestea la cunoștință, dintr-un spirit de elementară corectitudine, primiți, Domnule Ministru, asigurarea noastră considerabilă mele,

Nichifor Crainic

Pompiliu Constantinescu

apărute, dar și răspunderea pentru întreaga parte beletristică a revistei. Fie că era vorba de poezie, proză, reportaj sau eseu, toate materialele destinate publicării erau citite și avizate de "Pompiliu", cum îl agraiau colaboratorii pe scurt, astfel că el se bucura de o largă solicitare, și în același timp de un necontestat prestigiu în rândul scriitorilor. Dar nu numai al scriitorilor; ci și al cititorilor de literatură. Cronicile sale erau urmărite cu încredere de marele public pentru analiza clară, exactă a

RAR ne-a fost dat nouă, tinerilor scriitori din a doua parte a perioadei interbelice, să întâlnim și să cunoaștem în lumea literară o personalitate mai atașantă, mai îndrăgită și mai respectată ca Pompiliu Constantinescu. Prin faptul că a deținut mulți ani la rând - vreo cincisprezece, dacă socotim bine - "Cronica literară" la una dintre cele mai importante reviste din acel timp (e vorba de hebdomadul *Vremea*), el a fost prezent și activ în domeniul literelor fără întrerupere, urmărind și consemnând fenomenul editorial cu o regularitate ieșită din comun. Prin mâna și pe sub ochiul său critic au trecut toți scriitorii români din anii '30, de la cei mai în vârstă până la cei mai tineri - și chiar debutanții. Pe unii i-a debutat el însuși în *Vremea*. Avea acolo rubrica lui săptămânală de prezentare și comentare a noilor cărți

operelor promovate și în deosebi pentru judecățile de valoare ponderate și oneste. Cronicarul se remarcă și se impunea printr-o probitate morală inalterabilă, ca resort al unui caracter exemplar, ce se ridica mai presus de orice calcul conjunctural sau adeziune secară. Programul său critic se nuanța prin independența spirituală, demnitate și imparțialitate în propulsarea estetică a creațiilor literare. Amenda extremismelor de orice fel, ideologice sau artistice, fără a nega substanța națională a fondului liric, epic sau dramatic, după cum era rezervat față de excesele avangardismului, fără a neglija aportul acestuia în evoluția literaturii și artei. Se menținea în limitele unei modernități eficiente proprie momentului și mediului în care se mișca.

La revista *Vremea* l-am cunoscut și eu pe la începutul deceniului al patrulea. Ba trebuia să recunosc că acolo mi-a și apărut pentru prima dată numele într-o publicație de mare tiraj care "lansa" - și aceasta datorită lui Pompiliu. Mai pe urmă, devenind colaborator permanent la *Vremea*, am avut dese prilejuri să-i fiu, ca mulți alții de altfel, partener de conversații, seara, într-un birou de la redacție, unde îi plăcea să întârzie la o "parolă" cu confrății. Profesiunea lui de bază era cea didactică, profesor de liceu, însă renumele lui consacrat era acela de critic literar. De aceea, când își putea permite răgazul - și asta se întâmpla cam o dată pe săptămână - rămânea seara la redacție, în compania câte unui sau doi scriitori, evocând și răscolind evenimente diverse la zi. Pompiliu nu frecventa cafeneaua, și dacă mi se îngăduie să spun, "cafeneaua" lui erau acele mici colocvii de la *Vremea*. Se amuza să asculte ultimele anecdote și cancanuri aduse din oraș, savurându-le mai ales pe cele ce proveneau din perimetrul literaturii. Adeseori le ascundea prin amintiri personale. Astfel, într-o seară ne-a povestit cum în prima lor tinerețe cei patru critici, prieteni buni și cam de aceeași vârstă - el, Călinescu, Cioculescu și Vladimir Streinu - se întâlneau cu regularitate și întorceau pe toate fețele problemele literare, pentru ca la despărțire Călinescu să conducă pe fiecare dintre ceilalți trei până acasă la ei, ca nu cumva rămânând doi laolaltă să-l discute ori să-l bârfească în lipsa lui. (Episod semnificativ pentru biografia suspiciosului G. Călinescu!)

Ca prezență fizică, Pompiliu Constantinescu era un bărbat agreabil ce inspira stimă și simpatie. Corect în toate privințele, ca ținută, comportare și vestimentație, dispunea de o structură corporală bine armonizată și iradia un aer proaspăt, tineresc, o puritate

lăuntrică ce-i ilumina plăcut fața pe care se reflecta un zâmbet direct, abia schițat în colțul buzelor. Conversația cu el era o adevărată încântare intelectuală. Blajin, afabil, comunicativ, modest, aproape sfios, își urmărea cu atenție partenerul de discuție, chiar dacă era cu mult mai tânăr ca el, fără a se prevala de faptul că reprezenta o autoritate în domeniul pe care-l slujea cu devoțiune și abnegație. Era străin de el orice umbră de afectare, de orgoliu sau egolarie. Se manifesta, în relațiile cu oamenii la fel ca și în aprecierile critice, cu tact, cu eleganță, totdeauna de o civilitate seniorială. Cronicile lui se remarcă prin rigoare și subtilitate, folosind însă un limbaj inofensiv chiar atunci când trebuia să emită opinii mai puțin plăcute pentru unii autori. Prin altitudinea morală și prin activitatea susținută cu mult zel putea să cucerească titluri și situații cu rezonanță, dar el nu urmărea așa ceva. S-a mulțumit cu poziția de profesor de liceu, deși întrunea toate calitățile ca să fie universitar sau potențial academician.

Un amănunt ilustrativ pentru atitudinea sa etică este următorul: În anul 1935, directorul revistei *Vremea*, care era fiul primarului general al Capitalei de atunci și consilierul lui principal - Vladimir Donescu, deci - i-a oferit lui Pompiliu Constantinescu sarcina de a organiza și conduce Biblioteca Municipală din București, la a cărei înființare criticul a avut o contribuție importantă. Însă curând după deschiderea Bibliotecii, al cărei prim director a fost, cu toate că putea să accepte în continuare această funcție, a renunțat la ea, nu numai fiindcă nu avea timp (era și directorul liceului "Aurel Vlaicu"), dar nu înțelegea să ocupe un post pe care-l considera o sinecură.

La drept vorbind, Pompiliu nu

nutrea ambiții ca să parvină în sferele administrative. Chemarea lui era alta. Deși s-a impus ca autor al unui foileton ținut la gazetă ani de zile, săptămână de săptămână, după cum am amintit, deși n-a părăsit nici o zi misiunea de cadru didactic, a găsit totuși timp să se consacre și unor lucrări de amploare, ca de pildă studiul-exegeză despre "Tudor Arghezi", densul volum de "Figuri literare", comentariile despre "Caragiale și comediile lui", despre Maiorescu și alții, precum și culegerea de "Pagini alese din Sainte-Beuve", selecție și traduceri efectuate de el însuși.

Pe lângă toate acestea, Pompiliu Constantinescu se lansa și în sectorul publicisticii militante, manifestându-și opiniile în legătură cu diverse probleme de ordin social, politic, cultural, edilitar etc. În acest rol se vedea stăpânul unui stil acidulat, cu nerv gazetăresc, mai ales în articolele publicate în săptămânalul satiric *La zid!*, care era un supliment al *Vremii*, condus de verva corozivă a lui Ion Anestin, deasemeni unul din patronii spirituali ai revistei din strada Carol. Acolo Pompiliu dădea glas reacțiilor sale civice, semn că nu era cu totul rupt de aspectele vieții reale, în ciuda faptului că a fost un sacerdot al studiului și al scrisului în cadrul auster al bibliotecii.

Ceea ce se cuvine a fi subliniat în mod special, astăzi, este constatarea că Pompiliu Constantinescu, deși a practicat cu precădere foiletonul consacrat actualității literare din timpul său, se bucură și acum, la 50 de ani de la trecerea în neființă, de sufragiile posterității, fiind frecventat, consultat, citat cu încredere și folosit de cercetătorii și cititorii actuali pentru o justă orientare în valorificarea artistică a producției literare din anii interbelici.

Pericle Martinescu

Mihai Ursachi

Arcaș

lui Z.Ornea

*Am trăit toate stările, sufletul
meu nu are leac...
Oscilantele stele, miriadele
ochilor
dizolvați în cenușă. Rătăcitoare
claxoane
și muzica pop. Adolescența -
uitat paradis, irealul oraș
Botoșani,
vechi sinagogi și copacii imenși
din Armenime. Elevul sinucigaș
Sereidiuk.
"Les Conquérants". Tezaurul
luminilor.
Să mergem la film. Să citim
Odiseea. Să
scriem poeme. Și încă,
măine vom spune din nou
"mneața bună"*

*Voi scoate arcul, voi pune
săgeata,
tinti-voi din nou către cer. În
universuri
există câțiva atomi "susceptibili
de..."*

*Din nou, din nou, de la început
tu, arcașule*

Vanitatea poemului...

INSTITUTUL EUROPEAN

Str. Cronicar Mustea nr. 17

C.P.: 161 • cod 6600 • Iași

În colecția

Oglinzi paralele

Au apărut:

- **SHERMAN DAVID SPECTOR**
România la Conferința de Pace de la Paris
- **STEPHEN FISCHER-GALAȚI**
Europa de Est și Războiul Rece

În pregătire:

- **KURT W. TREPTOW**
Istorie românească și est-europeană
- **PAUL E. MICHELSON**
De la Alexandru Ioan Cuza la Carol I
- **FREDERICK KELLOGG**
Scrieri istorice românești
- **STEPHEN FISCHER-GALAȚI**
România în secolul al XX-lea

Comenzi și informații la sediul Editurii:

Tel. 032-127311 • Tel.-FAX: 032-230197

Desen de Adrian Socaci

La o nouă lectură

de
Alex.
Ștefănescu

A. E. Bac

O poezie exterioară poetului

Lui A. E. Baconsky i-a lipsit înzestrarea pentru poezie. Versurile sale sunt confecționate. Cu competență, uneori chiar cu eleganță, dar niciodată cu grație. În timp ce le citim, avem - chiar dacă nu știm să explicăm de ce - sentimentul că ele nu-l exprimă pe autor. Între poet și poezie există o desincronizare. Este ca și cum cineva ar avea amândouă mâinile în ghips și ar cânta totuși la pian.

Ingenioși, criticii au încercat să justifice această inautenticitate a poeziei lui A. E. Baconsky. Petru Poantă a vorbit despre "jocul ambiguu dintre impersonalizare și confesiune" și despre "confesiunea prin peisaj", Mircea Iorgulescu a arătat că "fără a fi dramatică în sine, poezia lui A. E. Baconsky este expresia unei drame", Valeriu Cristea a remarcat că "poetul se lasă uneori sedus de fastul medieval și de infatuări hispanice" și așa mai departe. În felul ei, fiecare afirmație de acest fel este adevărată, reprezentând înregistrarea într-un cod critic propriu a senzației că poezia rămâne exterioară poetului.

Volumele de versuri scrise integral după metoda "realismului socialist" - *Poezii*, 1950, *Copiii din Valea Arieșului*, 1951, *Cântece de zi și noapte*, 1954 și *Două poeme*, 1956 - fac foarte evidentă, de la început, neimplicarea poetului în actul scrisului. Asemenea propagandiștilor care tăiau cu foarfeca litere dintr-un carton alb și le lipeau pe o pânză roșie putându-se gândi în același timp la orice altceva, A. E. Baconsky versifică absent lozinci, fără să tresară când intră în contradicție cu bunul-simț. Astfel, în lungul poem despre binefacerile colectivizării agriculturii, *La frasinii de la răscruce*, el ajunge la un

moment dat să-l acuze pe un chiabur că le-a deschis copiilor săi gustul pentru învătătură:

"Are trei feciori și-o fată mare/ Și pe toți îi duce la oraș/ Și s-au tras la carte, frățioare/ Cum se trage vaca la imăș."

Este ușor de înțeles că poetul își denigrează mecanic personajul, privindu-i cu un dezgust nediferențiat toate acțiunile, inclusiv cele nobile. El nu se gândește la acuzat ca la un om, nu face un efort de imaginație pentru a-l înțelege, nu se simte angajat în ceea ce afirmă. Folosește imperturbabil clișeele de gândire recomandate de partidul comunist.

Poeemele sunt istorioare pedagogice versificate. Au personaje, dialoguri și, din când în când, descrieri de natură, pentru poetizarea atmosferei. Foarte inestetic este tonul baladesc, adoptat în evocarea comuniștilor (și nu neapărat pentru că ar fi vorba de comuniști, ci pentru că tonul baladesc are acoperire estetică doar în poeme despre eroi de altădată, intrați în legendă):

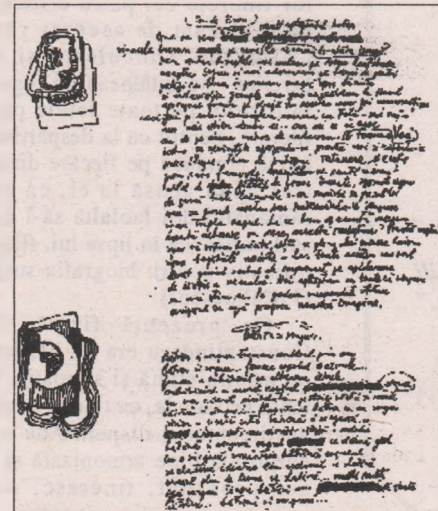
"Uite, chiar acum a venit/ Un tovarăș de la Județeană./ Bucuroși îi spunem: Bun sosit!/ Arborii și-au tremurat coroana." (*La frasinii de la răscruce*)

În această perioadă, încercările lui A. E. Baconsky de a-și poetiza poezia dau rezultate jenante. Textele propagandistice propriu-zise nu ating grotescul celor tot propagandistice, dar prezentate ca literatură:

"Și liniște e iar - doar arborii s-aud/ cum cresc și-n frunze cum își mistuie tăcerea/ și vânturi mari cum bat, pe undeva, în Sud/ și-n Vest cum tot mai mult se năruie puterea." (*Nocturnă pe drumuri*)

"Când visez despre comunism, când cuget și scriu/ ascultând cum vântul gonește pe șesuri/ te iubesc, draga mea- te simt și te știu/ și dragostea-mi crește cu noile ei înțelesuri." (*De dragoste*)

"Cântă în larg tractoarele - și vin/ În urmă boii răsuflând alene./ Semintele puțin câte puțin, / Pătrund în brazda stepei dunărene./ Apoi, în sus, pe Someș, în Ardeal/ Și în Moldova pe Siret - oriunde - / Din câmp în câmp, din deal în deal/ Ecoul dimineților răspunde./ Agitatorii de partid colindă./ De-a lungul țării munca s-o cuprindă." (*Convoiul amintirilor*)

În volumele următoare - *Dincolo iarnă*, 1957, *Fluxul memoriei*, 1957, *Versuri*, 1961, *Imn către zorii de 1962*, *Fiul risipitor*, 1964 - se observă strădania poetului de a se scutura acest kitsch straniu, rezultat din combinarea forțată a poeziei secolului nouăsprezece și a unor sugestii formalistice cu ideologia oficială. Sub pretextul că scrie "poezie de notatie", el eliberează treptat de obligațiile de propagandist. Dar și acum face, creează poezie.

Cele mai frumoase poeme din această perioadă reprezintă dezvoltări metodice ale unor idei. Este vorba de un lirism obiectivat, care dovedește singur lucru: că autorul și-a completat între timp educația estetică. Iată, exemplul, poemul *Prin pădure primăvara și iarna*, construcție aproape perfectă, cu vagi și ne semnificative urme de retorism:

"În lunile de iarnă trecând cu parar/ Vezi arborii pădurii cu-nfățișări egale -/ Uscăți ori vii - cu toții aserneați par/ Când neaua îi ascunde și aripile sale./ Dar când de primăvară adie-nțăul vânt/ Și-n ramuri seva sursă și mugurii deodată/ Deschid ochii vești și limpezi rotind peste pământ/ Întâlor privire de pasăre mirată./ Atunci prin pădure deosebești ușor/ Uscătarborii - care par schelete -/ Îi vești mișcându-și creanga în ritmuri desue Streini de primăvară ce arde-n jur lor."

Cărțile despre care s-ar putea spune că fac parte din a treia și ultima etapă - *Cadavre în vid*, 1969 și *Corabia Sebastian*, 1978 - cuprind reprezentare apocaliptică a civilizației secolului douăzeci. Prin ele, A. E. Baconsky s-a reabilitat în fața opiniei publice, înfățișându-se ca un profund sumbru, inaderent la festivismul și tufismul promovate de regimul comunist. Recitate azi, aceste cărți par mult mai puțin - aproape deloc - curajoase. În *Cadavre în vid* se păstrează cu grijă o desăvârșită nedeterminare pentru ca să nu se poată face niciodată o legătură între starea de spirit a poetului și atmosfera morală din România:

"hoiturile toate au două picioare, fiece lucru/ lașă un SINGUR cadavru O, zeu al hienelor, dă-ne legi noi milostivește-te pururi de stelele noastre/ coboară-ți în lucruri/ duhul tu fetid! Dă-i fiecărui lucru/ multe, multe NENUMĂRATE/ cadavre!" (*Invocare pestilențială*)

Iar în volumul postum *Corabia Sebastian*, măsurile de precauție luate de poet sunt și mai vizibile, el critică în mod declarat stilul de viață din Berlinul de Vest:

"Am văzut un maniac făcând injecții trandafirilor/ am văzut o femeie de lemn am văzut un burghez/ dând lămâie girafei din grădina zoologică/ și n-am văzut decât păsări moarte, jurul automobilelor/ care făceau dragoste pe Landhausstrasse." (*Volum monotonă*)

Din punct de vedere strict estetic toate aceste poeme despre tehnicism

Repere biografice

A. E. Baconsky (în acte: Anatol Emilian Baconschi) s-a născut la 16 iunie 1925 în comuna Cofa, la sud de orașul Hotin (Basarabia), dintr-un tată preot și o mamă învățătoare (care însă după naștere nu a mai profesat). În 1936, A. E. Baconsky devine elev al Liceului "Alecu Russo" din Chișinău, iar în 1943 debutează în revista școlii, *Mugurel*, cu poezia *Liniște*. Din cauza războiului, familia viitorului scriitor se refugiază în 1944 în Oltenia (tatăl slujind, succesiv, în mai multe parohii). A. E. Baconsky își continuă studiile la Liceul "Al. Lahovary" din Râmnicu Vâlcea, pe care îl absolvă în 1945. În același an devine student al Facultății de Drept de la Universitatea din Cluj.

Încă din studenție, folosindu-și farmecul personal și capacitatea de adaptare, se integrează în viața literară clujeană, al cărei protagonist va deveni ulterior. Productiv și oportun, publică în presa vremii poeme propagandistice, articole despre scriitorii sovietici etc. Odată cu absolvirea facultății, în 1949, se căsătorește (cu Clara Popa, studentă la Litere și Filosofie). În 1950 devine secretar de redacție la recent înființatul lunar de cultură *Almanahul literar* din Cluj și începe să colaboreze fervent la oficiul PCR, *Scântea*. În același an debutează editorial cu volumul *Poezii*, lipsit de valoare literară, simplu document al mercenariatului său ideologic.

Devotamentul ostentativ față de cauza stalinistă nu-l scutește de critici pe tema "narcisismului", a "falselor combativități". (Acuzațiile de acest fel, lansate de Mihai Beniuc în 1951, devin treptat un leit-motiv al criticii literare "angajate". În 1965, referindu-se la volumul de versuri *Fiul risipitor*, Valeriu Cristea încă îl mai reproșează lui A. E. Baconsky, într-o cronică literară publicată în *Gazeta literară*, faptul că este insuficient de sensibil la "vibrațiile energice ale procesului de construcție socialistă" și că se "contemplă narcisic în unda vremii".)

Totuși, cariera lui nu are de suferit. În 1954, când *Almanahul literar* se transformă în revista *Steaua*, A. E. Baconsky este numit redactor-șef al noii publicații. Scriitorul descoperă plăcerea de a călători în străinătate, care îl va converti treptat, de-a lungul anilor, într-un cosmopolit, cu vederi largi. Încă din 1956, la primul "Congres al Scriitorilor din R. P. R.", ține un discurs, precaut din punctul de vedere al unui cititor de azi, dar șocant în epocă, despre necesitatea de a nu se mai pretinde poeziei să fie proză versificată.

În 1959, A. E. Baconsky se mută la București. După un an constată, dezamăgit, că nu i se mai oferă, așa cum i se promisese, postul de redactor-șef al revistei nou înființate, *Secolul XX*. (Din această perioadă și până la sfârșitul vieții va trăi exclusiv din scris.) Ca și la Cluj, la București cucerește lumea literară și mondenă, colaborează la cele mai importante publicații (*Gazeta literară*, *Secolul XX* ș.a.), îi susține pe tinerii scriitori, inclusiv folosindu-se de influența pe care o are asupra unor înalți demnitari comuniști. Călătoriile în străinătate (în special în Occident) și vasta activitate de traducător îi accentuează nonconformismul. (În aceeași perioadă, se îndrăgostește patetic de o profesoară de franceză, Ioana Postică, legătură din care rezultă un fiu, Teodor Baconsky.) Scriitorul începe să aibă o aureolă de nesupus, dar nu devine niciodată un opozant declarat al regimului. Relațiile sale cu oficialitățile se înrăutățesc brusc după publicarea, în 1975, în revista vest-berlineză *Kontinent*, a romanului *Biserica neagră*, respins de cenzura din România (întrucât romanul este o parabolă despre orice fel de dictatură, și de stânga, și de dreapta) și după difuzarea aceluiași text prin intermediul postului de radio *Europa Liberă*.

A. E. Baconsky moare pe neașteptate, la 4 martie 1977, împreună cu soția sa și câțiva prieteni, din cauza cutremurului. Ca o ironie a soartei, cel mai zelos biograf și editor al lui devine, în anii care urmează, un funcționar al aparatului propagandistic al PCR, Pavel Tugui.

Baconsky

esiv, despre alienare sunt onvingătoare. Poetul are o atitudine rălă: ni-l imaginăm declamându-și priile versuri cu o voce cavernoasă. blus, el dovedește adeseori o surzătoare naivitate, deplângând lcia emigranților, amestecul nefast computerelor în viața oamenilor, apetitia nemiloasă din jungla capitală etc.

Farmecul livresc al prozei

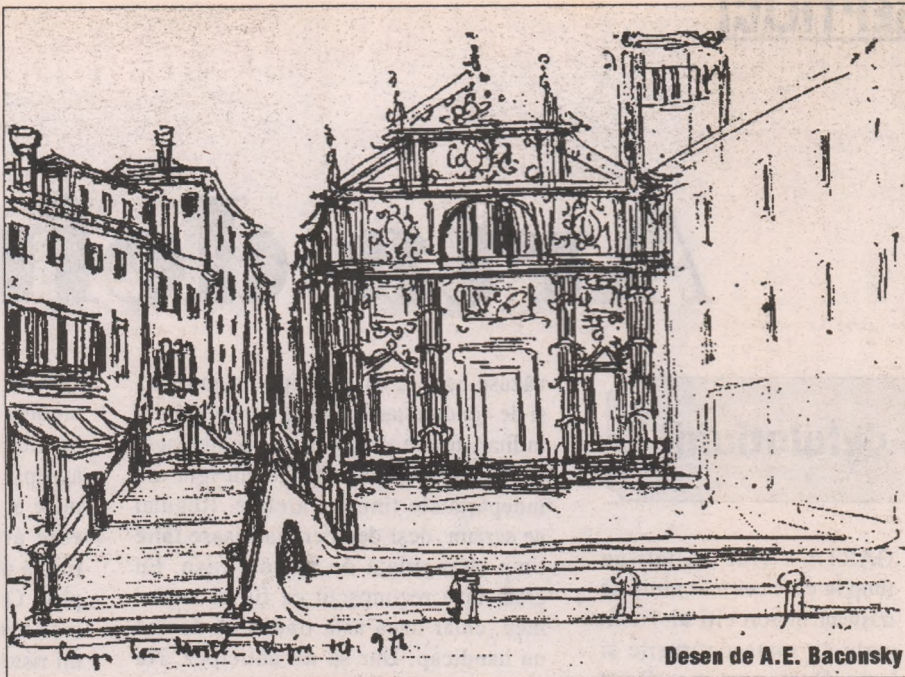
Povestirile din *Echinoxul nebuni-* 1967 se citesc, însă, și azi cu ere. Scrise la persoana întâi - o per- na întâi sugerând intens solitudinea, n *Robinson Crusoe* - ele cap- ază și declanșează reverii. Lumea ginată de A. E. Baconsky seamănă rte bine cu lumea pe care ne-o ginam, în copilărie, citind tot felul rți de aventuri, de la romanele lui voi și Fadeev, recomandate de iotecară, și până la cele din colecția or 15 lei", obținute cu greu, de la teni, pe câte un pumn de nasturi, și ifrate noaptea pe ascuns, la lumina ernei. Pe vremea aceea nu legeam deloc resortul practic al unilor întreprinse de personaje, nu n ce cauze economice sau politice un război, nu ne dădeam seama ce amnă o poziție socială înaltă, nu peam cum funcționează adminis- a unui concern ori măcar a unui el. Totul se reducea la un joc de ete aflate în permanentă mișcare și atmosferă misterioasă compusă din etul furtunii pe mare și foșneteile etale ale palmierilor, trepidanta viață etropolelor și pustietatea dezolantă epei. Exact așa este viața în proza A. E. Baconsky: lipsită de orice erminare administrativă, redusă la atica ei. Dacă ai fi întrebat, ai a-o, în timp, *cândva, pe vremuri* și, oaiu, *undeva, departe*.

Autorul omite sistematic să dea e referințe pe care un prozator de nație balzaciană le dă cu prisosință. u ne spune în ce țară și în ce epocă sc personajele, ce studii au, cu ce cupă. Dacă totuși oferă câteva rmații de acest gen, o face doar în ura în care datele respective sunt însăși natura lor enigmatice. Iată, xemplu, povestirea *Farul*, cea mai oscută din volum. Personajul prin- l este un tânăr de optsprezece ani at dintr-un "oraș de miazănoapte" lutarea unui "unchi din partea ma- om întunecat și ascuns într-o bio- ie obscură" Tânărul ajunge, după e peregrinări, pe un tărâm de mare u, "o coastă a nimănu" și se aci- ă pe lângă un paznic de far, care era prea vorbăreț". Într-o bună zi, rul descoperă pe plajă "cadavrul necunoscut"; în altă zi, hoinărind, la o colibă și cunoaște o femeie a trecută de tinerete" cu care ce câteva ceasuri de "obscentități le", dar la un moment dat "cine- "o umbră" apare la fereastră, se oară înăuntru și îi aplică intrusului ovitură surdă în moalele capului".

Povestirea continuă în acest stil până la sfârșit. Toate caracterizările pe care le-am reprodus între ghilimele sunt, după cum s-a văzut, evazive, întreținând în mod tendențios misterul. Simțim prea bine că autorul vrea să ne înfricoșeze și, fiindcă pune pasiune în încercarea lui, ne lăsăm înfricoșați. Are farmecul lui acest joc pe care nu l-am mai jucat de douăzeci sau de patruzeci de ani.

Lui A. E. Baconsky i-a reușit o tentativă destul de riscantă și anume aceea de a ne determina să acceptăm o plăcere compromițătoare din punct de vedere intelectual. Într-una din nuvelele sale, Leonid Andreev încearcă să-l convingă pe cititor să se plimbe prin cameră în patru labe, eliberându-se de orice restricție impusă de civilizație. A. E. Baconsky nu merge atât de departe. El îndrăznește totuși să ne invite să recunoaștem - prin însăși încântarea copilărească cu care îi citim povestirile - că n-am pierdut cu totul gustul pentru o literatură considerată - prin simandicos consens - ieftină.

De altfel, pentru a ne liniști conștiința, el ne oferă alibiul rafinamentului, introducând, chiar, uneori, în bizarele sale narațiuni sensuri intelectuale. Astfel, în *Cel mai mare* este reprezentată, în manieră parabolică, nevoia ființei umane de a-și inventa o divinitate, iar în *Artiștii din insulă*, tot în manieră parabolică, superioritatea vieții față de artă. Asemenea inserții de ideologie strică însă, într-o oarecare măsură, frumusețea jocului. Proza lui A. E. Baconsky - numită în mod curent "fantastică", deși mai exact ar fi să i se spună "stranie", întrucât, în loc să realizeze rigurosul echivoc definit de Tzvetan Todorov, menține o plurivocitate difuză, nebuloasă - rezistă mai ales prin atmosferă. La producerea și intensificarea efectului terifiant asupra cititorului contribuie tăietura impecabilă a frazei (despre care Eugen Simion spunea că este "încheiată la toți nasturii"). Construcția sintactică elegantă inspiră încredere, ca un comunicat ofi-

Desen de A.E. Baconsky

cial, astfel încât până și situațiile cele mai neverosimile capătă un gir.

Influențat probabil de criticii care au filosofat pe marginea textelor din *Echinoxul nebunilor*, găsim-le sensuri "profunde", A. E. Baconsky a scris și un roman parabolic, *Biserica neagră*, referitor la modul de viață dintr-un sistem totalitar. Sistemul este reprezentat printr-un oraș fără nume în care cerșetorii au acaparat puterea și au trecut la persecutarea elitei, slujindu-se de o infernală poliție secretă. Atmosfera este uneori kafkiană. Se remarcă însă imediat faptul că scriitorul a evitat să includă în roman orice referire explicită la situația din România postbelică, pentru a nu putea fi folosită ca probă împotriva lui la un eventual proces. Teama de a nu atinge vreun fir epic care curentează diminuează în mare măsură forța romanului. Iar renunțarea la gratuitatea jocului livresc reduce mult din farmecul cu care ne-au obișnuit povestirile.

Eseistica unui calofil

Însemnările de călătorie ale lui A. E. Baconsky, însumând multe sute de pagini, ilustrează și ele evoluția scriitorului de la realismul socialist din deceniul șase la retorica existențialistă și cosmopolitismul care era la modă în lumea literară în deceniul șapte. Cele mai dense reflecții asupra orașelor străine vizitate (Viena, Salzburg, Paris, Milano, Roma, Veneția, Stockholm, Frankfurt, Köln, Hamburg etc.) se găsesc în *Remember*, fals jurnal de călătorie, apărut în 1977, la câteva zile după moartea autorului (și a editorului,

Mihai Gafița). Grav și solemn, înclinat spre calofilie (tocmai din cauza absenței talentului literar), A. E. Baconsky compune un fel de ghiduri turistice pentru snobi, substanțiale din punct de vedere cultural, inconsistente din punct de vedere existențial:

"relicvele sunt magnifice. Câteva coloane singuratic, statuile din marginea piscinei, bolțile rămase întregi, zidurile, arcadele - toate așa cum le văd invadate de vegetație, subliniate de chiparoși negri, de arbuști, de ierburi, constituie o priveliște fabuloasă..." (Roma)

În același stil prețios sunt scrise prezentările celor o sută de poeți incluși în *Panorama poeziei universale contemporane*. Prețiozitatea are însă perfectă acoperire în competență și de aceea ni se înfățișează ca un mod de a celebra existența marilor poeți ai lumii.

Alcătuirea volumului - peste nouă sute de pagini format mare - a reprezentat un adevărat tur de forță. Iar tipărirea lui (în 1972) a însemnat foarte mult pentru viața literară din România, într-o perioadă când țara tocmai fusese condamnată la izolare de dictatorul megaloman.

Nici azi această uriașă antologie a poeziei lumii din prima jumătate a secolului douăzeci nu și-a pierdut actualitatea (chiar dacă în sumar figurează și poeți ca Vladimir Maiakovski sau Nazim Hikmet). Capacitatea lui A. E. Baconsky de a înțelege și accepta moduri poetice dintre cele mai diferite poate fi considerată o lecție de democrație a culturii.

* Antologia a contribuit la formarea multor poeți români de azi. Nu întâmplător unul dintre ei (Adrian Popescu) i-a închinat o odă.

Repere bibliografice

VERSURI. *Poezii*, București, EPLA, 1950. *Copiii din Valea Arieșului*, București, Ed. Tineretului, 1951. *Cântece de zi și noapte*, București, ESPLA, 1954. *Două poeme*, București, ESPLA, 1956. *Dincolo de iarnă*, pasteluri, București, Ed. Tineretului, 1957. *Fluxul memoriei*, București, ESPLA, 1957. *Versuri*, București, Ed. Tineretului, 1961. *Imn către zorii de zi*, București, EPL, 1962. *Versuri*, prefață de Mihail Petroveanu, București, Ed. Tineretului, col. "Cele mai frumoase poezii", 1964. *Fiul risipitor*, București, EPL, 1964. *Fluxul memoriei*, cu un cuvânt înainte al autorului, București, EPL, 1969. (Ediție retrospectivă). *Cadavre în vid*, București, EPL, 1969. *Corabia lui Sebastian*, poezii și antipoezii, București, Ed. Cartea Românească, 1978. *Fluxul memoriei*, ediție îngrijită, prefață și tabel cronologic de Mircea Braga, București, Ed. Minerva, col. "Biblioteca pentru toți", 1987 (ediție retrospectivă). *Scrieri vol. I - Poezii*, ediție îngrijită, note, cronologie și bibliografie de Pavel Țugui, studiu introductiv de Mircea Martin, București, Ed. Cartea Românească, col. "Mari scriitori români", 1990 (cuprinde aproape întreaga creație în versuri a lui A. E. Baconsky).

PROZA. *Echinoxul nebunilor și alte povestiri*, București, EPL, 1967. *Scrieri vol. II - Proze*, ediție îngrijită, note, cronologie și bibliografie de Pavel Țugui, studiu introductiv de Mircea Martin, București, Ed. Cartea Românească, col. "Mari scriitori români", 1990 (cuprinde proza scurtă din *Echinoxul nebunilor*... și, în premieră, romanul *Biserica neagră*). *Biserica neagră*, roman ediția a doua, îngrijită și *Câteva lămuriri* de Pavel Țugui, București, Ed. Eminescu, 1995.

CRITICĂ LITERARĂ, ESEISTICĂ. *Colocviu critic*, București, ESPLA, 1957. *Poeți și poezie*, București, EPL, 1963. *Meridiane*, pagini despre literatura universală contemporană, București, EPL, 1965. *Meridiane*, ediție revăzută și completată, București, EPL, 1969. *Panorama poeziei universale contemporane (1900-1950)*, București, Ed. Albatros, 1972 (antologie; cuprinde, în afară de versuri, studii critice referitoare la creația tuturor poezilor antologate).

PUBLICISTICĂ, ÎNSEMNĂRI DE CĂLĂTORIE. *Să dăm poporului muncitor produse de bună calitate*, București, Ed. PMR, 1951 (în colab. cu I. Dragomirescu). *Itinerar bulgar*, București, ESPLA, 1954. *Călătorii în Europa și Asia*, București, ESPLA, 1960. *Clujul și împrejurimile sale*, mlc îndreptar turistic, București, Ed. Meridiane, 1963. *Remember*, jurnal de călătorie, București, EPL, 1968. *Remember*, fals jurnal de călătorie, vol. I-II, București, Ed. Cartea Românească, 1977.

În afară de textele din antologia *Panorama poeziei universale*, A. E. Baconsky a tradus *Mahabharata*, ca și scrieri de Salvatore Quasimodo, Carl Sandburg, Jorge Semprun ș.a. De asemenea, a scris prefețe pentru cărți de Tudor Arghezi, Giuseppe Tomasi di Lampedusa, Marina Tsvetaeva ș.a. și - ieșind din perimetrul literaturii - pentru albume cu reproduceri după tablourile lui Dumitru Ghiață, Ion Țuculescu, Botticelli. (Comentariile având ca obiect arta plastică au fost publicate, selectiv, în volumul: *Itinerarii plastice*, antologie de Șerban Stati, prefață de Petre Stoica, București, Ed. Meridiane, 1987).

Arta defulațiunii -

Arta defulațiunii 2

SOARTA a vrut ca, într-un timp în care cei mai mulți se nășteau nenorociți ai vieții, eu să am parte de toate onorurile și bunătățile lumii. Dumnezeu m-a dăruit părinților mei târziu, mult după ce ei nu mai sperau că vor fi răsplătiți cu o asemenea bucurie, singura care le mai lipsea pe acest pământ. M-am născut, așadar, din părinți nobili la sînge și la faptă iar copilăria mi-am petrecut-o, aproape toată, între zidurile cetății ce adăpostea și slujea castelului părintesc. Părinții mi-au fost bunici și tovarăși de joacă deopotrivă. Eram afît de coplesit de bucuria de a mă avea încît, cu tot rangul lor, nu se sfiau să se ascundă cu mine sub masa mare, rotundă și acoperită cu mătăsuri grele, venite din îndepărtata Chină. Acolo, la adăpostul ochilor indiscreți ai slujitorilor, bătrînul meu tată m-a învățat arta războiului cu soldații de plumb, aceiași cu care și el se deprinsese în acest nobil meșteșug. Care mai târziu i-a devenit meserie. Eram un copil sensibil, cînd atingeam soldații de plumb mi se părea că ating însăși îndepărtata copilărie a tatălui meu. Și tot acolo, vîrstnica dar încă semeața mea mamă mi-a deslușit meșteșugul tarotului, obicei care m-a ferit mai târziu de multe primejdii, așa cum veți putea vedea în rîndurile ce urmează. Și încă acolo, sub faldurile generoase din mătase grea de China, fratele meu de lapte Radu m-a inițiat în versificația cu ritm și rimă, meșteșug în care, pe la 16 ani ajunsesem să-l depășesc, afît de repede mă deprinsesem să găsesc slova cu rimă rară. Iată, spre pildă, primul meu poem: "Un poet plin de melancolie/ Purta într-o zi un pachet/ Avea păr ca de păpădie/ Iar în pachet avea un sterilet." Cum mă dovedisem plin de calitate, căci eram deopotrivă de înzestrat și pentru științele exacte și pentru les belles artes, părinții m-au lăsat să mă dezvolt firesc, fără să caute să-mi impună cu tot dinadinsul ceva ce ar fi fost contra naturii și înzestrărilor mele naturale. Astfel am dobîndit o solidă cultură în care științe aparent opuse se îngemănau perfect alcătuind un echilibru dinamic plăcut vederii și auzului. Eram ca peștele în apă printre savanții care mișunau cu grămizile la curtea tatălui meu, căci era un fel de Mecena, un adevărat protector al artelor.

Oh, Doamne, cu cîtă bucurie priveam în ochii plini de bucurie ai bătrînei mele mame în serile cînd, încercuit de cele mai luminoase minți ale regatului răspundeam oricărei întrebări în ditirambi spontani.

În vremea aceea, tovarășul și fratele meu de lapte Radu fusese luat în armată din proprie inițiativă. Reușise, însă, să dezerteze, grație ajutorului sfînt al unei minunate femei, stareță la o mănăstire din apropierea frontului. Se

văzuse nevoit, ca să scape de judecata și de condamnarea sigură a tribunalului militar, foarte draconic la vremea aceea, să-și caute adăpost într-un iglu din îndepărtatele ținuturi arctice. Regulat ne scriam, deși democrația fusese între timp strangulată de șarpele roșu. Eu eram încă recunoscut ca fiu al tatălui meu, chiar dacă asta tindea să devină un handicap. Dar să nu anticipez. Nu am fost niciodată de acord cu fratele și tizul meu Radu, căci mă cheamă, vai, Radu, că nu există poveste pură, că fiecare poveste cuprinde în sine o alta. Petreceam ore în șir sub masă discutînd în contradictoriu acest aspect al artei narațiunii.

În ziua cînd am împlinit 18 ani părinții mei mi-au făcut-o cadou pe Cristina. Să-mi fie logodnică apoi soție legiuită. Fata îmi fu dragă din prima. Era o brună minionă cu talie vesperidă și un aer de silfidă în ochii lunecoși. O piele marmoreană și degetele lungi, o gură de mărgeană, obraji sulfuroși (dar să nu anticipez). Radu a îndrăgit-o și el, poate la fel de mult ca mine. Și așa a început sfîrșitul tovarășiei noastre. Bolnav de dragoste pentru cea care, pe parcurs, îmi devenise soție, apoi deveni mamă, s-a înrolat voluntar. Soarta lui fu nenorocită. A căutat-o toată viața în toate femeile cu care a avut de-a face, într-un fel sau altul. Pînă și în biata stareță de la Cernica a văzut un alt chip al Cristinei. Ah, cît s-a înșelat! Dar să-mi continuu istorisirea. Tihna căminului nostru fu tulburată înfi de moartea tatălui meu apoi, la cîteva luni, a celei mai iubite dintre mame, răpusă de durere după cel drag. N-au apucat să-și vadă nepoata decît ca pe o protuberanță a burții Cristinei. Adela se născu într-o luni la amiază: soarele și luna i-au ținut cununa deși era doar un boț de humă. Primul cuvînt pe care l-a rostit a fost Radu. Ciudat, pentru că, altminteri n-a spus R pînă pe la 7 ani. A spus Radu la toate lucrurile, acțiunile și ființele terminate într-o consoană: cocoș, urs, lup, scaun, pat, palton, pantof, creion, caiet, ceas, pământ, păr, cuvînt, frumos, băiat, lung, slab, gras, am, sînt, rahat, deși încercam s-o creștem ca pe nepoata bunicului ei. Acum am obosit, ochii-mi lacrimează de la luminare, dar mîine am să vă povestesc călătoria mea de nuntă cu Cristina la Paris între cele două războaie cu vaporul.

Art def 3

NE-AM CĂSĂTORIT la 4 iulie, ziua independenței Statelor Unite. Poate de aceea am iubit amîndoi țărmurile îndepărtate. Dar vai, nu știam, biet de mine, că în chiar luna de miere, ne vom întîlni cu cel care, din frate de lapte mi-a devenit apoi cel mai mare dușman. Șase luni între ghețurile veșnice nu i-au fost de ajuns să-l scape de arsura provo-

cată de Cristina. Eram nedespărțiți la vremea aceea, eu și Radu. Ecourile războiului nu ne îngrijorau, deși frontul se apropia periculos de mult de noi. Numele și poziția tatălui meu erau suficiente argumente ca nimănui să nu-i treacă prin cap să-mi propună măcar să plec. Oricum, toată lumea știa că tatăl meu avea alte planuri cu mine decît să-mi riște pielea într-o campanie militară de rahat doar de dragul prestigiului, al poziției sociale și al legăturilor internaționale, de rahat și ele. În plus, altul mama nu mai putea face, cu toate eforturile curții sau ale lui Dumnezeu. Ca și Elisaveta, mama lui Ioan Botezătorul, se străduise 30 de ani ca să mă conceapă. Cît îl privește pe Radu 2, era suficient să-i arunc tatei o singură vorbă. Bătrînul îl prețuia mult pentru talentul lui de versificator, cu toate că, în ultima vreme îmi repeta des că menirea profesorului este să se lase întrecut de elevii săi. Oricum, pe Radu 2 l-a durut în cur că pusesem atîtea vorbe pe lîngă taică-miu pentru un amărît ca el. A uitat cîte făcusem pentru el și ai lui, și, aducîndu-și aminte așa, dintr-odată, că nu e decît un fiu al poporului său, s-a înrolat voluntar. La faza asta chiar că nu mai aveam cum să-l ajut. Goujat. Dar tot nu mi-am putut lua mîna de pe el de tot. De parcă am fi fost legați ombilical.

Dar să revin la seara de mai sub tei la malul lacului cu nuferi de catifea gâlbuie.

Cristina purta o rochie involtă de muselină roz și părul negru îi cădea în valuri pînă sub șoldurile înguste. Era o îndrăzneală pentru vremurile acelea să vii așa, ca să-l cunoști pe cel care ți-e destinat spre cununie. Mai mult decît afît, la un moment dat îi intrase ceva în ochi, probabil una din micile gîze ce roiau în jurul festinului regal, cunoscute popular ca muște bețive și, pînă ce unul dintre noi să înțeleagă cauza, am asistat neputincioși la grotescul spectacol al unei Cristine ce făcea cu ochiul oricui se nimerea. Și, pentru că semnificația gestului ei o umplea de rușine și o făcea să singereze pe dinăuntru, sorbea adînci înghițituri dintr-un pahar plin tot timpul cu minunatul nostru Bohotin privind fix în fundul lui în care începuseră să se rotească peștișori aurii și meduze gelatinos transparente, ca și alte vietăți ale adîncurilor, tulburate la timpi neregulați de boabe mai sărate ca lichidul vieții lor ale lacrimilor ei. Mult mai târziu mi-a spus că nu și-a dat seama prea bine cu care dintre noi trebuia să se mărite. Cred, totuși, că nu l-a preferat nici o clipă pe celălalt Radu, mic la stat, cu un smoc de păr cînepiu și cam rar, cu ochi broSCOIZI în care doar ea putea citi inteligența și sensibilitatea, cu aerul lui umil de profesorăș tolerat.

Eu, dimpotrivă, sînt un bărbat înalt, brun, cu ochii adînci și negri, sprîncelele mele frumos arcuite dau seama deslușit despre originea mea nobilă, făcînd o discretă corespondență cu arcașele primului castel construit de către

unul din bărbații familiei, după cum mersul elastic și drept povestește despre istoria noastră de călăreți războinici, pe cînd mîinile albe cu degete lungi și subțiri amintesc de talentele de muzician moștenite de la nobila mea mamă.

Radu 2, în schimb, îngrămădit și crăcănat pe deasupra, fără nici o culoare, cu palmele mîinilor prea late, apucătoare, trădînd o transcendență de mînuitor al lopeții, de labă tristă. În plus, în seara aceea, nebărbierit de o zi, avea un aer scofilcit și nevolnic.

Dar cît de delicat din partea Cristinei să nu întrebe pe nimeni, să se lase chinuită de hărțuielile îndoielii că acela i-ar putea fi cel sortit, să îngăduie mîinilor lui de țăpinar să o strîngă la piept în timpul dansului, să-i sărute obrazul zgrunțuros la sfîrșit, oh, cu cît mai mult am iubit-o cînd i-am aflat chinul! Fi-rește, eu nu am observat nimic.

Eram curat, prea curat ca să-mi bănuiesc cel mai bun prieten. Dimpotrivă, i-am privit tot timpul cu bucurie: plimbîndu-se pe sub coroanele grele de floare ale teilor înfloriți și intens mirositori; gestul stîngaci cînd a luat-o de mîină m-a umplut de nădejde: îl știam ursuz și împiedicat; cînd a invitat-o la dans aproape că am rîs, prietenul meu refuzase sistematic lecțiile de dans, cu toate că îl invitase în repetate rînduri la orele mele de două ori pe săptămîină cu Nureev care era prieten cu tata. Dansa foarte bine. De parcă s-ar fi tras dintr-un trib cu mișcarea și grația în sînge. Simțea ritmul ca un animal.

Cu cîtă speranță aproape năroadă și lumină în suflet mă gîndeam la zilele ce vor urma cînd, toți trei călări pe biciclete vom cutreiera luncile înverzite din vecinătatea castelului părintesc. Imaginam picnicuri la marginea drumului și a lacului încărcat cu nuferi galbeni, pigmentate de concursurile noastre de poezii și limericksuri la care eram ne-ntrecut. Mai târziu mi s-a înțîmplat să-i dau diverse lecții Cristinei. Ceea ce nu mi-a reușit niciodată a fost să o atrag sub faldurile bogate ale mesei din sufragerie împreună cu soldații de plumb ai copilăriei mele. I-am explicat că aceasta este o lecție esențială dacă vrea să priceapă odată pentru totdeauna dedesubturile vieții de curte. Zadarnic. Avusese prea mulți soldați în familie și toți o sfîrșiseră prost. Simpla lor vedere îi provoca spasme de plîns din care n-o mai puteam scoate cu nimic. Poate de aceea s-a înrolat Radu voluntar. Și poate tot de aceea a dezertat. N-o să știu niciodată. Pentru că, pe de altă parte, ceea ce într-o situație îi făcea foarte rău, în alta îi făcea foarte bine. Era absolut imprevizibilă, niciodată același stimul nu avea același rezultat. Era moartea științei.

Cristina îmi fusese dăruită drept recompensă că încununasem existența bunilor mei părinți. Înțelegeam asta foarte bine. Nu puteam să mă mint. Și nici pe ea. Dar puteam face foarte mult astfel încît viața să ne fie o veșnică lună de miere. Nu vroiam o căsnicie în

Dublul

adevăratul sens al cuvântului, știam care este a doua ei etapă, nu vroiam asta cu orice preț. O văzusem pe mama ținând proteza piciorului tatei în timp ce acesta făcea pipi. Știam că asta este dragostea. Nu vroiam asta.

De aceea era imperios necesar să vină cu mine sub masă. Acolo aș fi învățat-o tot ce trebuia să știe ca să trăim o veșnică lună de miere. Din punctul meu de vedere, n-am nimic a-mi reproșa. Apoi, mi-am dat seama că acesta este un joc al solitudinii. Oricare joc aparține solitudinii, de fapt. Paradoxal, chiar jocurile în grup sînt expresii ale solitudinii împreună. Mă simțeam un caraghios, un infantil, pentru că numai sub masă ar fi înțeles înțelesul adînc al jocului. Era un fel de coborîre în abis, un rit de inițiere. Dar n-ai cum parveni la inițiere decît după anumite probe. Oricît, și oricum i-aș fi explicat, în alt loc decît sub masă, ce paradis este sub masă, n-ar fi priceput. Dar astea sînt considerațiuni pe care le pot face deabia acum, după consumarea experienței. Atunci m-am simțit lovit în inocența mea. Nimeni, niciodată, nu mă lovise, nu mă jignise, nu mă înfruntase. Nimeni nu-mi spusese că inocența e rea. De fapt, cred că nici nu știam prea bine ce-i aia. Niciodată pînă la Cristina nu mă îndoisem că ceea ce făceam eu sub masă ar putea fi rău, dezgustător, greșit, reprobabil și împotriva moralei. Dimpotrivă, trăiam cu sentimentul că acolo e raiul, că e un spațiu departe de războaiele de-afară și de ororile lor. Și-acum cred la fel. Dar Cristina m-a jignit, m-a făcut să mă simt prost. Firește că reacția mea naturală la acest refuz total al ei a fost să mă protejiez într-un fel, să mă apăr. Neavînd nici un fel de experiență de viață, comportamentul meu ulterior a fost unul voit neinocent. Mi-am refuzat orice atitudine inocentă. Iar inocența la mine era firescul.

Călări pe biciclete, ei doi în față. Rămas mult în urmă eu, vrăjit de o salcie plîngătoare în formă de pescar. Mai încolo, o scorbură în care ghinde uscate puteau fi înșiruite în plutoane uscate și plutoane verzi. Plutoanele verzi învingătoare, căci eu sînt un om tînăr. Chiar dacă, uneori gîndesc că, de fapt, sînt bătrîn cît lumea. Ea, într-o

rochie albastră de mătase, care, bătută de vînt îi lasă picioarele goale. Eu sînt în scorbură acum, mai am puțin și cîștig împreună cu armatele mele, bătălia pentru Prut. Blestemată fie nașterea nobilă. De ce Dumnezeu nu sînt eu Radu și Radu eu? Ei i-aș fi umflat cauciucurile la bicicletă. I-aș fi suflat în jigleorul de ralanti, i-aș fi adus din piață pătrunjel și uneori sparanghel. Nici măcar nenorocitul ăsta de picnic nu-mi poate tihni. Dar aici, în peșteră, ne-ar putea fi bine. Am putea veni aici în fiecare zi, în fiecare după amiază după ora de dans cu Nureev. L-am putea aduce și pe Nureev. Sînt sigură că ei i-ar face plăcere, fetele din familii fără blazon sînt snoabe, vorbesc mereu de familia bună din care vin ele și ce importantă este educația familiei pentru om. Aici, în scorbură, mi-e cu adevărat bine, mai ales că, de data asta știu că mi-e bine, chiar dacă afară, în cealaltă lume, o aud, pentru prima oară pe ea strigîndu-mă pe nume. Cînd strigi un om pe numele mic înseamnă că îl simți. Cînd strigi, chemi. Și oglindești. Niciodată cînd faci dragoste nu-l strigi pe celălalt pe numele de familie. Sau Majestate. Singur în peșteră nu pot învăța nimic în plus față de ceea ce am învățat sub faldurile fetei de masă. Aici este locul de învățatură unde voi veni însoțit. Aici o voi aduce pe Cristina și o voi pune să mă-nvețe tot ce știe. Oare ce știe Cristina? Nimic. Cristina nu știe nimic. În schimb, în peșteră cu Nureev ar avea un sens. Eu nu cred că Dumnezeu și-a lăsat sămînta atît de tare la vedere fără să-și înzestreze copilul iubit cu o fărîmă din lucrurile care nu ne sînt date nouă, muritorilor de rînd.

**Versuri pentru
Bob Dylan
pentru ca el
să facă muzică**

Puiul 1

am să folosesc puiul ăsta fiert la sandviciuri, zise ea, după ce,

de dimineată, sîmbătă, cu noaptea-n cap ca niciodată se trezise să cumpere puiul să-l facă supă și pilaf. Visase puiul, era un pui mic și alb, deja sortit morții deja înveșmîntat în culoarea îngerilor.

Puiul 2

Venise acasă cu puiul învingătoare, era Demetra care-și găsise fiica era Cronos care-și salvase ultimul dintre fii nemîncîndu-l era Natura căreia-i vine-mai să ningă și se abține în ultimul moment. Era Ea care-aducea puiul în carcasă acasă.

Puiul 3

Era bucuroasă și din cauza asta era frumoasă. Ce visase se-nîmplase: puiul era, în carcasă, la ea în plasă.

Puiul în carcasă nu e un pui ca toți puii.

El este un pui căruia nu i se permite să rămînă cînd e mort, crăcănăt.

Carcasa îl strînge tot

în jurul șirei spinării.

Aripile sînt la locul lor, pe piept.

Picioarele, fără ghiare, la locul lor, pe piept.

Gît n-are

nici cap nici cur.

Puiul 4

Dar ea era atît de bucuroasă încît nu mai conta cum era puiul în carcasă.

Era un pui în carcasă și-afta tot.

Era frig în casă

Și ea a venit și s-a lipit toată de mine sîmbătă dimineata de parcă ar fi fost sîmbătă seara spre noapte.

Ea era rece.

Eu eram fierbinte.

Mi-a spus sînt bucuroasă.

De ce, am mormăit.

Fiindcă ți-am cumpărat pui în carcasă.

Puiul 5

M-a trezit din somn de tot, trăia o dramă, puiul, înainte de-a deveni orice, ce vroia el însuși să devină, asta era clar dinainte de-a fi carcasă, puiul trebuia botezat.

Dar pentru asta trebuia să decidem dacă

era Pui sau Puicuță. De-ar fi fost Pui s-ar fi numit, natural, Radu. De-ar fi fost

Puicuță, Adela.

Trebuia băgat cuțitu-n el, oricum.

Ea n-a putut decide, eu nu puteam băga

cuțitu-n mine.

El se numi Adela.

Puiul 6

Odată botezat, Adela fu așezat creștinește,

pe spate, gol-goluț.

Ți-era mai mare mila să te uiți la ea așa,

neajutorată, fără cap și gît, fără ficat, rinichi, splină, bilă, vezică biliară, mate, rînză.

Așa, în starea asta,

Ar fi putut-o chema oricum.

Fiersese-o oră-n apă și suc propriu

Și i se desfăcuseră picioarele

Își întinsese și aripile

Stătea așa, pe spate, pe-o scîndură de lemn

de brad. Eu eram deasupra,

Cu cuțitul ca sabia lui Damocles, să-l tai.

Și dintr-o dată, mi-am dat seama, că nu

puteam, pentru nimic în lume.

Puteam, în schimb, orice altceva.

O vreme, am rămas suspendat

Între neputința de a o tăia

Și putința, cu totul nouă și de aceea infinită

De a face orice altceva.

Nu știu cît am stat așa

dar în timp ce stăteam simțeam

Că trăiesc bergsonian. O clipă, cam cît

ține o zbatere de geană,

M-am gîndit să-i schimb numele.

Pentru că într-un timp bergsonian

Pe pui trebuia să-l cheme Janvaljan Foșgănian.

Puiul 7

Eram încă suspendat, deci în timpul bergsonian,

Cînd m-am scuturat brusc

Și mi-am zis, cum adică Foșgănian?

Ce legătură poate avea Adela mea, Puiul meu nud, alb, crăcănăt și

neajutorat

Cu ființa aceea neagră și păroasă?

Nici una.

Pe de altă parte, cum stăteam suspendat

În timp, m-am gîndit că, bergsonian,

Trebuie profitat de Foșgănian.

El luă cuțitul în mîna lui neagră, păroasă,

polineziană. Și i-l înfipse fix acolo de unde-i lipsea o pană. Merse mai departe, și-i dizlocă puiului aripa. Puiul zbătea din cealaltă disperat și, atunci, m-am simțit, trebuia, bărbat. M-am dus la Foșgănian și i-am zis bă, Foșgănian, ce cauți tu în timpul MEU bergsonian, cu cuțitul MEU, deasupra aripei puiului MEU, nu vezi că l-ai rănit, boule, i-ai tăiat o aripă? hai, hușcheală, pînă nu-ți trag un șut în fîrțiță, într-un tempo normal, care ține cont de legile: 1) inerției; 2) gravitației; 3) a lui Arhimede; 4) transferului de căldură; 5) a lichidelor cu țevi care comunică; 6) a dusului-întorsului, deci a tangoului.

Fragmente de roman

**CRONICA
DRAMATICĂ**

de Marina
Constantinescu

Păstorul crimelor

DE CURÎND, Teatrul Național din București a avut premiera cu spectacolul "Tamerlan cel Mare" de Marlowe în direcția de scenă a lui Victor Ioan Frunză, decorurile și costumele purtând semnătura Adrianei Grand iar muzica originală fiind compusă de Aurelian Octav Popa. După "Marat-Sade", "Cruciada copiilor", "Ghetou", "Satyricon", "A douăsprezece noapte", "Tom Paine", "Istoria comică a magului Faust", Victor Ioan Frunză se oprește asupra unui text amplu care vorbește despre putere și despre dictatură, despre un lung șir de crime și de orori făcute de dragul puterii, despre jocul aberant și înspăimântător al lui Timur-Lenk. Cruzimea și voluptatea puterii, lipsa de cruzule, de orice natură, presară tot drumul triumfal al lui Tamerlan, cel care ajunge să se creadă substitutul Divinității. Adevărul faptelor istorice este modificat de Marlowe care dă piesei o exaltare plină de grandios, de monumentalism, spațiile sînt largi, defilează trupe și coruri, se aud tobe și împușcături, defilează care alegorice.

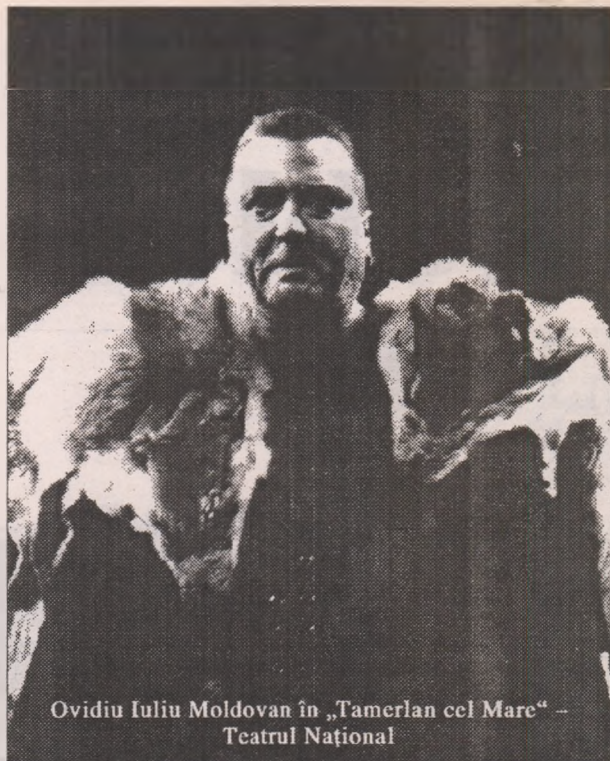
Toată această atmosferă conținută de piesa lui Marlowe devine punctul dominant al spectacolului, accentul căzînd în mod evident pe monumental și grandios. Măsura demenței lui Tamerlan se poate măsura și prin dimensiunea pe care i-o dă în text autorul și pe scenă, regizorul. Dacă în "Istoria magului Faust" miza este cunoașterea, aici țîșnesc, ca într-o cascadă, ambițiile, mirajul puterii, al războaielor, orgoliile, setea de sînge, o parabolă bine dezvoltată a ororii atotputernice dirijate de Tamerlan. Scenele se succed, una după alta, povestind povestea suveranului Tamerlan cel Mare, Tamerlan cel lacom, însetat de cuceriri, un fel de Don Juan ale cărui victorii se numără în zîmțuri, figuri istorice, morți,

învinși. O lipsă de echilibru a textului, mult prea discursiv, construit astfel, se resimte însă și în spectacol. Ritmul trenează, în special în prima parte, sînt timpi morți, cortina se ridică și se coboară doar pentru a marca succesiunea scenelor. De multe ori, tensiunea și emoția lipsesc, rămînînd în prim-plan realizarea rece, tehnică în care redundanța anumitor elemente folosite - efecte scenice, lumini - devine obositoare și nu este acoperită în plan estetic. Nenumărate coruri, oști care apar pe scenă nu-și fac simțită forța decît prin număr, doar un impact vizual, nu și unul artistic. Poate o strîngere a textului ar fi imprimat spectacolului o dinamică internă, nuanțată, și nu una exterioară, decorativă. Așa cum spuneam și altă dată, stilul baroc al lui Victor Ioan Frunză se recunoaște din plin și atinge în "Tamerlan cel Mare" un vîrf, fără să fie, însă, forma cea mai împlinită a realizărilor sale. Momente bune, pe de altă parte, au forță și emoționează: monologul lui Baiazid din partea a doua, capturarea și închiderea într-o cușcă de forma unui glob pămîntesc al cărui singur stăpîn este Tamerlan, aparițiile lui Calyphas, mezinul lui Tamerlan, și relația lui plină de căldură cu captiva Olympia (Mihaela Rădescu), agonia lui Tamerlan după moartea iubitei sale Zenocrate.

Protagonistii sînt nume importante ale teatrului românesc: Ovidiu Iuliu Moldovan, Maia Morgenstern, Leopoldina Bălănuță, Florina Cercel, Gheorghe Visu. Cu toate acestea, nu se ating performanțe remarcabile. Doar în partea a doua a montării, în care se înregistrează o creștere evidentă, actorii reușesc să nuanțeze, să individualizeze personajele, să folosească variat mijloacele de expresie. Dacă în partea întâi Ovidiu Iuliu Moldovan - Tamerlan cel Mare - își construiește personajul linear, impresio-

nînd prin timbru-i binecunoscut, spre final, eroul său capătă o dimensiune cu totul specială, stările pe care le traversează sînt emoționante, succesiunea lor înseamnă trecerea rapidă de la un registru la altul. Gheorghe Visu în Baiazid, secondat tot timpul de Florina Cercel în Zabina, soția lui, realizează unul din rolurile sale importante, echilibrat, estompînd ridiculizarea exagerată din text a acestei mari figuri. Și Maia Morgenstern (Zenocrate) și Leopoldina Bălănuță (Oracolul) rezolvă cu siguranță exaltarea, iubirea și durerea iubitei lui Tamerlan sau tonul premonitor, tonul unei povești pe care Oracolul o spune. Deși foarte tînăr, Balázs Attila s-a maturizat artistic extraordinar, și asta datorită colaborărilor sale cu Victor Ioan Frunză de la "Tom Paine", încoace. În Calyphas, Balázs Attila, deloc inhibat de numele și experiența celor cu care joacă pe scenă, se impune prin puritatea, forța și acuratețea manierei interpretative, de la început pînă la sfîrșit, rolul său fiind o reușită indiscutabilă a spectacolului.

Ca și în "Ghetoul" lui Joshua Sobol, și în "Tamerlan cel Mare" ampla scenă a naționalului bucureștean este exploatată la maximum: trape suie și coboară, formează trepte sau hăuri, se transformă în plan înclinat, în tribune prin care se preaslăvește numele lui Tamerlan sau al marelui Baiazid, marele învins. Coloane fosforescente, doi sori imenși, pinze albe, roșii și negre marchează spațiul de joc - un spațiu în care se confruntă două figuri - Tamerlan și Baiazid - un spațiu al luptei, al crimei, un spațiu aproape

Ovidiu Iuliu Moldovan în „Tamerlan cel Mare” – Teatrul Național

apocaliptic în care moartea pîndește de peste tot, veșnic nesătulă. Muzica originală a lui Aurelian Octav Popa anticipează prin structura melodică natura tensiunii și a conflictelor din diferite scene, leagă prin leit-motivul său muzical altele, fiind un suport continuu care marchează planurile de pe scenă. Muzica este interpretată bine de o orchestră de 40 de instrumentiști. Costumele Adrianei Grand, spectaculoase în sine, sînt lucrate pînă în cele mai mici detalii, rafinate și consistente în semnul teatral pe care-l poartă, marcînd o nouă etapă artistică a scenografei.

Deși cu cîteva momente pline de originalitate, "Tamerlan cel Mare" al lui Victor Ioan Frunză nu se ridică, din păcate, deasupra "Ghetoului" sau al "Satyriconului".

P.S.: În nr. 1856 al cotidianului "Adevărul", Cristian Tudor Popescu, în articolul "Teatrul românesc are nevoie de pisici moarte", scrie un pamflet injurios și delirant la adresa spectacolului mai sus discutat, care nu are nici-o legătură cu teatrul ca formă de artă și mesaj de civilizație.

DANS

O nouă companie de dans contemporan

TOATE regimurile totalitare europene ale acestui secol nu au agreat curente de artă modernă și, în final, le-au făcut să dispară din spațiul controlat de ele. O prea liberă manifestare a personalității însemna ieșirea de sub control. În Germania nazistă ca și în Rusia stalinistă, artiștii aparținînd acestor curente, dacă nu s-au expatriat, au încetat să mai creeze. Tablourile avangardei ruse au fost surghiunite în depozitele muzeelor, pînă la sfîrșitul anilor '80, fiind doar marfă de export la Expoziția de la Paris din 1979, iar mari personalități ale dansului expresionist german, cum a fost Mary Wigman, au încetat să mai apară pe scenă pînă la încheierea războiului.

În România epocii comuniste nu au existat companii de dans contemporan recunoscute și susținute oficial, dar au fost tolerate mici formațiuni cu apariții sporadice, care dădeau spectacole neconvenționale, creații ale unor împătîmiți ai dansului, nefinanțate de nimeni și găzduite vremelnice pe cîte o scenă de teatru sau în muzee. Ca orice manifestare umană ținută prea mult timp în chingi, dansul contemporan cunoaște astăzi, la noi, un fenomen de explozie, ca urmare a apariției, după 1989, a

unui climat mai deschis, mai prielnic, și datorită contactelor numeroase și directe cu școala contemporană de dans francez.

Fenomenul a debutat prin crearea, de către Ministerul Culturii, încă din 1990, a două companii Orion și Contemp, ulterior și a Centrului de expresie artistică de la Teatrul Odeon, deja o dizidență față de compania Orion, după care divizările și desprinderile au continuat în lanț - tot din compania Orion provenind și inițiatorii grupului Marginalii - și continuă pînă în

prezent. Ultimul născut este Studioul DCM, creație a dansatorului și coregrafului Cosmin Manolescu, care, cu doi ani în urmă, era unul dintre fondatorii grupului Marginalii. O nevoie acută de manifestare a propriei personalități, care nu mai toleratează în preajmă și alte viziuni artistice, chiar dacă ele sunt înrudite, pare a fi motorul acestor desfaceri de companii și creări de noi grupuri coregrafice. Dincolo de orice judecată de valoare, fenomenul în sine merită toată atenția.

Studioul DCM a debutat în luna aprilie cu spectacolul *Incursiuni*, prezentat la Institutul Francez din București, fapt de asemenea semnificativ, fiind produs de respectivul Institut, de Fundația MultiArt și de Programul ECUMEST. Muzica și coregrafia, ambele prezentate pe viu, au avut o pondere egală în desfășurarea spectacolului. Mircea Tiberian, pianist și compozitor și Cristian Soleanu, saxofonist au susținut partea muzicală a spectacolului de foarte bună calitate, iar creația coregrafică a lui Cosmin Manolescu a fost interpretată de autor și de partenera sa, Rodica Geantă, ambii buni dansatori, cu o frumoasă plastică corporală.

Calupuri întregi de mișcare erau bine structurate de coregraf

și interpretate de dansatori, dar tema spectacolului *Incursiuni*... în viața unui cuplu, împărțit între dragoste, singurătate și violență" nu a fost acoperită decît parțial. Adică, singurătatea era pe deplin sesizabilă, violența era și ea resimțită pe alocuri, dar dragostea - în profunzime liantul oricărui cuplu - era vag întrezărită și mai mult mimată.

Întreaga generație a tinerilor coregrafi români, apărută după 1989, este puternic marcată de un aer de dezabuzare, care acționează asupra lor cu tirania unei mode, pe care tinerii coregrafi nu o pot depăși, deocamdată cel puțin. Ei nu se socotesc suficient de moderni dacă nu se arată destul de blazați și de apăsați de absurditățile vieții. Atmosfera a fost preluată de la colegii francezi, singurii coregrafi invocați, de altfel, ca mentori de către Cosmin Manolescu, deși deschiderea sa către modernitate s-a petrecut în cadrul companiei Orion, alături de Miriam Răducanu, Raluca Ianegic și Ioan Tugearu. Numai că nici unul dintre creatorii francezi, prezenți în ultimii ani pe scenele românești, nu a fost atît de monocord, la fiecare dintre ei întîlnind și dragoste de viață și umor și gingășie. În același timp, singura șansă a tinerilor coregrafi români de a nu se pierde în anonim este să-și regăsească rădăcinile culturale, căci în concertul universal al artei sînt consacrați numai aceia care vin cu o notă proprie.

Liana Tugearu

„Incursiuni” - coregrafie: Cosmin Manolescu; dansează: Rodica Geantă și Cosmin Manolescu; saxofon: Cristian Soleanu; clape: Mircea Tiberian

...vai de picioare!

TE ÎMPIEDICI de ele la tot pasul. Sînt zeițele sfîrșitului de mileniu. Vestale ce-și schimbă costumația la fiecare ieșire din scenă. Numele lor e pe buzele tuturor, iar bărbații (vai, nenumărați!) adorm cu imaginea lor în gînd. Masculul insignifiant privește în racursi, din perspectiva unui ignobil broscoi, nimfele zburdalnice care se leagănă pe ritmul fascinant al melodiei celebrității.

Sînt... top modelele! Manechinele! Fetele care mănîncă dimineața o frunză de salată și seara răbdări prăjite, pentru a îmbolnăvi de gastrita invidiei colegele de sex mai puțin dăruite fizic de către Marele Croitor.

Le idolatrizează copiii înțărcați cu audiovizual, care au supt în loc de sfîrc matern tastele televizorului și s-au dat ușa în scaunele show-biz-ului în loc de copaia tradițională.

Un coleg de mașină de scris, dl. Patrick Besson de la *Le Figaro Magazine* delirează în stil eseistic galic pe marginea noului mit, *Top modelele - sfintele timpurilor moderne?* Autorul vede în aceste ființe "perfecțiunea feminității pe pămînt", "reprezentantele terestre ale păcii, liniștii, salvării". Fetele acestea nu practică o meserie, ci un apostolat. Abstenența lor este similară cu asceza. Famelice, au halucinații. Pro-

Atracție explozivă, prod. SUA 1995; scenariul: Charlie Fletcher; regia: Andrew Sipes; cu: Cindy Crawford, William Baldwin; distribuit de Ecran XXI.

CRONICA PLASTICĂ

de Pavel Șușară

INTR-O lume iremediabil da-daistă, fără sintaxă și cu logica sfărîmată, în care guvernanții sînt un fel de mamoși ce răsucesc forcepsul în pîntecul națiunii pentru a mai scoate cîte un geniu mic și apolitic, dar zglobiu și, la urma urmelor, ușor educabil, cu nunți sumptuoase și trene țesute din materie stelară, special amenajate pentru a polei maidanele pe care fată cîinii nimănui și se zbenguie bacilii lui Koch, pentru a mai arunca un vâl, ușor ca respirația unui crin și alb ca obrazul aceluiași, peste ochii tot mai numeroșilor iubitori de feerii, de tobă-mozaic și de coaste-afumate, numai bietul Tristan Tzara a avut parte de liturghii academice, rememorări posomorîte și disertații pline de tact școlăresc de parcă n-ar fi fost vorba despre diavolul incongruențelor, vestitorul apocalipsei muzeelor, dătătorul cu flit prin reședințele prozodiei etc. etc. etc., ci despre a nu știu cîta aniversare de la punerea în scaun a Patriarhului Ecumenic de la Constantinopol. Tămîie, cădelnițe, priviri călătorești și fraze interminabile, precum cea mai sus mîntuită și din lăstărișul căreia abia ai scăpat, iubit cititor! Dacă nu cumva chiar așa se nasc gesturile dadaiste: pentru că a-l aduce pe Tzara la Academie implică o radicalitate a conformismului care nu se poate măsura decât cu radicalitatea nonconformismului profesat de neliniștitul coleg de cîrciumă al lui Lenin. Că altminteri compatibilitatea lui Tzara cu Academia este tot afit de profundă ca și cea dintre proscomidiar și locomotivă sau ca aceea dintre Florin Georgescu și Albă ca Zăpada. Nu de cuvîntări înțepenite, în care

gramul sever nu le permite să aibă o viață personală normală și ele ar fi - simpatică definiție - "semi-virgine". "Cînd ar mai avea timp să facă și amor?"

În casetă separată, redacția plusează: "sfinte, martire aproape, reprezintă perfect religiozitatea lumii moderne. Top modelele sînt niște călugărițe carmelite fără harul dialogului." (*Le Figaro Magazine*, dec. 1995) Iată în sfîrșit un sîmbure de adevăr. Situația devine însă dramatică atunci cînd carmelitele d-lui Besson se încapățînează să deschidă gura. Conștient că gloria de top modele este efemeră, fetele care se echipează mai repede decît un răcan la alarmă generală se decid să devină staturi la Hollywood.

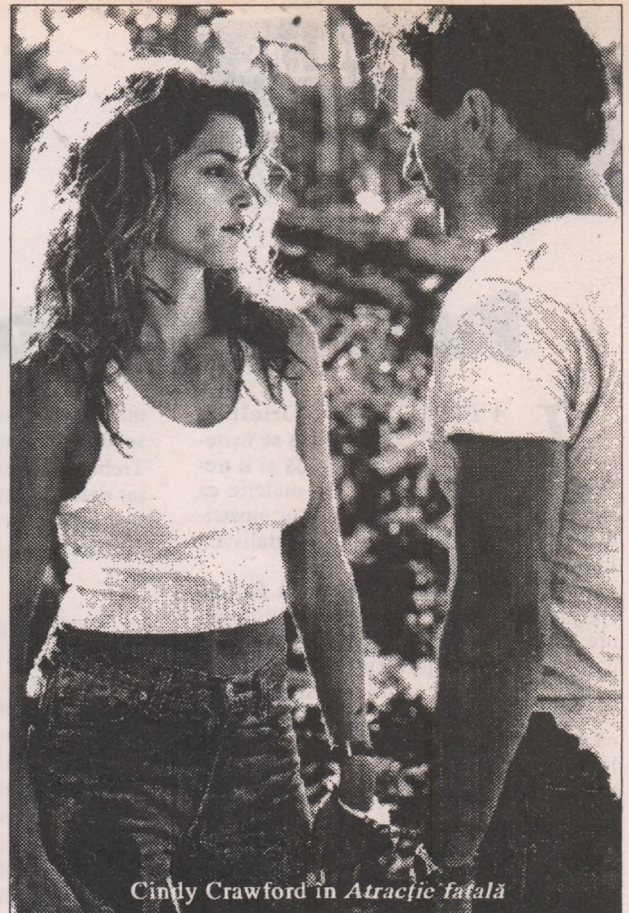
Cindy Crawford este un asemenea trist exemplu. Domnișoara Pepsi a confundat ecranul cu cabina de probă și cinematograful cu spoturile comerciale. Super modelul a cărui imagine este mediatizată prin afișe publicitare ce-i compară super corpul cu super sticla de răcoritoare, s-a lansat într-un joc de copii, *Fair Game*, care se vrea pilduitor pentru maturi: *Atracție explozivă* sună traducerea românească.

Prietenilor prost inspirați, adică Joel (Silver - producătorul) și William (Baldwin - actorul), nu le-a fost prea greu să o convingă pe Cindy să joace într-un film. În fond, durata reprezentației era aceeași cu cea a unui defileu de modă. Probabil că acesta ar fi fost o reușită dacă rolul ar fi fost un contre-emploi, distribuind "super ambalajul" adorat de milioane, într-

un horror care nu pune multe probleme de dialog. Carențele actricești ar fi fost rezolvate de machiaj și de costumație; pelerine îmbibate de sînge, de exemplu, dar neapărat scurte pentru a da posibilitatea spectatorului-plătitor să se bucure de unicul spectacol de care este capabilă Cindy Crawford.

Atracție explozivă este povestea unei avocate din Miami urmărită (din rațiuni care rămîn destul de obscure chiar și în finalul filmului) de super-ucigași evadați din filmele seriei Bond. Spre deosebire de poveștile agentului 007, acest Münchhausen al filmului de acțiune, trama din *Atracție...* este stupidă în primul rînd pentru pretenția de a fi luată în serios. Kitsch narativ adică.

Traducerea românească a titlului este însă foarte reușită: e vorba de o atracție explozivă deoarece eroina este aruncată în brațele unui polițist (Baldwin) de o explozie. Și fata acolo înțepe-nește. Baldwin pare totuși că regretă spre final, amintindu-și de clipe mai bune, cum ar fi cele petrecute în brațele lui Stone, în *Sliver*. Cel puțin acolo era mai cald, mai comod și aveau și televi-

Cindy Crawford în *Atracție fatală*

zoare la îndemînă. Iar Sharon are - pe lîngă talentul de a-și scoate cu ușurință lenjeria intimă la restaurant, pe sub masă - și talent actoresc. Un accesoriu existent la ambalajul Crawford.

Nu luați rîndurile de mai sus drept un sfat de a nu vedea filmul. *Atracție explozivă* face toate paralele. O secvență mai proastă ca aceea în care Cindy seduce un puber cu coșuri nu vă va fi dat să vedeți prea curînd. Nici măcar în cinematografia românească. Și noi nu producem 400 de filme pe an. Aici vroiam să ajung: ei își permit!

Lucian Georgescu

O, tristă Tzara...

omagiul își dispută procentele cu autoreferențialitatea, are neapărată nevoie posteritatea lui Tzara, ci de o înțelegere vie a operei acestuia și a locului său în mișcarea de idei din Europa începutului de secol. Și atunci prima etapă a *elogiului* trebuia să fie editarea scrierilor lui Tzara, recuperarea sa adevărată în spațiul cultural românesc și pe urmă se putea face orice, inclusiv transformarea Academiei în Cabaret Voltaire. Fără volumul "Șapte manifeste Dada. Lampisterii. Omul aproximativ", tradus de Ion Pop și publicat de Editura Univers și fără numărul dublu din *Caiete critice* care i-a fost dedicat, episodul academic al sărbătoririi lui Tzara ar fi rămas o simplă colecție de vorbe, material predilect pentru ambalarea publică a personalităților noastre culturale. În timp ce cărțile lor zac prin biblioteci, manuscrisele prin arhive și pe la moștenitori, fără ca instituțiile care au tain bugetar pentru sprijinirea culturii să dea prea multe semne de neliniște. Dimpotrivă, organizează festivități și regizează entuziasme fără consecințe, care se sting, adică, așa cum îi stă bine oricărei sărbători, după regulamentele trei zile.

Am numit "episod academic" sărbătorirea bucureșteană a lui Tristan Tzara, pentru că aniversarea centenarului său a avut încă o componentă, incomparabil mai densă și mai autentică, aceea de la Bacău și de la Moinești. Pe lîngă lansările de carte, deja amintitul volum tradus de Ion Pop, ediția bibliofilă "Litaniile avantDada" editată de Muzeul Literaturii Române, pe lîngă spectacolul de muzică și poezie susținut de Filarmonica "Mihail Jora", pe lîngă spectacolul cu

poemul dramatic "Fuga", lansările mai multor publicații și cărți, vernisajul expoziției "Documentele avangardei - colecția Sașa Pană", a expoziției filatelice "Personalități românești din diaspora", organizată de Rompres-Filatelia, etc. etc., s-a deschis, la galeria Alfa a UAP, și o expoziție de artă, intitulată "Avangarda românească contemporană". Deși fiecare dintre componentele acestui amplu scenariu comemorativ ar merita o analiză specială, expoziția de artă plastică are cumva, în context, un statut emblematic în ceea ce privește capacitatea reală a unui fenomen organizat de a comunica, măcar și festiv, cu obiectul adorației sale. Dacă în orice altă situație o asemenea expoziție putea fi una ireproșabilă, atît prin numele artiștilor care expun, cît și prin natura lucrărilor, în relație strictă cu dadaismul și cu Tristan Tzara ea eșuează moral într-un alt tip de conformism. Pictori, sculptori, graficieni, designeri și creatori de obiecte precum Cezar Atodiresei, Holló Barna, Ion Bitzan, Ilie Boca, Mihai Chiuariu, Suzana Fântănar, Anikó Gerendi, Grigorescu Ion, Radu Igozsag (care, împreună cu Al. Solomon, este și autorul a două filme despre Tzara), Dorel Găină, Theodor Graur, Olimpiu Bandalac, Sabina Ivașcu, Henry Mavrodin, Dorina Mitrică Nistor, Alexandru Nistor, Andrei Oîșteanu, Nicolae Onușan, Ileana Ploscaru Panait, Amalia Perjovschi, Dan Perjovschi, Marilena Preda Sânc, Doina Simionescu, Roxana Trestioreanu și Gheorghe Zărnescu, nume de o certă notorietate în arta noastră contemporană, cunoscute în cea mai mare parte pentru interesul lor în zona experimen-

tului și a neoavangardei, n-au reușit să schițeze mai mult decît o reverență în fața evenimentului. Și asta nu din pricina lucrărilor expuse și nici măcar din cauza vreunei disfuncții în punerea lor în spațiu, ci, pur și simplu, pentru că expoziția este gîndită tocmai în parametrii pe care dadaismul îi denunța. Pînă și pietrele de rîu, bucățile de lemn și tot felul de alte obiecte transportate de aluviuni, a căror vitalitate se regăsește în dezordinea lor naturală, în chiar hazardul al cărui apostol Tzara s-a declarat, au fost socializate, muzeificate prin punerea în ordine, îmblînzite prin supunerea lor unei geometrii mentale transerate, mai apoi, în spațiul de expunere. Efortul cultural, subtilitățile mimetice, nonconformismul desenat cu rigla pot glosa fără efort pe marginea unei teme date, dar nu pot nici comunica, nici constitui și nici măcar celebra un moment decisiv al conștiinței umane (care, în definitiv, poate fi și o criză a ei) și anume acela în care lumea a fost văzută din nou ca o primordială substanță magmatică. Fără forme, fără ipocrizie, fără ierarhii. Unui moment care a incendiat muzee și a devastat expoziții, care a denunțat convenția și a violat fetișul, care a clamat cu un patetism insolent abolirea oricărei diferențe dintre natură și artă (trăiască viața, jos arta! este un strigăt obsesiv), nu poate fi elogiat oferindu-i-se, cu un cinism involuntar, tocmai sursele lui de disperare. Iar între Academie și Expoziție, Tristan Tzara. O, tristă țară plină de humor!

PREPELEAC

de Constantin
Toiu

**SIMULACRELE
NORMALITĂȚII**

de Eugen
Negrici

Punctul de sprijin

LA EINSTEIN : ...Oricât de aptă ar fi radiația de a se materializa, ne gîndeam că ei îi trebuie cel puțin un germen de materie ca să evolueze. La baza realismului einsteinian rămîne așa dar o bază materialistă... Imposibil de trecut. Sau?...

La Millikan însă : "Mișcarea fără de sprijin nu numai că se bazează pe un temei material întîlnit din întîmplare, dar ea își făurește singură suportul. Și îl creează în astfel de condiții de singurătate, de zădărnici, de lipsă a oricăror lucruri, că se poate spune foarte bine că se asistă la creația materiei începînd odată cu radiația, deci de la lucru pornind de la mișcare...

...Patru numere cuantice vor fi de ajuns ca să ofere o individualitate electronului. Individualitatea aceasta va fi de altminteri obiectul unui soi de respect matematic.

Iată, într-adevăr, legea socială a oricărei asocieri substanțiale: în atom, nici un electron nu va avea dreptul de a-și atribui cu exactitate același complex de patru numere cuantice caracterizînd un alt electron. De la un electron la altul, trebuie să fie cel puțin o diferență în cadrul unui număr cuantic... Filozofic vorbind, este totdeauna excluderea sistematică a aceluiasi, este apelul continuu către un altul...

ÎN LEGĂTURĂ cu cele de mai sus: crearea unui tip nou din punct de vedere psihologic. Făurirea unui individ ale cărui intuiții noi, complexe, față de cele rudimentare, mecanice, ale semenilor săi, - surprind!... Trebuie să se insiste, pedagogic, asupra puterii energiei de a-și crea singură un punct de sprijin - în orice caz ne-oferit înainte în mod izolat, - iar întîii și întîii e nevoie de o educație negativă care să distrugă realismul naiv născut din contemplarea mișcării sub formă de "tren de proiectile".

REALISMUL curent este în fond o metafizică încă nedezevăluită complet. Aspectul mecanic al noțiunilor și al intuițiilor de astăzi care erau la baza "realismului", a "bunului simț" ne face să bănuim că sîntem încă victima unei iluzii meta-fizice, o iluzie pe care "viscozitatea" spiritelor o mai întreține încă în nu-

mele unei evidente imediate, care e grosolană și de aceea cîtuși de puțin "reală". Trebuie să reformăm pe temeiul ultimelor date ale științei conceptul de realitate, să trecem de la direct la indirect, de la imediat la mediat și de la simplu la complex.

ÎNTRE fizică și lingvistică există un raport frapant. Ca între fluide. Ca și între matematică și știința vorbirii, a comunicării ideilor prin sunete articulate supuse unor legi anumite. Este clar că față de avîntul fizicii moderne, legile, regulile valabile în prezent, ale lingvisticii se află încă într-un stadiu "primitiv", - punem cuvîntul între ghilimete spre a-i da un sens totuși actual, relativ. Primitive în acest sens pentru că cercetările în lingvistică sînt imediate și nu atît mediate, directe, și nu indirecte, simple și nu complexe.

Să fie cuvîntul - în fluxul ideatic al creierului uman aruncat și lucrînd în plină experiență acel punct de sprijin autocreat, în mod mediat, indirect și complex, nu simplu ca o rudimentară reprezentare fonică a unui lucru?...

Un ajutor în privința acestei distanțări, între modelele fizice moderne, cu raportul lor creator dintre energie și materie, și limbajul fixist, stereotip, ni-l dă vorbirea oligofrenilor. Iar dacă voim să demonstrăm lipsa de spontaneitate a limbajului, - totuși la fel de viu ca energia fizică, - și deci neviabilitatea lui atît în individ cît și între relațiile dintre indivizi, nemaivorbind de politică și de societate, în general, putem să ne referim fără a greși cîtuși de puțin la falsitățile de comunicare ale limbii de lemn, unde suflul vorbirii nu creează nici un sprijin real. Limba de lemn arată totdeauna, - ca din nimic -, că este, și este de tot și definitiv ceva în ea în contrasens cu viața...

DOAMNE, care ești Primul Lingvist, bănuiesc ce îngîni acum în barbă printre norii străvezii; ce ar trebui:

Ar trebui un cîntec încăpător precum...

Mircea

UZAT într-un război de trei decenii, cu mașinărie nemiloasă a cenzurii comuniste, mîhnit de cursul oribil și cinic al istoriei postdecembriste, M. Ciobanu a murit îngrijorat de ziua de mîine a culturii române, străduindu-se să-i înduplece pe cei care au puterea banilor să catadicsească să finanțeze publicarea năpăstuiților acestui sfîrșit de veac, a scriitorilor români în viață. El se numără printre cei puțini, foarte puțini dintre noi care nu au făcut nici o concesie, nici măcar spre a putea debuta, regimului și care nu și-au clădit notorietatea pe cantitatea, bine drămuțată, de aluzii, șopîrle și sferuri de adevăr acceptată tacit de cei de sus și iubită cu patimă de cititori. A venit, cred, momentul ca inductorii de opinie, criticii și istoricii literari de prestigiu să aibă curajul să-l așeze acolo unde îi este locul pe acest mare scriitor care a avut ghinionul să nu se afle în plutonul celor ce au devenit celebri și au intrat în manuale și pentru că aveau în spate golul istoric proletcultist. Cunoșcîndu-l de o viață, nu am obosit să mă las sedus de ceea ce scria, în oricare registru stilistic ar fi făcut-o. Cine i-a stat în preajmă va putea oricînd să adevărească profuziunea harurilor cu care fusese dăruit, substanța aleasă a gîndirii, farmecul personalității sale învăpăiate de o strălucitoare, neasemuită erudiție biblică. Nu sînt prea mulți scriitorii români cu care să ai plăcerea prelungirii unui dialog, care să nu se isprăvească în cîteva fraze spectaculoase, spirituale, amabile sau cinice și care să nu deturneze rapid conversația în șuetă banală, în bîrfă oarecare, în ricanări și furii neașteptate, ori în eterna văicăreală pe teme sociale și politice. Mircea Ciobanu își încărca într-o clipă interlocutorul cu energie intelectuală, îl trăgea cu el în lumea umbroasă a tîlcurilor nelesnicioase, te făcea să-i împărtășești plăcerea aristocratică pentru texte vechi și lucruri uitate, pentru antichitățile contemporane, pentru întîmplările stranii scăldate în polenul simbolurilor. Cîteva din însușirile acestea

de interlocutor rafinat trec și în spațiul poeziei și afirmă că M. Ciobanu - poet profund religios și fără nici o legătură cu valul de descoperitori recenți ai credinței - este cel mai mare creator de mit din literatura noastră, posesorul unei adevărate științe a producerii mitului. Tot ce atîngea cu vocea lui gravă, de neuitat devenea ezoteric, obișnuitul se preschimba în solemnitate, o solemnitate reverberînd tot mister. Aveai senzația că M. Ciobanu are în carne așchii de mit, că e un savant al gnozei pentru care totul e aluzie și care face să viiască, numai printr-o simplă șoaptă, orga cea mare a simbolurilor. În ultimele sale volume, însă, începuse să se arate figura istovită a unui personaj vlăguit de istorie, care se îndepărtează încet-încet de mimurile lumii acesteia, citind și aflînd peste tot doar semnele sfîrșitului: *Flacăra scade/ odată cu numărul vorbelor tale*. În fiecare poezie, el prelungea cu glasul stîns, șirul descărnăt al gîndurilor ca și cum s-ar fi aflat mereu înaintea somnului tragic de dinaintea înghețului. Adresîndu-se cuiva și nimănui, el părea să spună ceva despre nimicnicie și destrămare, fără dramatism, cu blîndețea celui ce știe totul despre mrejele lumii și deșertăciunea ei. Nu e nevoie să căutăm factorii ascunși, împrejurările și pricinile presupuse ale acestei stări pentru că, într-un fel, sub apăsarea aceluiasi destin istoric, le cunoaștem sau le simțim. Nu știu cum ar fi evoluat, artistic, M. Ciobanu. Ceea ce e limpede e faptul că în aceste ultime volume, tehnica lui începuse să semene izbitor cu aceea a pictorilor bătrîni, atâteaștiutori ai meșteșugului, care pun, fără efort, exact unde trebuie, pensula, care nu înmulțesc inutil tușele, care par să se joace lăsîndu-se cuprinși de un soi de indiferență genială. Cînd a plecat dintre noi, M. Ciobanu se afla în faza plutitoare a lui Tizian și Hokusai, cînd cel mai nevinovat gest, o minimă mișcare se transformau în artă.

Ocean

Cu Stefan Andres

ISTORIA literaturii germane pomeneste la loc de frunte opera lui Stefan Andres (1906-1970). Prozatorul renan își făcuse după război la Unkel, nu departe de Bonn, pe malul Rinului (vapoarele păreau că trec prin grădina lui), o vilă cum și-ar dori-o oricare om cu gust. O pivniță uriașă susținea casa cu odăi luminoase. Andres, fiul unui morar de pe Mosela, avea o vinotecă celebră și cum îi plăcea să bea în societate, cu oameni de duh, pe cine bănuia că face parte din această categorie, îl reținea toată noaptea, îl obliga să se opărească în dimineața următoare într-o saună fierbinte și să înghețe apoi în piscina răcoritoare din spatele casei.

Organizam în 1960 un congres al scriitorilor din exil, la Düsseldorf. Se anunțaseră Salvador de Madaia, niște englezi mărunți; ne trebuia un neamț mai proeminent. Am apelat la Stefan Andres șapte săptămîni înainte de termen. M-am dus cu Ștefan Teodorescu, fiu de morar și el, ca să măresc șansele întreprinderii. Nu ne-am prezentat bine, că Ștefan Andres ne-a și întrebare ce bem. "Vinul casei", am răspuns noi politicoși. Ne-a arătat pivnița din care am ieșit impresionați și puțin confuzi după probele săvîrșite pe niște butuci de acolo, artizanal ciopliti.

Nu puteam aduce vorba despre problema noas-

tră, că maestrul ne întrerupea: "Mai avem timp", ne consola el și ne turna din nou în ceștile de lut ars.

Și ne povestea viața lui. Suferise sub naziști și pretindea că exilul în încîntătorul Positano, sub soarele mediteran, ar fi fost mai greu de suportat decît al nostru. Timizi, i-am amintit că în acele vremuri vrăjmașe cărțile lui erau editate și vîndute în Reich... Ciocnam recipientele burduhănoase, înduioșați de cîtă nedreptate este în lume și cîți condeieri au suferit și mai suferă.

Abia în ziua a zecea de antantă colegială i-am prezentat invitația noastră. A apreciat că noi nu avem bani destui să plătim pe cineva de calibrul său și mai punea condiția ca E.S., celebrissima actriță din Köln, să vină la colocviu să-i citească o năvelă de-a sa. Am căutat-o pe preoteasa Thaliei care mi-a fixat un rendez-vous la ea acasă. Bine ras, îmbumbat într-un fel de redingotă, cu o lavalieră schilleriană la gît, am apăsător pe butonul soneriei la ora convenită. A durat mult pînă mi s-a deschis. E.S. era tulburător de frumoasă. M-am scuzat de deranj, iar ea m-a poftit în salon. Mi-a servit un lichior siropos. Am gustat și primul strop deja a greșit drumul drept în gîtlej. Am început să tușesc, sonor și inestetic ca un măgar, abia mai puteam respira. Diva, de care

mă rușinam, a încercat să mă consoleze, spunîndu-mi să nu mă jenez că și ea are un frate epileptic care e torturat deseori de crize. Ca să o scap de spectacolul deplorabil pe care i-l ofeream, am deschis prima ușa și am intrat într-o odaie în care, pe o otomană vișinie, un bărbat gol cum îl făcuse maică-sa, fuma nerăbdător o țigară.

Abia în stradă m-am potolit. Am reluat tratativele, însoțit de Andres, dar am refuzat orice băutură. E.S. a fost generoasă și n-a cerut nici un onorar, ba a convins și pe prozator să renunțe. Congresul s-a ținut și a avut un ecou pozitiv.

Voiam să edităm o revistă literară și de aceea am frecventat mai departe casa de la Unkel. Andres mi-a conferit titlul de chelar, eram singurul căruia îi încredința cheile de la pivniță. După două luni însă n-am mai rezistat și am dezertat. Nu țineam pasul cu fiul morarului de pe Mosela.

Cînd le-am mărturisit prietenilor care mă însoțeau de obicei, aceștia m-au acoperit cu un val de batjocuri. "Nix patriot", m-a apostrofat un dramaturg leton. Unde se vede că și exilul are năpastele lui.

Paul Miron

Nu ne vindem
Tzara

LA CENTENARUL Tzara și după șapte decenii de dadaism, când trăznaia amestecării cuvintelor, a spargerii tiparelor, a negării și perpetuei transformări, precum însăși viața, nu mai pare ciudată, nemaivăzută, ba, dimpotrivă, ne-am obișnuit în asemenea măsură cu haosul, încât nevino-vatele jocuri literare par de-a dreptul copilărești, se poate spune că spiritul românesc a pătruns, prin Tzara, Europa. Spirit la origine caragialesc (azi am spune că ziarul decupat cu foarfeca e o "Academie Cațavencu"), strămutat la Zürich a dus cu sine ironia, bășcălia, datul cu tifla, nemulțumirea de

Tristan Tzara, *Șapte manifeste DADA (cu câteva desene de Francisc Pica-bia) și Lampisterii. Omul aproximativ. Versiuni românești, prefată și note de Ion Pop. Editura Univers 1996. 214 p. Lei 6500.*

orice, bârfa, antipatia la tot ce e ordine și convenție, degajarea funambulescă, încrederea în hazard, radicala contestare a prejudecăților... într-un cuvânt, scripitoarea aură bucureșteană, amestecul oriental-occidental piperat, zăpăcitor și lunecător - care, nu e de mirare, în atmosfera aseptică helvetă a "explo-dat". Greu trebuie să-i fi fost acestui ager și mintos venetic dintr-o țară unde toată lumea le știe pe toate, unde talentul face spume, să se adapteze la rigorele apusene - și iată că nici n-a făcut-o, ci și-a impus propriul punct de vedere. Citit în românește, în coloratele versiuni ale lui Ion Pop, Tristan Tzara pare să fi scris chiar pentru "țara lui tristă, plină de umor" - care e "contra și pentru unitate":

"Scriu acest manifest ca să arăt că putem face în același timp, dintr-o singură, proaspătă suflare, acțiuni opuse; sunt împotriva acțiunii; pentru continua contradicție, pentru afirmație și de asemenea, nu sunt nici pentru nici contra... Așa s-a născut DADA, dintr-o nevoie de independență, de neîncredere față de comunitate. Cei ce ne aparțin își păstrează libertatea..."

Ca tot românul talentat, Tzara înalță osanale spontaneității, "durutului-în-cot", lenei creatoare, personalității individualiste. Ia peste picior "obiectivitatea grasă și armonia, știința asta căreia i se pare că totul e în ordine. Dați-i înaintea, copii, omenire... faceți dragoste și spargeți-vă capetele". Însă haosul unde se declară la largul său e captușit cu premeditare, sub giubeaua flecăreliei poartă armura logicii. Chiar cuvântul DADA, dublă afirmație, pare (pentru cine știe românește) ales special: încercați să roștiți ironic, în vârful buzelor, da, da... Dubla afirmație devine o negație. Fugi d-aci, monșer, zi matală ce vrei, că eu îți văd de ale mele... da-da... vezi să nu...

Citite la rând și în românește, cele șapte manifeste DADA și *Lampisteriile* (metaforă pentru magazinele unde se vând corpuri de iluminat - filamente poetice care "luminează arta sub diversele ei epifanii") atrag atenția asupra unei atmosfere pe care o regăsim și la alți poeți români (mi-au venit în minte uneori Mircea Dinescu și Florin Iaru). "Restul, numit literatură, este un dosar al imbecilității omenitești..." "Nefiind vegetarian, nu dau rețete."

Mai "străin" și greu de urmărit mi s-a părut poemul epic *Omul aproximativ*, care are, spre deosebire de textele anterioare, ceva anacronic. "Dumini-că greu capac peste clocotul sângelui" / primul vers / ar trebui să sugereze plictisul duminical... dar cine mai are azi noroc de plictis? "Cioban al caldarămurilor mergând ca o turmă-n sens contrar / mersului multimei în mișcare neîntreruptă / tăind distanța măsurată cu pasul..." Cuvinte multe, desfrâu lingvistic care astăzi nu mai ademeneste. După orice ospăt, e nevoie de esențe concentrate și tari.

Un Boccaccio
chinez

CARTE de mare succes în secolul al XVII-lea, pe o su-

prafată ce depășea hotarul Chinei și al Japoniei, editată și reeditată încă de atunci sub diferite nume și titluri (pe vremea aceea funcționa în China o severă lege a drepturilor de autor), *Rogojina de rugă a cârnii* a apărut sub o denumire care exprima însăși esența romanului: *Omul pasiunilor smintite, care se împotrivesc căii corecte*. Din punct de vedere european, termenii de comparație ar putea fi, dar numai de departe, Apuleius, Boccaccio sau Rabelais. Cartea este împărțită în patru părți simbolizând anotimpurile vieții, dar există și supoziția că ar reprezenta transcrierea în proză a unei piese de teatru jucată de însăși trupa familiei lui Qing Yin Xiansheng (neveste, concubine, amante, copii - în total patruzeci de suflete care reușesc să trăiască o viață de lux și mare risipă de pe urma drepturilor câștigate de soțul autor, regizor și actor).

Qing Yin Xiansheng a publicat proze, piese de teatru, dicționare, manuale de prozodie - toate fiind cum e și cazul volumului de față - impregnate de versuri pilduitoare, morale, concluzii filozofice - în sensul prologurilor shakespeariene ori al intervențiilor de cor în teatrul antic. Iată o rețetă de viață virtuoasă (care ar aduce nemurirea!) servită la comul lui căutător de plăceri: "În gură, vorbe puține / În inimă, lucruri puține / În burtă, mâncare puțină / Somn natural, puțin".

Cartea are o structură simetrică, începând cu un avertisment al înțeleptului budist (și previziunea sa), încheindu-se cu împlinirea celor proorocite. Un june plin de calități fizice și cu o bună pregătire culturală și artistică (*Cărturarul dinaintea Miezului Noptii*) îl vizitează în coliba de pe munte pe un înțelept budist (*Vârful Singuratec*). Călugărul îl îndeamnă la o viață cumpătată, cu gândul și la existența cealaltă, dar tânărul nu-și dorește decât să se bucure de plăceri și amor. Pleacă astfel din nou în lumea plină de tentații, dar nefiind dotat de la natură cu un prea mare instrument, recurge la un "transplant" de la un câine în călduri (simbolul evidențierii animalului din om) ceea ce îl face performant la înălțimea celor mai rafinate pretenții. Cu naturalețe asiatică și acribie specifică autorului ne poartă, din descrieri în dialoguri, prin alcovurile soțiilor claustrate, fiecare din ele cu

Qin Yin Xiansheng, *Rogojina de rugă a cârnii*. Roman. Prezentare și traducere de Mira și Constantin Lupescu. Editura Qilinul din Jad, București 1996. 270 p. Lei 7000.

povestea ei (dar și prin odăile ascunse ale sufletului omenesc). Însă, întrucât "în lumea deșertăciunii / Început și final sunt jocul minciunii / Cel trezit din dulcele vis al beției de-o viață / Îngrozit e de gongul de dimineață", după numai trei ani de rătăcire tânărul revine la înțeleptul budist, conștient că "omul nu-i pe potriva pomului verde". Pentru a fi sigur că a scăpat definitiv de tentații se automutilează (renunțarea la mărul de câine - revenirea la statutul spiritual), prosternându-se în fața învățătorului său și a statuii sfinte a lui Buddha. Același drum îl va străbate și haiducul *Rivalul lui Kun Lun*, cu care destinul *Cărturarului* se tot încrucișează; e mereu subliniată strania ecuație chineză după care omul ispășește păcatele cuiva dintr-o altă existență ori lasă altele de ispășit prin urmași. În această acoladă mai încăpătoare decât viața e loc pentru multe fapte controversate iar scriitorul "scapă" ușor de motivațiile existențiale ori etice ale personajelor. Însă nu lipsește nota ironică, aceea care conferă cărții o perpetuă actualitate: "Parcurgând până la capăt această carte despre viciu, se va vedea că nu există erou să nu-și primească pedeapsa. De aceea, cititorii care au făptuit ei înșiși asemenea greșeli, nu se poate să nu simtă sudori reci pe tot trupul. Iată pricina pentru care nu pot fi citite multe cărți de felul acesteia de față".

Învățăturile beneficiază de traducerea excepțională a sinologilor Mira și Constantin Lupescu, care nu trec pentru prima oară probele teribile ale echivalențelor între două lumi și limbaje atât de diferite, găsind simboluri, metafore, terminologii care să soluționeze "șocurile" originale, păstrând totuși parfumul autenticității, inclusiv desăvârșirea unor poeme cu prozodii savante și tonalități muzicale.

Nervi
și dictatori

VECINII reprezintă drama-farsă în sens (și stil) dörenmatian - s-ar putea suprapune aproape punct cu punct peste harta din *Pană de automobil*.

Personajele sunt atât de schematizate încât parcă ni se face dor de puțin realism, puțin... climat tipic. Mai mulți locatari, într-un grup dinainte stabilit, năvălesc pe rând în apartamentul unui nou venit, reproșându-i că și-a mobilat casa cu lipsă de gust, că se izolează etc. La toate scuzele și enervările acestuia, indivizii, care se prefac a nu se cunoaște între ei, rezistă cu tenacitate. În schimb, noul vecin, în mod neverosimil scos din minți, se aruncă pe fereastră. Aflăm în final, din discuția "vizitatorilor", că locatarul sinucigaș i-a surprins prin originalitatea comportamentului, că în alte situații cel "judecat" n-a făcut decât o criză, ori s-a internat, etc. Deci, spre deosebire de personajele lui Dörenmatt, cele ale lui Bayart fac "crize de nervi", nu "crize de conștiință".

Schematizarea merge și mai departe în *O bombă la Palatul regal*. Deși în această a doua piesă protagoniștii au cel puțin nume, ei nu întrupează decât concepte - uneori chiar sărace și negenerative de simboluri. Dictatorul Melanome (se putea numi altfel?) a luat puterea printr-un paricid. Setos de expansiune teritorială și de putere absolută finanțează fabricarea unei arme teribile de distrugere în masă. Într-o zi află că e gata și atunci, într-o criză de megalomanie, sfidând toate tratatele cu vecinii, ordonă să fie folosită, iar savantul Bombyx (se putea numi altfel?) ucis, pentru ca bomba să nu... prolifereze. Numai că, de fapt, i se jucase o festă de către soția lui, care îl ucide în complicitate cu generalii Rix și Rax

LAURENT BAYART
VECINII
O BOMBĂ ÎN PALATUL REGAL
(teatru)

Laurent Bayart, *Vecinii. O bombă în Palatul regal*. Teatru. Traducere de Constantin Frosin. Editura Nemira, 1996. 59 p. Lei 3000.

(amanti), spre a lua ea puterea absolută. Din acest punct, piesa o ia razna printr-o pledoarie aproape fără șir despre "bomba sexuală", pe scenă e jucat un grosier act al reginei cu unul dintre generali, expresiile triviale abundă îngropând sub un strat vulgar urma de simbol, câtă mai era. Probabil că vulgaritatea e voită, spre a atrage cu violență atenția asupra pericolului de distrugere sufletească, dar nu știu care cititor "se va identifica" în această "lume la plural".

◆ A.H. de Oliveira Marques, *Istoria Portugaliei*. Traducere de Micaela Ghițescu. Editura Enciclopedică, București 1996. 203 p. F. p.

◆ George Brown Tindall, David E. Shi, *America. O istorie narativă*. Traduceri de Margareta Boacă, Mihaela Dumitrescu, Georgeta Nichifor, Horia Popescu, George Potra, Delia Răzdolescu. Vol. I. 289 p., Vol. II, 693 p., vol. III 1087 p. Editura Enciclopedică, București 1996. F. p.

◆ Hegel, *Principiile filozofiei dreptului, sau Elemente de drept natural și de știință a statului*. Traducere de Virgil Bogdan și Constantin Floru. Editura IRI, București 1996. 335 p. Lei 7500.

Cărți primite la redacție

◆ Didier Julia, *Dicționar de filozofie*. Traducere, avânprefată

și completări privind filozofia românească de Leonard Gavrilu. Editura Univers Enciclopedic, București 1996. 374 p. F. p.

◆ Manuel Alegre, *Pais de abril / țară de april*. Traduceri din limba portugheză de Ștefan Bitan. Editura Diamondia, Cluj-Napoca, 1995. 175 p. Lei 5500.

◆ Bernhard Widder, *Vorbire de la distanță / Sprache aus der Entfernung*. Traducere, prefată și note de Peter Sragher. Cu o postfață a autorului. Editura Du Style, 143 p. F. p.

Parages/

Desen de Demu (1945)

THEODOR CAZABAN s-a născut la Fălticeni, la 2 aprilie 1921. După absolvirea liceului "N. Gane" din orașul natal, urmează Facultatea de Litere la București, luîndu-și licența în 1946. Scrie poezie, critică literară, face traduceri și adaptări dramatice (Goldoni, *Soacra și nora*). Scrie piesa în trei acte *Țărnuț regăsit*, apreciată ca foarte bună de Petru Comarnescu (care lucra atunci la Direcția Teatrelor). La sfîrșitul anului 1947, pleacă din țară și se stabilește la Paris.

A fost secretar general al Fundației regale universitare "Carol I" (L'Institut Universitaire roumain "Charles I"). A avut o susținută activitate publicistică în *La Nation roumaine* (1951-1970), *Romania* (1954-1967). Între anii 1958-1987 face emisiuni și cronici literare și politice la posturile de radio "Europa liberă" și "Vocea Americii". În 1963, îi apare, la Editura Gallimard, romanul *Parages*. Nu renunță la dramaturgie, avînd o piesă în manuscris. Totodată, redactează articole pentru *Petite Encyclopédie Larousse* și pentru volumul colectiv *L'Année 1913* (Ed. Klincksieck, Paris, 1971).

Un roman unic

CĂRȚILE își au soarta lor - nu mă pot împiedica să-mi spun și să-mi răs-spun, citind, re-citind o carte ca aceea publicată în 1963, la Gallimard, de Theodor Cazaban, *Parages* (o posibilă traducere: *Locuri*), și despre care romancierul și criticul Claude Mauriac - foarte *en vogue* în acea epocă - se grăbise să scrie în *Le Figaro* un articol de-a dreptul entuziast, cu titlul *Découverte de Théodore Cazaban*. Ciudată soartă, ciudat debut. Romanul apare la Gallimard, este remarcat de un cronicar de anvergură lui Claude Mauriac, într-o publicație de mare prestigiu, este remarcat și de alți cronicari importanți (Ch. de Richter, Philippe Brunetière, Willy de Spens, ultimii doi cu articole în *Tribune de Genève* și, respectiv, în *La Nouvelle Revue Française*, deci tot în publicații foarte semnificative). Contextul francez este cel al Noului Roman, un anti-roman în sfîrșit în parte acceptat, după zece ani (romanul *Les Gammes* de Robbe-Grillet apăruse în 1953) de polemici dure, de susținere foarte puternică de către Editura Minuit și de către critici de primă mărime precum Barthes. "Noii romancieri" înșiși nu încetaseră să ducă o adevărată luptă teoretică (printr-o impresionantă cantitate de auto-comentarii), pe care aproape o și cîștigaseră. Contextul pare deci favorabil unui text ca acela scris de Théodore Cazaban, care poate fi, *grosso modo*, inclus în categoria anti-romanului francez din anii '60. Favorabil pentru că există în acel moment măcar o "elită" de cititori sensibilizați la genul acesta de scriitură, favorabil pentru că și o critică adecvată acesteia e pe cale de a se forma. Cred că aceste argumente ar explica (eu nu cunosc nimic din anecdotică scrierii și publicării acestei cărți, deci rămîn în zona purei supoziții, ceea ce însă prezintă marele avantaj de a mă sili să caut explicații cu caracter mai general și de principiu) acel lanț de succese inițiale ale unei cărți imediat receptate ca o "descoperire": publicarea la Gallimard, cele cîteva cronici, printre care atît de elogioasa cronică a unui autor precum Claude Mauriac, cu audiență la public. Tot ceea ce spun aici ține de o teorie a receptării,

dar și de o sociologie a literaturii rămînînd totodată în domeniul purilor ipoteze. Poate că, dacă "seria" ar fi continuat, numele lui Théodore Cazaban ar fi fost astăzi unul dintre cele foarte cunoscute în literatura franceză. Dar, dintr-un punct de vedere strict estetic, "seria" nu trebuie neapărat să continue, este de ajuns că un autor a găsit o nouă paradigmă - și e cazul lui Theodor Cazaban. "Fabricația" (dau aici termenului sensul pozitiv pe care i-l dădea Valéry) poate să continue la infinit și sînt siguri că un scriitor atît de rafinat, de elaborat, de o asemenea autenticitate a scriiturii și de o asemenea autocunoaștere ca scriitor (există în romanul său o poietică/poetică imanentă de o originalitate și complexitate pe care eu nu am mai întîlnit-o la nici unul dintre scriitorii care aparțin seriei tipologice desemnate de critica franceză prin sintagma "noi scriituri") a decis să rămînă autorul unei singure cărți tocmai în urma unei evidențe ce-i arăta inanitatea (din punct de vedere estetic) recurențelor. Ar fi mult de meditat pe marginea unor asemenea constatări, căci ele pot fi o cheie pentru descifrarea unor fenomene mai rare, ca aceea la care ne referim. Mateiu Caragiale, Alexandru Vona, Theodor Cazaban. Romanele ("romanele"?) lor sînt poeme prin ambiguitatea lor extremă și prin caracterul lor puternic autoreferențial. Originalitatea lui Theodor Cazaban - în raport cu Noul Roman, de exemplu - constă în primul rînd pentru mine în felul cum știe să transgreseze limită după limită în direcția omogenizării scripturalului și a trăirii (inclusiv biologice). Aceste două zone, teoretic opuse, intră, în *Parages*, printr-o tehnică ce nu-i aparține decît lui Theodor Cazaban, într-o relație sinestezică susținută, inepuizabilă, puternică asemenea unui val în a cărui rostogolire cititorul se vede dintr-o dată prins.

Deși scris în limba franceză, *Parages*, roman de Theodor Cazaban, aparține și literaturii române, în care abia începem să-l integrăm, în sensul în care o entitate este integrată unui sistem, ceea ce întotdeauna, inclusiv în literatură, modifică întreg sistemul.

...ALEK, știu că se numește Alek, cu "k", i-am citit numele pe afișul unei expoziții, e pictor, destul de cotal se pare, stă la masa cealaltă împreună cu două fete. O brunetă, foarte mare... vreau să spun că totul e mare la ea, picioarele, genunchii sub fusta din pînză scortoasă, aspră, rustică; o mare pată albă: maxilarul și bărbia ușor încovoiate; această linie e repetată de gît, apoi de un pulvăr, lung, lălu, care prin amplexarea lui creează o stare de confort de care fata abuzează, de spinarea ce înaintează încovoiată. El - a ajuns oare primul? - e așezat pe banchetă; fetele pe scaune: îl iau cu asalt, îl solicită, pun stăpînire pe el, rîd la puținele-i cuvinte, la tăcerile-i expresive, la privirile-i uneori visătoare, complice cu intențiile sale, satisfăcute. Bruna mai ales!... de-a curmezișul pe scaun, cu picioarele încrucișate (îi văd piciorul cum i se mișcă, despărțit de trup, independent, și mă gîndesc că în această cafea există peste tot picioare, așa cum mă gîndesc că există peste tot capete, din cauza capului ei urias)... mereu în fața bărbatului, pretutindeni, îi aține, îi reținează calca, îl învăluie cu prezența ei, mai curînd cu răsucirea ei, căci ea nu-și dă seama: e prea mult! e prea vizibil, și apoi nu trebuie să te miști dacă vrei să ai o anume priză asupra lucrurilor, asupra ființelor, trebuie să eviți orice diversiune; în cazul de față, sabotajul piciorului care se mișcă, distrăgînd atenția, enorm, care clatină ușor pantoful decoltat. Cealaltă fată - nu o văd prea bine - mi se pare mai timidă, desigur mai acceptabilă, mai stearsă - "dincoace" de data asta și, prin comparație, mult mai "dincoace" de limită: nu ți-o poți închipui, ca pe bruneta cea înaltă, în largul ei cu picioarele goale -, rîzînd mai mult decît are chef cu adevărat, dar mai ales mascată de umerii brunetei, umeri de bărbat în stare să care valize sau tablouri.

Apoi, acest tip singur, remarcabil, cu trăsături fine și tinere și cu părul alb ca neaua, splendid...foarte corect, prea corect - care-i povestea lui? - , apoi alții, elevi ai unei școli tehnice: cinci sau șase la aceeași masă, pe care zăresc o grămăjoară de servetele mototolite, și ehere, rigle ieșind de sub ele. Mai departe - sîntem cu toții pe același, singurul de altfel, rînd de mese, în afară de cel de pe terasa din fața mea - alții încă, vreo cîteva chipuri familiare. Alvaro pe care l-am cunoscut.

La dreapta mea: o masă goală (prea aproape de ușă), geamurile de la terasă, bulevardul cu urmele apusului de soare, sub pași lipsiți de greutate mi se pare, și zgomotul înăbușit al circulației cu ritmurile sale.

În față, acest braț sprijinit de masă, pe un ziar împăturit. Văd dreptunghiul roșu ce acoperă colțul unei fotografii de pe prima pagină, al întregii pagini, mîna galbenă a muritoarei ființe așezată deasupra, plastică, primele litere... asta-i! Și ceva mai sus decît spinarea și craniul ce se trage îndărăt pe o ceață mai curînd subțire - timp de o clipă certitudinea că de cealaltă parte există o față prea mobilă sau prematur ridată - pachetele de țigări bine orînduite îndărătul geamurilor curate ale cassei părăsite pentru o clipă. Un clinchet de cești de cafea - trebuie oare să notez totul? - venind dinspre bar și prelungindu-se în față, spre stînga

mea; văd două sub cilindrii cromati: zeama negricioasă se revarsă din ei din cauza presiunii fierbinți... aud bolboroseala, șuieratul aburilor, brusc oprite de brațul alb care coboară marea. Și ajung prin acest ocol de la Vest la Est, adică în sensul opus mer-sului acelor unui ceasornic, cu începere dintr-un anume moment, către fundul sălii unde silueta patroanei se profilează o clipă pe intrarea în lavabouri, și din nou spre stînga mea, pentru a face turul complet, pentru a închide cercul, cum se spune, pentru a regăsi fețele pe care n-am intenția să le înregistrez în mod mai amănunțit ele aflîndu-se prea îndărăt în raport cu tîmpla mea, pe care prefer să le las în acea stare vagă, locuri cu fețe, pe care le constat, pe care le văd, pe care presupun că le văd, dintr-o parte, ochi, nasuri, bărbii, în stare vagă. Bun! Sau mai curînd: ajunge! Apoi este marea.

! ATĂ! Iată așadar în ceea ce privește prezentul. Pot începe. Am și început de altfel! Constat chiar acest obicei, acest prost obicei poate, de a începe întotdeauna cu lucruri într-adevăr prea simple. Căci la început e foarte ușor: nu-i nici măcar un exercițiu, un ritual: îmi pun brațul stîng pe masă și sînt mult mai singur... e la îndemîna tuturor! Oricine bea cafea apucă toarta cu două degete, ridică ceașca, o apropie de buze, se bucură de acea clipă... am făcut gestul acesta, îl fac încă, gestul nu are nici o importanță, ci doar o anume situație după aceea, cînd am amîndouă brațele pe masă, simetrice, o postură mai durabilă, mai stabilă: mai multă deschidere, un fel de delăsare în ținuta mea ca adineauri cînd așteptam cafeaua, cu mîna cînd în buzunar, cînd alungită pe spătarul banchetei, s-a sfîrșit cu toată agitația asta, cu toată această disponibilitate, sînt în fața unui spațiu, sînt singur, cît se poate de singur, pot să-mi fixez privirea... să spunem: în această lumină a soarelui pe o sticlă roșie din bar, drept în fața mea, îmi spun că s-ar putea face o secțiune de-a lungul trupului meu, ca atunci cînd vrei să examinezi interiorul lucrurilor, al ființelor, pentru ca totul să se organizeze, pentru ca totul să se afle într-o anumită simetrie, pentru ca să-mi pot asculta ritmul, să pot intra în propriul meu ritm, sau în această presupunere de ritmuri de cele două părți ale secțiunii longitudinale, la stînga, la dreapta acestui prezent, a acestui nou prezent pe care-l instaurez, a acestei lame a prezentului sau a faliei, cu o presupunere de murmur simetrice, eu aflîndu-mă la mijloc, sau în cele două părți, după cum...ce tot spun? Dar eu înțeleg ce spun!

...spun că pot intra în propriul meu ritm - chiar așa: în "propriul meu" ritm! - îmi dobîndesc imobilitatea, din cauza soarelui, mă largesc, cresc, ca și cum ar exista o pornire posibilă, adică un viitor posibil cu începere de la această falie, un viitor și reconstituirea trecutului și organizarea unui spațiu, geografia mea particulară cu punctele ei cardinale, cu magnetii ei..., ca și cum ar exista undeva vreun magnet!

...căci îmi dau seama că pot începe, am și făcut-o, pot asculta această povestire ce tocmai a început, aceeași (doar "accidentele" sînt noi, adică: anumite scene, chiar anumite unghieri surprinse parcă de alegerea întîmplătoare și radicală a farurilor aprinse în noapte), aceeași povestire care se con-

Locuri

Fragment de roman

tinuă, care nu se întrerupe de ani și ani, părăsită, reluată - sau poate ea mă părăsește, mă reia? - căci nu-i nevoie decât de imobilitate, oricât de ciudat ar putea să pară asta: nu-i nevoie decât de imobilitate pentru ca pornirea să fie posibilă, sau venirea acestui murmur pînă la secțiunea mea de aur, ceea ce nu mai este, ceea ce nu este încă, ceea ce este mai întîi ca o coagulare, o șansă de consistență: vorbesc de nașterea și de organizarea povestirii începînd de la murmur, cu vorbe pline de sens, de bun-simț, de un sens cu adevărat bun, și imagini, scene totodată, scene ce capătă în cele din urmă o limpezime de cristal în mijlocul aceluia flu, a ceea ce fu flu (fu flu, fu flu, fu flu... e ridicol!!!)... spuneam, dar ce spuneam, uite că nu mai știu! spuneam: "scene" pe spatele acestei magme în care mai întîi nu vezi nimic, sau doar ceva flu, unde nu vezi decât după aceea - dar atunci: îndată după - ceva ca un desen lipsit de sens, timp de o clipă, o configurație bruscă ce se accentuează treptat, o rețea de nervuri tot mai proeminente, linii de forță se înalță precum spinarea unui animal în mișcare, plastică, pentru ochiul meu uimit, pentru un spectacol ce-mi aparține: despre asta pot vorbi fulgurant, sau ca în delir, asta-i legea lor, adeziunea mea...

DOAMNE, ce dezordine! Oare anticip și de data asta? Iată că nu mai știu dacă ceea ce spun e adevărat, dacă spun ceea ce se întîmplă sau dacă anticip; dar însuși faptul că nu-mi dau seama dacă anticip sau nu anticip dovedește că nu anticip, oricum nu cu totul, și că ceva s-a petrecut. Să fiu totuși prudent; trebuie să fiu prudent, să-mi dovedesc tot ce spun, să mă simt stăpîn pe situație. Ziceam deci că mă situez astfel în raport cu lucruri foarte diferite, cu o mulțime de puncte cardinale, sau, ca să fiu încă și mai modest, că sînt imobil, într-un anume sens: calm, că sînt demn, că pentru astăzi sînt plin de speranță, voi merge foarte departe, mai departe... că o anume dezordine e normală, dacă îmi pot da seama de ea și pot relua firul...

Dar toate astea sînt niște preliminarii inutile. Rezultatul este oricum același: depinde mai mult de dispozițiile mele decât de proiectul meu, de promisiunile, profețiile, presupunerile mele. Precauțiile, mistificările mele. Aș fi putut începe prin a spune că sînt oarecum ca la mine acasă, că aștept pe cineva (pe Vincent) în această cafenea, că sînt singur, că nu mă grăbesc deloc, că mi-am prevăzut acest răgaz, căci, punînd la socoteală și obișnuita întîrziere a lui Vincent, am ajuns mai devreme, că nu risc să fiu tulburat. Jean, care se așază adeseori la masa mea pentru că-i place să stea de vorbă cu mine, nu va veni astăzi; știe că mă voi întîlni cu Vincent și mai știe și că de fiecare dată cînd unul dintre noi se întoarce din Bretania, avem multe lucruri să ne spunem... cel puțin asta crede el! Pe scurt, nu mă va deranja. Alvaro? E foarte discret. Ceilalți? Sînt totdeauna niște necunoscuți.

Și așa ajung să vorbesc de oameni. E ciudat totuși că nu am început cu

oamenii, altfel spus, cu cunoscuții mei. Căci am mulți cunoscuți. Și prieteni. Pe Vincent în primul rînd, pe care tocmai îl aștept chiar aici: e cel mai bun prieten al meu. (A sosit probabil azi dimineață sau la începutul după-amiezii. Peste două zile e rîndul meu să plec... Bretania, noul itinerariu)... Și pe domnul Chambraud, patronul nostru. Domnul Chambraud! Îl cunosc bine, foarte bine. Îmi place mult. Și de cine o să-mi mai amintesc astăzi? L-aș putea numi pe Renoux... l-am cunoscut acum doisprezece ani! Ciudat! De ce Renoux? Cum de mi s-a ivit în minte acest nume? Știu, da, știu bine că trișam (încă din clipa cînd mă străduiam să mă gîndesc la domnul Chambraud), de fapt mi se alcătuia în minte numele ei...și totuși! de ce Renoux? Trișam, știu, continuam să trișez, am forțat puțin amintirea aleatorie a lui Renoux, dar totuși, oricum, ea mi-a apărut...

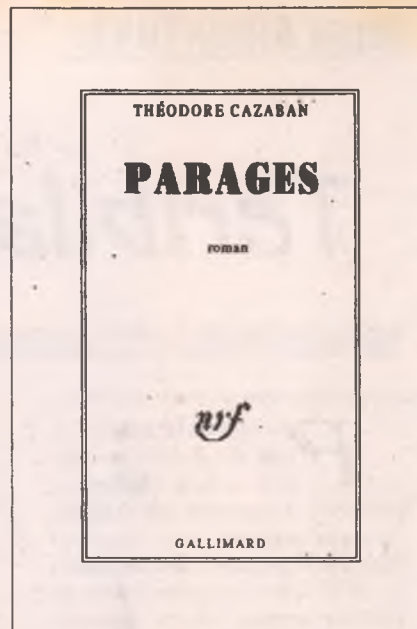
Atunci nu voi mai trișa și o voi numi pe Blanche. Numai că nu-i același lucru. Dacă o cunosc! E cu totul altceva. De altfel cred că nu trișam nicidecum: pur și simplu nu voiam să o amestec cu ceilalți, să mă gîndesc la ea ca la ceilalți. Dar oare într-adevăr "mă gîndesc" la ea? Dacă vreți, dacă vreți, dar nu-i un lucru obișnuit... totul vine parcă valuri-valuri, în sincope, e o alunecare neașteptată, cu tresăriri, ca în această clipă - de ce-o fi repetînd întruna "în această clipă"? - , ca în această clipă deci, sau mai curînd: ca adineaori, cînd în mod fals începeam să-mi vorbesc despre domnul Chambraud sau despre Renoux, cînd abia începeam să-mi amintesc de Renoux, cînd mi l-am amintit totuși (o clipă bărbia-i severă între cele două colțuri ale gulerului ridicat, și locul: trotuarul îngust dintr-un orașel de lîngă Paris, în timp ce se apropia autobuzul greoi zdruncinat pe caldarîmul umed), o clipă numai, cînd am avut și timpul să mă întreb dacă nu trișam, căci alunecarea începuse, mă răsturnam în altceva...

NU, NU POT vorbi despre Blanche ca despre ceilalți, oprindu-mă îndelung la cutare gest sau la cutare cuvînt, deși îmi amintesc fiecare cuvînt, fiecare privire... Mai durabile, mai nete îmi apar totuși atitudinile, ca aceea pe care o avea în fața oglinzii, poate pentru că în această împrejurare se privea privindu-se: se izola, se desprindea de rest pentru ea însăși și, în spectacolul meu, pentru bucuria mea. Și totuși nu! Blanche nu-i asta! Nu mai există timpul de a mi-o povesti, nu mai există timpul, nu mai există acea bucată de timp, aceeași ca pentru ceilalți, nu mai există acel răstimp consacrat celorlalți, acel timp pur și simplu, umplut sau mai curînd mobilat cu mari viduri, acel timp atribuit, pierdut. Mai întîi e ca o alunecare neașteptată, ca adineaori - am mai spus-o! -, pe care o simt cum vine, neașteptată, chiar în acea clipă, cu puțin mai înainte; o substituie în spațiul meu privat, un lucru pe care-l simț cum vine și care mă surprinde, totdeauna, care-mi afectează reveria sau neatenția încremenită - vreau să spun: un lucru care țîșnește alături de atenția mea anterioară, paralelă, instalată, pentru a o tulbura, a o înlătura sau a o umple - care mă aspiră, această sincopă. După aceea, îndată după aceea, dacă vreți, dar după aceea totuși (după aceea într-un anumit fel, evi-

dent, căci totul se petrece strict în același timp), după aceea numai mă pot gîndi - și încă "a gîndi" nu-i, cum s-ar spune, decât un mod de a vorbi - la ea... după aceea știu că mă gîndesc la ea, că mă gîndeam la ea, că recunosc că era ea dintr-odată, în vag, înăuntru, în scobitură... nu ca o povestire pe care mi-o fac, care evocă lucruri, oameni, imagini detașate, care le apropie - ca trunchiuri de arbori și părți de frunzișuri albe în lumina farurilor sau, dintr-odată, iarba pe un teren mlăștinos, mai deasă, mai grasă -, elemente de imagini căutate, găsite, aleatorii, orînduite pentru a mobila un spațiu cu prea mult vid, cu prea multe intervale sumbre, ca atunci cînd te gîndești la ceva, la cineva, cînd ai sentimentul cuiva și te grăbești să-l situezi în cadrul său... nu evident ca film pe care mi-l rulez, o suită de stări trecute și recunoscute într-o corespondență, o asonanță rapidă (toate astea de asemenea, de altfel, dar și mai mult!)...

...dar ca o înaintare subită, ca un val, sau ca un curent care vine dintr-un Sud străvechi, ca o apă care mă înghite pînă la un anume punct, care intră în mine sau care iese, rostogolindu-se; ca o tresărire lăuntrică care mă modifică brusc (e vorba chiar de o anume stare de rău, știu să disting!) și care urcă, mă depășește... un val continuu, imens, și localizat totodată, care mă depășește pînă la un anume punct - constat după, în timpul, de fiecare dată, că nu urcă decât pînă la un anume punct: trebuie să recunosc asta la urma urmei, chiar dacă poate să pară contradictoriu - care mă acoperă pe deplin și pînă la un anume punct, din fericire, totdeauna același (poate ceva mai îngust, mai fin, ca un vîrf fin)... cînd simt că mă pierd, dar că pot, totuși, după, în acea clipă, să mă supraveghez, că pot supraveghea acel val care urcă, acea maree, acel lucru, acea ființă, acel lucru ca o ființă, pe mine, pe trupul meu, statuia mea atentă, pe calmul meu perturbat, pe pielea mea, pe nervii mei hipersensibilizați, și înăuntru, mai în adînc decât pe pielea ușor nădușită, pielea de pe piept și de pe pîntece, mușchii și inserțiile lor vibrante, sternal și cavitățile de deasupra lui, țările simpatice cu ramificațiile, capsulele, florile, fructele sale, cu jungla sa, cu liniile curenților săi albaștri pe harta mea, nenumerate, împletite între ele, dintr-odată prezente și pe care le surprind dintr-odată, uimit, cu o nouă atenție, dispersată, arborească, care-și întinde rădăcinile, bijbîie, se infiltrează și descoperă concomitența dintre sufletul și trupul meu, și mă îndeamnă la o multiplă urmărire pe căi vegetale, inundate... cînd trebuie să fac un efort teribil pentru a domina toată această dezordine, pentru a-mi fixa și menține supravegherea, pentru a rămîne la suprafață... cînd străpung unda refluxului, izbutesc să mă țin deasupra, cînd mă întorc treptat la veghea mea obișnuită și îmi reiau metoda, constatarea, delimitarea formelor, a fructelor, a substanțelor, a curenților cu ritmul lor, și mă smulg din acest Gulf Stream și din curbele sale spre Guineea mea intimă, spre Caraibe mele, din acest vînt venit dinspre Sud cu ale sale tam-tamuri, și mă calmez și mă regăsesc...

...sau inima funcționînd, malaxînd regulat, inima-mi preaplină ce-și întreprinde alunecarea uleioasă, înotul lăuntric sub bolți de un roșu întunecat, ini-

ma-mi vizionară...

...și dincolo de această regiune ectorială, de aceste văi și păduri inunde, acele prime apariții, acele lucruri pe care de asemenea le supraveghez, le constat, le separ mai ales, pe care le-aș putea enumera în funcție de ordinea, mărimea, forma, poziția, rostul lor, ca adineaori obiectele, celelalte, sau oamenii, ceilalți; pe care le definesc precizîndu-le sau în funcție de numele lor, sau le las în aceeași stare vagă... dincolo încă - și acest "dincolo" e tot un fel de a vorbi - sau în jur dacă vreți, unde totul, oricum, în această cavitate, captivitate, catedrală, redevine flu pentru actuala mea perspicacitate, sau doar, în funcție de decizia mea care silește lucrurile să devină distincte, autonome, sau le lasă în starea lor vagă, în acest Sud umed, în funcție de dispoziția, proiectul, comoditatea, oboseala mea față de aceste lucruri care în cele din urmă nu mă privesc decât pentru acest prezent, acest început, care - o știu - nu mă privesc cu adevărat, care mă privesc mai puțin de cîtva timp, de cîtiva ani încoace, chiar dacă uncori se pornesc, chiar dacă se despart în aceste categorii provizorii de precis și de vag... provizorii sau arbitrarii, căci precisul și vagul pot fi înrudite sau lipite laolaltă precum ceața pe oțelul cromat al farurilor cînd străbat Bretania atunci cînd se îmbină ziua cu noaptea, sau interșanjabile, cu secrete afinități ce fac încă mai îndoielnică eventuala consistență a acestor lucruri, în fuga lor ciudată, în cavalcada lor la orizonturile mele, în dispariția lor, cu posibile mutații datorită intervenției mele sau fără ca eu să știu...

dincolo de tot ce este "implicat" sau tîrît și chiar dincolo de acest orizont dinspre Sud, apoi dinspre Est, în funcție de curba insesizabilului meu magnet, orizont care devine drept, sau se îngustează... de tot ceea ce supraveghez deja cu ușurință și despart: acolo unde sînt mulțumit că o am cu mine, acolo unde aș spune, unde aș spune, da!... aș spune că ea mă călăuzește, mă răsuțește, mă umple, mă înformează, unde se amestecă cu vîrtejul de apă fără de fund care mă umple și mă cuprinde. Pînă la un anume punct. Pînă la un anume punct, nu-i așa?... Dar nu ar fi mai bine?...

După, da, după Blanche (dar despre ea îmi vorbeam oare într-adevăr? dar Blanche "imobilă" în mine, căci ea este mai ales imobilă?...dar eu, eu însumi imobil, imperturbabil, sau exact și stabil ca un receptacol zvelt, roșiatic?... iată primul lucru pe care trebuie să-l spun despre ea și despre mine!), după, căci nu mă debusolez, după Blanche ca și după toți cei pe care i-am numit, nu mai văd pe nimeni. Voi vorbi oare despre proprietărea mea, doamna Clamet?...

Prezentare și traducere de
Irina Mavrodin

Teribila spovedanie

FETIȚA SĂLBATICĂ, cum era numită în copilărie de către bătrânele și plictisitele doamne din lumea înaltă, *fetișcana ușurată*, cum își spunea sieși tânăra autoare uimită de atenția cu care îi erau comentate textele incluse în primele volume, întruchipare a marelui Rusiei, tratată chiar ca *simbol al acestei marelui* nu numai de către Ossip Mandelstam care a lansat sintagma devenită fulgerător notorie, *Anna Andreevna Ahmatova* (pseudonimul literar al Annei Andreevna Gorencó) s-a născut în iunie 1889 în orașul Odesa în familia unui inginer-mecanic. La puțin timp după nașterea ei, părinții se mută în Țarscoe Selo, apoi în Sankt Petersburg, unde viitoarea poetă își termină studiile la liceu. Învață din copilărie germană, franceză, mai târziu - engleză și, făcând o pasiune pentru Dante, italiana. Primele poezii le scrie la 11 ani, cele dintâi referințe literare ținând de Nekrasov, Derjavin, Lermontov. Descoperirea tardivă a lui Aleksandr Sergheievici Pușkin o face să scrie câteva zeci de pagini despre opera și despre bătrâna legendă pușkiniană.

Intrarea în literatură și-o face cu placheta *Seara*, editată în 1912 într-un tiraj de 300 de exemplare. Urmează *Mătânii* (1914), tiraj de 1000 de exemplare, volum reeditat până în 1923 de 8 ori; *Cărdul alb* (1917), tiraj de 2000 de exemplare, carte reeditată de trei ori; *Pătlagina* (1921) și *Anno Domini*, editată în același an la o editură berlineză; *Din șase cărți* (1940), antologie cuprinzând texte alese din volumele precedente și un ciclu de poeme inedite așezate sub titlul *Trestia; Fuga timpului* (1965). Ultimele cărți ale Annei Ahmatova au fost publicate în tiraje imense, de sute de mii de exemplare, ca, de altfel, și traduceri făcute de poetă din lirica diferitelor popoare ale lumii - *Maestrii de hârtie*: Homer, Dante, Shakespeare, Pușkin, Rilke și *Maestrii vii, prieteni literari*: Mandelstam, Pasternak, Modigliani, Maiakovski.

La începutul carierei sale literare e o adeptă ferventă a akmeismului, curent literar definit de Mandelstam drept "o deschidere către cultura universală"... După căutările, evidente, din primele două volume, se fixează pe linia clasicismului. E vorba, de fapt, de un clasicism revăzut de tânăra autoare: clasicismul ei "înghite" stilurile existente, impunându-și rigorile Poeziei Pure, ale Poeziei clasice: muzicalitatea, rima, ritmul. Sunt rigorile de care am încercat să țin cont, traducând din poezia ahmatoviană și având ca principiu *fidelitatea față de metaforă* cu riscul de a nu respecta uneori rima, alteori ritmul... Am trecut deliberat peste principiul "să sune bine românește". Mă întreb ce ar fi spus poeta Anna Ahmatova, care a tradus de altfel și din creația lui Tudor Arghezi, despre traduceri mele din lirica ei?

La sfârșitul carierei literare, în 1965, i s-a decernat pentru *opera omnia*, titlul de *doctor honoris causa* în incinta Universității din Oxford.

În loc de prolog

În strașnicii ani ejovieni am petrecut șaptesprezece luni stând la cozile temnițelor din Leningrad. Odată cineva m-a "recunoscut". Atunci femeia cu buze albastre care stătea după mine, femeia care, bineînțeles, niciodată n-a auzit numele meu, și-a revenit din înțepenirea caracteristică tuturor și m-a întrebat încet (acolo toți vorbeau în șoaptă):

- Și asta puteți descrie?

Și eu am răspuns:

- Pot.

Atunci umbra unui zâmbet a lunecat pe ceea ce altădată fusese fața ei.

1 aprilie 1957.

Leningrad

Introducere

Totul s-a-ntâmplat, când zâmbea Numai mortul, bucuros de liniște. Și ca o anexă inutilă flutura Pe lângă închisorile sale Leningrad. Și atunci când, înnebunite de chin, Pășeau regimentele de condamnați Și cântul scurt al despărțirii Îl intonau șuierând locomotivele, Aștrii morții stăteau peste noi Și nevinovata Rusie se chircea Sub cizmele însângerate Și sub șinele negrelor marusii.

I

Te ridicau în zori de zi, După tine, depășindu-mă, mergeam, În camera întunecată plângeau copiii, Lumânarea din fața icoanei se surpa. Pe buzele tale - gheața iconiței, Sudoarea de mort - pe trup... Să nu uit! Ca nevastăuicile streliților Sub turnurile Kremlinului voi urla îndelung.

1935. Toamna. Moscova

II

Încet curge linul Don, Luna galbenă în casă intră Cu căciula pe-o ureche, Luna galbenă vede o umbră. E femeia cea bolnavă, E femeia-nsingurată Cu bărbatul în mormânt, Cu fecioru-ntemnițat. Rugați-vă pentru mine, biata.

III

Nu, nu eu, altcineva suferă, Eu n-aș fi putut așa, iar ceea ce s-a-ntâmplat Să fie acoperit de stofe negre Și dus să fie de felinare... Noapte.

IV

Dacă ți-aș arăta ție, zeflemitoareo Și răsfățato de toți prietenii, Veselă păcătoasă din Țarscoseliscoe, Ce se va întâmpla în viața ta - Purtând numărul trei sute,

Sub Cruci cu-n pachet vei sta Și cu lacrima fierbinte Vei arde gheața de Crăciun.

Acolo plopul de închisoare se va clătina

Și nici un sunet nu se va auzi

Și câte vieți nevinovate acolo se vor curma.

1938

V

Șaptesprezece luni

strig,

Te chem acasă eu,

În fața gâdelui îngenunchez,

Tu, fiule, coșmar al meu.

Totul s-a încălțit pe veci,

Și eu nu mai pricep

Acum, cine e fiară, cine om,

Și cât pedeapsa s-o aștept.

Și doar luxuriante flori,

Și sunet de cădelniță,

Și lacrimi undeva se scurg în nicăieri.

Și chiar în ochii mei privește,

Amenințându-mă cu-o moarte fulgerătoare

O stea neașteptat de mare.

VI

Săptămâni ușoare zboară. Ce se-ntâmplă - nu-nțeleg. În temnița ta, copile, Noptile albe se petrec, Te privesc și-acuma ele Cu încinșii ochi de vultur Și-ți vorbesc de crucea ta, Și de moarte - moartea ta.

1939

VII

Condamnarea

Căzuse-mpietrit cuvântul Pe pieptul meu încă viu. Nu-i nimic, eram pregătită Să mă descurc cumva și să fiu.

Am astăzi prea mult de lucru: Memoria mea s-o ucid, De tot să-mi împietresc sufletul, Să învăț a trăi morbid.

Altfel... Foșnetul verii încins Ca un praznic e la geamul meu. Presimțeam această senină zi și casa pustiiță mereu.

1939. Vara. Fontannâi Dom"

"Casa cu havuz - nota tr.

VIII

Către moarte

Tot vei veni - atunci de ce nu vii acum?

Eu te aștept - îmi este foarte greu.

Eu am închis lumina și ușa am deschis-o

Pentru tine, așa cum ești simplă

și stranie.

Poți să-mprumuți oricare dintre

chipuri,

Să vii ca proiectilul otrăvit Sau cu o halteră ca banditul înrăit. Sau otrăvește-mă cu fumul etufant de tifos

Sau cu basmul născocit de tine, Știut de toți până la greață - Ca să văd vârful căciulei bleu, Spăimoasa paloare a administratorului. Mi-e totuna acum. Eniseiul se ridică-n spumă.

Steaua Polară strălucește. Și luciul bleu al ochilor iubiți Acoperă coșmarul cel din urmă.

19 august 1939.

Fontannâi Dom

IX

Nebunia cu aripa sa Acoperit-a o jumătate de suflet Și adapă cu vinul de foc Și cheamă în valea neagră.

Și-am înțeles atunci că ei Trebuie să-i cedez victoria. Ascultând delirul meu Ca și cum ar fi unul străin.

Ea nu-mi va permite nimic Să iau și să duc cu mine (Cum să nu mă rog de ea Și să n-o plictisesc prin ruga mea):

Nici strașnicii ochi ai fiului meu Nici suferința împietrită, Nici ziua în care venise furtuna, Nici ora întâlnirii în pușcărie,

Nici răcoarea dragă a mâinilor, Nici umbrele teilor neliniștite, Nici sunetul ușor, îndepărtat, Al ultimelor, consolatoare, cuvinte.

4 mai 1940

Epilog

I

Eu am aflat cum pot să cadă fețele, Cum de după gene se ițește frica, Cum foile aspre ale scrierilor cuneiforme

Pot să aducă suferința pe obraz, Cum buclele din cenușii și negre Se pot preface-n argintii deodată, Se ofilește zâmbetul pe buzele smerite, Și-n rânetul uscat tremură spaima. Și eu mă rog nu doar pentru mine

însămi,

Ci pentru-acei care au stat cu mine Când era ger cumplit și arșiță de iulie, La zidul roșu și orbit.

Prezentare și traducere de Aura Christi

Planeta DADA

◆ Pe 19 aprilie, la Centrul Cultural Român din New York, sub egida *Poets and Artists Surreal Society*, a avut loc recitalul de poezie *Planeta DADA*, dedicat centenarului nașterii lui Tristan Tzara (1896-1996). Au participat mai mulți poeți americani - Ira Cohen, Ruth Friedman, Joanie Fritz, Shelley Miller, Valery Oisteanu și Tom Walker - care au recitat poezii scrise de Tzara sau dedicate lui. Inițiatorul, organizatorul și regizorul acestei "soirée DADA" a fost poetul Valery Oisteanu, autor a șapte volume de poezie publicate în S.U.A. (dintre care ultimul este *Temporary Immortality*, PASS Press, New York, 1995). De la stabilirea sa în New York, el a promovat constant în S.U.A. arta și poezia avangardistă română, traducând în engleză și publicând texte de Urmuz, Tristan Tzara, Gherasim Luca, Gellu Naum etc. și organizând, în 1981, la prestigioasa galerie *Franklin Furnace*, o amplă expoziție documentară intitulată *Contribuția românească la dadaism și supra-realism*.

Un premiu gras

◆ O femeie de 80 de ani, care vrea să rămână anonimă, a înființat un nou premiu literar - *Portocala* - rezervat unei autoare de limbă engleză și dotat cu 30.000 de lire (mult mai mult decât celebrele premii Booker și Whitbread). Scriitorii de limbă engleză sînt furioși de această discriminare și au protestat. În cursa pentru premiul Orange, ce se va decerna la sfîrșitul lunii mai, au rămas șase finaliste.

Hesse la Baden

◆ În 1922 Herman Hesse publică *Siddharta*. Între redactarea primei și celei de a doua părți a cărții, el a avut o criză depresivă de un an și jumătate, în care n-a putut scrie nimic. În aceeași epocă, relațiile cu prima sa soție, Maria, cu care avea trei copii, devin foarte tensionate. În 1923, depresia accentuându-se, Hesse decide să plece la Baden pentru o cură de ape termale, de-a lungul căreia și-a notat zi de zi impresiile. Ele fac substanța unei cărți publicate în 1925, *Cura*, o povestire alertă în care experiența sa nefericită devine un imn adus individualismului artiștilor. Începînd din 1923, Hesse s-a dus în fiecare an la Baden unde (spune el în 1949) s-au născut multe din proiectele sale literare, a visat și a scris zeci și zeci de pagini.

Martorii istoriei imediate

◆ Unul dintre cei care au jucat un rol-cheie în cadrul tratativelor de reunificare a celor două Germanii a fost și Lot-har de Maizière (în imagine), șeful Uniunii Creștin-Democrate (CDU) din Germania de Est, care s-a retras în octombrie 1990 din această funcție, acuzat fiind de colaborare cu STASI. Astăzi, după acest scurt intermezzo politic, a revenit la vechea sa profesiune, avocatura. De Maizière zugrăvește în recent publicata sa carte, *Avocatul Unității* ("Anwalt der Einheit"), ultimele 199 de zile ale gu-

vernului est-german și trecerea de la statul totalitar la cel de drept. El descrie motivele căderii RDG-ului și viziunea sa asupra unei Europe pașnice.

Spionul-a autor

◆ Guvernul britanic a pierdut procesul intentat spionului George Blake, refugiat la Moscova în 1966. Fost membru al serviciilor secrete britanice, Blake a fost racolat de KGB în timpul războiului din Coreea și a racolat la rîndul lui alți agenți englezi. Procesul se referea la memoriile spionului, publicate la Ed. Jonathan Cape, acuzația fiind că Blake a violat legea ce stipula că membrii Secret Intelligence Service-ului au obligația să păstreze secretul asupra activității lor, iar pedeapsa era confiscarea drepturilor de autor. Verdictul pronunțat la 19 aprilie a fost că spionul nu a dezvăluit nici un secret major. Cu toate acestea, Blake, ce trăiește ascuns la Moscova, nu va intra prea curînd în posesia celor 120.000 de lire sterline pe care i le datorează editorul.

Congresul editorilor

◆ Aproape o mie de editori veniți din șapte-zeci de țări s-au întrunit la Barcelona, la sfîrșitul lunii trecute la cel de al 25-lea congres al Uniunii internaționale a editorilor, deschis de regele Juan Carlos. Dintre temele abordate în acest an: multimedia și noile tehnologii (cu o intervenție memorabilă a lui Umberto Eco, ce consideră cartea de neînlocuit); despre pirateria editorială și copyright; cenzură și libertate de expresie; despre libertatea prețurilor; probleme ale traducerii. S-a înființat o fundație pentru Ziua Mondială a cărții, cu sediul la Geneva. Această manifestare s-a stabilit să aibă loc - sub egida UNESCO - în fiecare an la 23 aprilie (data morții lui Shakespeare și a lui Cervantes).

Erotisme

◆ Erotismul se vinde bine și toate editurile engleze, chiar și cele mai serioase, ca Faber, Futura, Pandora au publicat cărți care, într-o formă mai mult sau mai puțin voalată, dezvoltă subiecte picante. Acum, una dintre cele mai respectabile edituri din Anglia, Chatto & Windus a anunțat pentru anul viitor o nouă colecție, "Camera secretă", în care vor apărea romane de A.S. Byatt, Ruth Rendell, Mario Vargas Llosa, Louis de Benières, Sally Beauman ș.a. De remarcat că multe din romanele erotice contemporane sînt scrise de femei (!). Același editor a provocat de curînd scandal cu volumul unei tinere australience, Linda Jai-vin, intitulat *Mănîncă-mă* și considerat deosebit de vulgar.

Pe ape

◆ Bob Shacochis, născut în Pennsylvania și locuind în Florida, după ce a trăit mulți ani în Caraibe, era cunoscut ca jurnalist și autor de nuvele (una din culegerile sale, *Easy Islands*, a obținut National Book Award și Premiul Romei). Acum el a debutat în

roman cu *Pe apele vulcanului*, a cărui acțiune palpitantă, plină de complicații periculoase, se petrece pe o mică insulă imaginară din Caraibe. Subiectul pare ideal pentru un film de serie B.

Poeme în exil

ÎN ULTIMUL număr al Jurnalului Academiei româno-americane, editat de Universitatea din Davis, California, a apărut sub semnătura *Pierrette Micheloud* (deținătoarea mai multor premii de poezie, printre care "Premiul Apollinaire", echivalent al "Premiului Goncourt" în proză, președinta juriului pentru acordarea "Premiului Louise Labbé") o recenzie la cartea de poezie "Poèmes en exil" (Editura "Gutenberg", București, ediție bilingvă): "Mioara Cremene, româncă de origine, cetățean francez din 1974, își scrie poemele în franceză, pentru a le traduce apoi în limba română. O originalitate îndrăznească care-i îngăduie, abordând limba maternă, tot felul de variante. Cititorul bilingv nu va fi supărat. Cât despre francez, neștiutor al limbii române, el va avea prilejul de a gusta muzicalitatea misterioasă. Culegerea se deschide cu un lung și foarte emoționant poem: *Strigăte și murmure*... Poetesa se gîndește la țara ei, la Carpați... Din poem de exil în poem de exil, Mioara Cremene își cântă nostalgia. Dar mai mult decât pămîntul natal, aceea a unui alt fel de necunoscut, alchimic, purificator, în care ea va descoperi *au bout de son grand calme/ la mince porte vers l'éternité*. Poezie totodată carnală și spirituală, de un ton pe de-a întregul nou pentru epoca noastră de cerebralitate mecanică. Poezie care cântă adevărat, de unde acest aport împrăștiat făcînd pată de lumină în mijlocul poeziei franceze la modă, al cărei bun gust este de a fi obscur". Totodată, la Paris, scriitorul reputat *Jean Pierre Bayard* semnaleză aceeași plachetă de versuri, spunînd printre altele: "...poeme de exil, nostalgice, în care autorul își strigă credința în reînnoirea sacrului... o scînteiere a cuvintelor dulci și melancolice, care vor vorbi suflului vostru..."

Kafka la cinema

◆ Pornind de la însemnările din *Jurnal* și referirile din scrisori, Hans Zischler a reconstituit relația între Franz Kafka și cinematograful. După o minuțioasă anchetă documentară, el a găsit sălile pe care le frecventa scriitorul, în călătoriile sale cu Max Brod, a revăzut filmele ce-i stîrneau vii emoții, caietele-program și fotografiile de studio, articolele din gazete de la începutul secolului. Cu toate aceste documente, Zischler a alcătuit un volum *Kafka merge la cinema*, tradus recent și în franceză.

Fotografia americană

◆ În 1899, primul aparat de fotografiat portabil și cu film suplu - Pocket Kodak a declanșat o revoluție în lumea imaginii. Amatori și profesioniști au început să-și care aparatul după ei prin toată America, pozînd tot ce le atrăgea atenția. Turismul fără aparat de pozat a devenit de neconcep-tut. Odată cu democratizarea fotografiei au apărut și "elitiștii" care reclamau statut de opere de artă imaginilor imortali-

zate de ei (Alfred Stieglitz, Edward Weston). Ia înființă și foto-jurnalismul, cu nume precum Walker Evans, Margaret Bourke White, W. Eugene Smith de la proaspăt înființata "Life". O expoziție cu titlul *Fotografia americană 1890-1965*, cuprinzînd 183 de clișee din colecția Muzeului de artă modernă din New York este deschisă pe tot parcursul lunii mai la Centrul Pompidou din Paris.

Big deal

◆ Patricia Cornwell, autoarea unor romane polițiste de succes, al căror erou e medicul legist Kay Scarpetta, poate trăi foarte bine din scris. De curînd ea a semnat cu editorul ei (G. P. Putnam & Son) un contract de 20 de milioane dolari pentru cea de a noua, a zecea și a unsprezecea carte a seriei, în timp ce în librării a fost lansată a șaptea, iar a opta e în curs de elaborare.

un radio actual

în fiecare zi, de luni până vineri, puteți audia la Radio Total, între orele 22.00-24.00

Luni:	Față în față cu vecinul	Irina Corbu
Marti:	Căinele de pază	Cornel Nistorescu
Miercuri:	Punct și virgulă	Carmen Bendovski
Joi:	Fiți întreprinzători	Adrian Dumitru
Vineri:	Taxiul de noapte	N.C. Munteanu

Revista revuistelor

Total și mai mult

Să te naști la Rușavăț și să mori la Lausanne. Să fi fost de două ori condamnat la moarte. Să faci 11 ani de închisoare. Să-ți fie interzisă ultima carte, "cu eseuri împotriva lășității, corupției și vânzării de conștiință". Să pleci în exil la 58 de ani, cu o soție, un copil și două valize. Să pleci în moarte la 63. Acesta este destinul singular al

"unuia dintre cei trei sau patru mari scriitori români contemporani" - cum o spunea limpede Virgil Nemoianu în 1982 - poetul Ion Caraion. Primul număr (dublu) din *CAIETE CRITICE* / 1996 îi este dedicat. Un număr consistent, în care prietenii poetului din - se poate spune fără emfază - toată lumea, critici din generații diferite scriu despre omul, poetul, eseistul Ion Caraion. Cronicarul a citit cu atenție toate articolele și a constatat o anume armonie între ele, o secretă convență cu privire la Caraion în păreri exprimate de autori diferiți. Și totuși aproape nimic convențional, complent, fals. Istoria a fost tot timpul contra lui Ion Caraion, în timp ce o mulțime de poeți și poetaștri erau glorificați, omagiați, răsfățați. Destinul lui omenesc s-a încheiat. Din fericire, destinul lui literar nu, aici lucrurile mai pot fi îndreptate. De aceea, probabil, redactorii revistei *Caiete critice* au recurs la strângerea unor articole apărute în țară și în străinătate de-a lungul anilor (uitând din păcate uneori să indice sursa) și la documente deosebit de prețioase puse la dispoziția redacției de doamna Valentina Caraion, soția scriitorului, de fiica lui, Marta, și de criticul Emil Manu. ♦ Dintre numele prezente în acest număr amintim doar câteva: Sanda Golopenția, Dorin Tudoran, Ion Negoitescu, Ion Stratan, Virgil Nemoianu, Vahé Godel, George Tomaziu (cu un portret al prietenului său), Va-

Pentru cititorii din străinătate

Puteți face abonamente direct la redacție, la tarifele de 104 \$ S.U.A. pe an pentru țările europene și 130 \$ S.U.A. pe an pentru țările extra-europene. Plata se poate face prin C.E.C. la dispoziția Fundației "România literară" pe adresa Fundația "România literară", București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod poștal 71341, România sau prin dispoziția de plată a sumei în contul 1520.796.1000.89 deschis la Banca Română pentru Dezvoltare (B.R.D.), Filiala Pipera, București, caz în care vă rugăm să ne trimiteți pe adresa redacției, în plic, o copie după dispoziția de plată și adresa dvs. completă. În sumă sunt incluse toate cheltuielile poștale și de expediere. Se pot încheia și abonamente pe un trimestru sau un semestru, pentru o sumă proporțională.

leriu Cristea, Eugen Simion precum și trei colegi de-ai noștri. De altfel Ion Caraion a lucrat și la *România literară*. Cităm câteva fraze din paginile inedite ale lui Ion Caraion publicate de *Caiete critice*: "Poate că poezia este o zădărnice. Dar când parvii să ai certitudinea zădărniceii acesteia, să te speli de povești și luzii, când ai ajuns ca să te îmbraci pe de-a-ntregul în ea, în structura prezumatei sale sărăcii - atunci poezia din nou a devenit aliat, plenitudine, imprevizibil. Ai totul și mai mult". ♦ Mai semnalăm din același număr al *Caietelor critice* dezbateră cu titlul *Generația '80, o generație pierdută?* Cităm (în chip de contrapunct umoristic) una din replicile criticului Eugen Simion: "Așteptam de la generația '80 ceva substanțial, o inițiativă culturală majoră. N-ai făcut-o. V-ați băgat în ceva, într-o grupare numită DERO sau așa ceva (rîsete, vociferări) (...) ASPRO, da, vă rog să mă iertați, n-am vrut să fac o glumă proastă, dar o asociație care se cheamă ASPRO își sugerează că este vorba de o cooperativă pentru fabricarea detergenților sau o mică întreprindere metalurgică". ♦ Pentru că a venit vorba de ASPRO, numele revistei ei este *PARALELA 45*, un punct geografic în care zăbovim în continuare. ♦ "Lipsește ideile, lipsesc adevăratele polemici pe convingeri, principii și concepte. Lipsește o lege a vaselor comunicante și a descentralizării culturale. Lipsește nebulina lucidă. Nimeni n-are nici cheful nici curajul să scrie 'în contra direcției de astăzi în cultura română'. Dar există astăzi o direcție în cultura română?" Aceasta este întrebarea. Și acestea sînt neliniștitoare constatări din editorialul nou apărutei reviste a Asociației Scriitorilor Profesioniști din România, *Paralela 45*. Subintitulată provocator "revistă de avangardă culturală", *Paralela 45* își propune să aibă totmai idei, polemici civilizate, nebulie lucidă. Nu putem spune dacă reușește încă de la primul număr, dar e sigur că publicația, redactată de Gheorghe Crăciun și Miron Cordun și editată de Călin Vlasie reușește să fie vie. Altfel spus, n-o veți putea folosi seara pe post de somnifer. Dimpotrivă, opiniile exprimate aici, în articole de atitudine, de teorie literară, în dezbateri "publice" și interviuri sînt mici ceasuri deșteptătoare puse să sune: mai tare sau mai încet, mai devreme sau mai tîrziu, la ore potrivite sau la ore nepotrivite. Cu alte cuvinte *Paralela 45* cuprinde în general păreri care vor stîrni reacții cititorilor.

Nostalgile lui Ilie Năstase

După o relatare a postului de radio BBC, în care doi dintre reporterii de la Cluj ai postului au povestit că supporterii președintelui Iliescu au sărit la bătaie împotriva celor care își permiteau să strige lozinci antiprezidențiale, dl. Adrian Năstase n-a avut altă reacție decît aceea de a cere BBC-ului să nu se mai amestece în politica internă a României. Firește că presa l-a taxat pe fostul ministru de externe pe potrivă. *ADEVĂRUL* de pildă titrează "Europeanul" Năstase vrea să interzică BBC-ul în România. În ceea ce îl privește, directorul redacției în limba română a acestui post de radio a precizat că BBC-ul relatează cu obiectivi-

Obsesia națională

POVESTEA asta cu intratul în NATO s-a transformat într-o obsesie națională. În ultimul an, cel puțin, acest subiect agită toate mijloacele de informare în popor și poporul însuși pare bîntuit de grija alianțelor noastre militare. Ce-i drept, n-am observat ca în locuri publice să discute lumea despre acest subiect cu aprinderea cu care o fac politicienii. În piețe, la răspîntii și prin alte asemenea locuri unde se oprește omul să stea de vorbă, politica planetară face loc chestiunilor domestice. Prețuri, sănătate, drumuri, corupție, alegeri locale - cu asemenea lucruri își frămîntă mintea alegătorul de toate vîrstele și de toate orientările politice. Pentru persoane deprinse cu marea politică și care gîndesc numai în alșverisuri strategice, acestea sînt subiecte ale prostimii, nu ale obrazelor subțiri care croiesc planuri de viitor pe spinarea tot mai cocoșată a nației.

Cine ia creionul în mînă și face bilanțul ceaușismului din ultimul deceniu, pornind de la ideea că dacă faci o cheltuială ea trebuie să-ți aducă un profit oarecare, ajunge la un pasiv înfricoșător. Cel mai timpit buticar de azi ar fi gestionat banul public de o mie de ori mai bine decît a făcut-o Ceaușescu. Am uneori dorința de a-mi imagina *ce-ar fi fost dacă* și singurul lucru pe care li-l doresc celor care îl regretă pe faraoanul de la Scornicești e să se bucure de efectul tuturor planurilor acestuia, ca și cum ele ar fi fost du-se pînă la capăt. Ceaușismul a dus în sapă de lemn o țară care a izbutit să-și revină economic după război, în pofida faptului că a fost suptă ca deținuții din lagăr de uriașele pretenții ale rușilor.

E rușinos că persoane care ar trebui să știe - și probabil că știu - ce efecte dezastruoase a avut ceaușismul asupra ființei noastre naționale îi laudă azi *realizările*. Ba unul dintre strategii noștri de azi, calat

pe idei protocronice, n-a găsit argument mai bun pentru a justifica dorința românilor de a intra în familia Occidentului, decît acela că Ceaușescu clocea de mult acest pas. Și dacă mai trece puțin timp nu m-aș mira să aud că Ceaușescu a făcut și cerere de intrare în NATO. Comunistul Kadar i-a lăsat pe unguri plini de datorii, dar ancorați economic de Occident. Ceaușescu ne-a lăsat ancorați de un sistem mort și cu o criminală datorie internă. Ce bani aduc Casa Poporului, marile combinate și chiar mult lăudatele noastre *obiective* turistice?

În loc să-și pună asemenea întrebări, strategii noștri alocă bani pentru continuarea proiectelor lui Ceaușescu. Dacă tot a cheltuit răposatul bani pentru canalul Dunăre-București, de ce să nu-i îndeplinim dorința!? A băgat bani în combinate, trăiască combinatele! A jecmănit agricultura, trăiască importurile!

Ceaușismul postum, despre care nimeni nu vrea să vorbească, e cea mai tristă probă de lipsă de imaginație de care dau dovadă strategii nației. Unii dintre ei sînt scriitori care și-au folosit condeiul ca mijloc de parvenire pe vremea cînd Ceaușescu dădea directive. Din frică de viitor, acești scriitori au scris și texte în răspăr față de directive oficiale. Azi, ei sînt cei care fac respirație artificială ceaușismului. Tot ei nu vor să audă de alianțe cu Occidentul, în numele idealurilor rășăritene ale comunismului.

Dar dacă tot ai idealuri estice, de ce nu pui pe masă și obiectul acestor idealuri? Comunismul după comunism e, la ruși, imperialismul revanșe.

Cu naivitate românul obișnuit vede în NATO rezolvarea tuturor problemelor sale de zi cu zi. El înțelege prin NATO un mod de viață. Dar are suficient orgoliu ca să nu cerșească un drept pe care NATO i-l refuză.

Cristian Teodorescu

tate faptele, nu ia parte nici unei grupări politice, deci reproșul lui Adrian Năstase nu stă în picioare. ♦ La rîndul său, Ion Cristoiu, analizează în *EVENIMENTUL ZILEI* ultimele isprăvi ale reprezentanților partidului de guvernămînt, asemănîndu-i pe reprezentanții acestui partid cu mahalagioaicele care se descalță periodic de pantofii de bal, fiindcă le strîng. Ce-i drept, PDSR-ul nu scapă nici un prilej pentru a poza în partid de anvergură, democratizat pînă în vîrfurile unghiilor și european pînă în măduva oaselor, iar la o adică, reprezentanții săi își dau în petec, adoptînd comportament de mardeași, cum se întîmplă tot mai des de cînd a început campania electorală. ♦ A apărut un nou săptămînal, *ZE-GHEA*, prin intermediul căruia cititorii vor fi informați de toate crimele și violurile care se petrec în Capitală. Subintitulat săptămînal de criminologie, *Zeghea* e exact periodicul care lipsea cititorului român, sastisit de o presă în care nu se vorbește decît despre bătaie cu flori la șosea, despre acte de binefacere și despre iubirile nevinovate ale unor tineri îndrăgostiți în grup de bătrîne trecute de șaptezeci de ani. ♦ Aflăm din *ZIUA* că un fost director al CIA s-a înecat în apele Potomacului, în timpul unei plimbări cu barca. Dacă

nu și-a pus girofar și nu și-a angajat bodyguardi firește că s-a înecat. Demnitarii noștri nu scapă nici un prilej să iasă cu girofarul la plimbare, astfel că dacă, Doamne ferește, s-ar întîmpla vreun necaz asemănător în Herăstrău sau în lacul Sănegov, n-ar fi nici o primejdie să ne trezim cu vreun demnitar dispărut. Sau potrivit d-lui Iliescu, "n-am avea această șansă". Dl. Iliescu a întrebuintat această sintagmă la *Serata muzicală t.v.* pentru a răspunde întrebării realizatorului dacă România nu e în primejdie să se trezească în vreo fundătură a istoriei. ♦ O parte dintre membrii Parlamentului nu vor să se despartă nici în ruptul capului de funcțiile pe care le au în AGA și în CA, în pofida indicațiilor de partid. Între imagine și micile avantaje pe care le aduc aceste funcții o parte dintre distinșii aleși preferă micile avantaje. ♦ După ce a izbutit aproape o lună să se exprime în limitele bunei cuvințe, Ilie Năstase nu s-a mai putut abține și le-a tras ziaristilor o lecție de limbaj, să-i învețe minte să nu se mai lege de studiile sale. Nu vom cita alesele expresii întrebuintate de fostul campion care a recurs la ele probabil din nostalgie după vremurile cînd își dădea jos pantalonii pe terenul de tenis.

Cronicar

**România
literară**

Calea Victoriei 133, București, sector 1. Telefoane: 650.62.86; 650.33.69; 659.35.42.
(foto). Fax: 650.33.69. Luni, marți, miercuri, joi: 13-19; vineri: 9,30-13.
Abonamente: 3 luni - 13.000 lei; 6 luni - 26.000 lei; 1 an - 52.000 lei; ISSN 1220-6318

Tipar: **grupul drago print**
TIPOGRAFIA FED, Calea Rahovei 147,
sector 5 - București; tel: 335.93.18; fax: 311.33.75

24 pag - 1.000 lei
La redacție - 800 lei